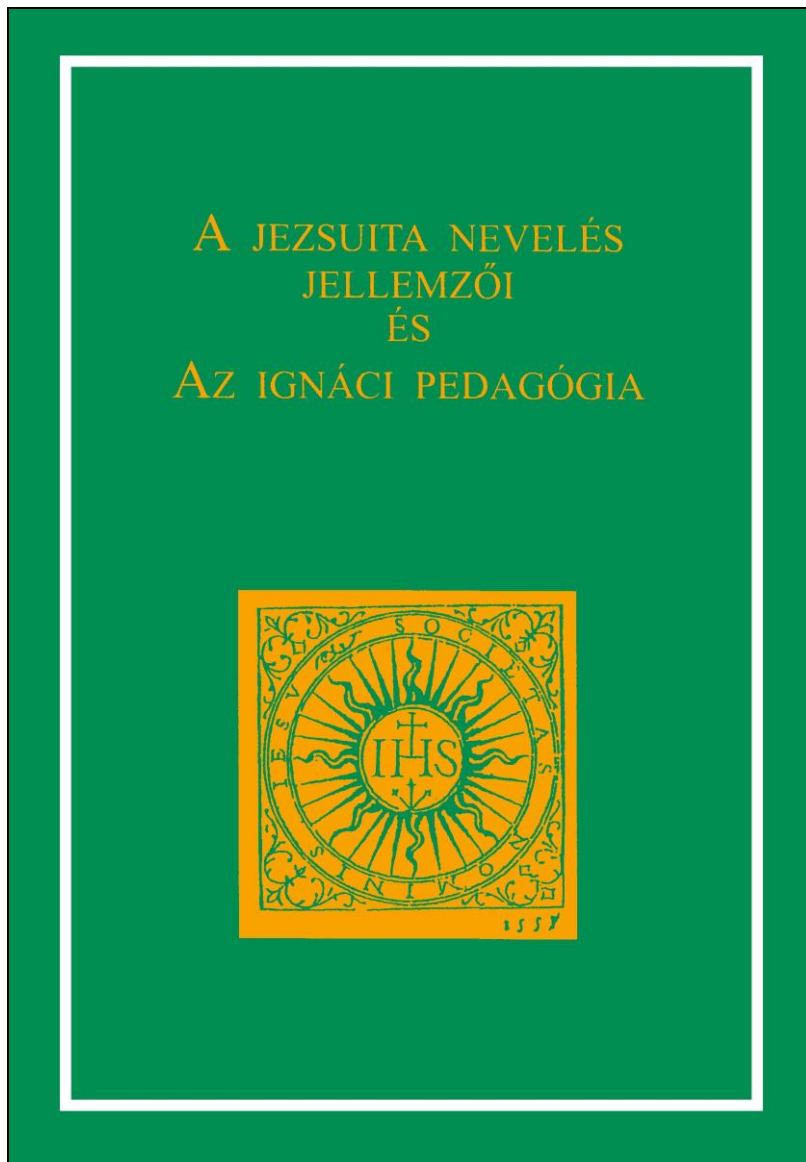

A jezsuita nevelés jellemzői és Az ignáci pedagógia

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

**A jezsuita nevelés jellemzői
és
Az ignáci pedagógia**

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1998-ban jelent meg a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya kiadásában, ISBN azonosítója 963 8014 18 0. Az elektronikus változat a Jézus Társasága magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Jézus Társasága Magyarországi Tartományáé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó a magyar kiadáshoz	5
A jezsuita nevelés jellemzői	6
Peter-Hans Kolvenbach S.J. levele	6
Előszó	8
1. fejezet: A jezsuita nevelés jellemzői: Bevezető megjegyzések	11
1.1. Állítja a világot.....	12
1.2 Minden egyén teljes képzése a közösségen belül.....	13
1.3. A vallási dimenzió áthatja az egész nevelést	14
1.4. Apostoli eszköz	15
1.5. A hit és a kultúra közötti párbeszéd.....	15
2. fejezet.....	16
2.1. Egyéni törődés minden személlyel	16
2.2. A diákok öntevékenysége	17
2.3. Az egész élet folyamán készség a növekedésre	17
3. fejezet.....	18
3.1. Érték-irányított	18
3.2. Önmagunk valós ismerete, szeretete és elfogadása	19
3.3. A világ valós ismerete.....	19
4. fejezet.....	20
4.1. Krisztus mint példakép	20
4.2. Lelkipásztori gondozás	20
4.3. Ima és istentisztelet.....	21
5. fejezet.....	22
5.1. Tevékeny élet-elkötelezettség	22
5.2. Nevelés az igazságosságot megvalósító hit szolgálatára	22
5.3. Másokért élő ember	24
5.4. Különleges törődés a szegényekkel.....	25
6. fejezet.....	27
6.1. Apostoli eszköz az egyház szolgálatában	27
6.2. Felkészítés az egyház életében való tevékeny részvételre	28
7. fejezet.....	29
7.1. Kiváló képzés	29
7.2. Tanúságtétel a kiválóságról.....	30
8. fejezet.....	31
8.1. A laikusok és jezsuiták együttműködése	31
8.2. A tantestület és az ügyintéző személyzet.....	32
8.3. A jezsuita közösség	32
8.4. Az igazgató tanács	33
8.5. A szülők	33
8.6. A diákok.....	34
8.7. A végzett diákok.....	34
8.8. A jótevők.....	34
8.9. Az iskolai szervezet	34
9. fejezet.....	36

9.1. A jezsuita nevelés céljainak elérése végett alkalmazzuk az eszközöket	36
9.2. A jezsuita iskolahálózat	37
9.3. Szakmai továbbképzés	37
10. fejezet. A jezsuita pedagógia néhány jellemzője	39
A. A Lelkigyakorlat tapasztalatából.....	39
B. A Rendalkotmányból és a Ratio Studiorum-ból idézett néhány utasítás	40
Befejezés.....	41
Függelék	42
I. Ignác, az első jezsuita iskolák és a Ratio Studiorum	42
II. függelék: Összefoglaló vázlat.....	50
Ignáci pedagógia. Gyakorlati megközelítés	54
Hans-Peter Kolvenbach S.J. levele	54
Előszó	56
Bevezető megjegyzések.....	58
Ignáci pedagógia	60
A jezsuita nevelés célja	61
A hitet és igazságosságot szolgáló pedagógia	62
A lelkigyakorlatok pedagógiája	65
A tanár-diák viszony	66
Az ignáci módszer.....	68
Az ignáci módszer dinamikája.....	70
Állandó folyamat.....	78
Az ignáci pedagógiai módszer figyelemre méltó jellemzői	79
Az ignáci pedagógia megvalósításának akadályai	81
Az elméletből a gyakorlatba: Továbbképző programok a tanszemélyzet számára	84
Néhány konkrét segítség az ignáci módszer megértéséhez	85
Felhívás az együttműködésre.....	86
Függelék	87
1. függelék: Néhány általánosan érvényes pedagógiai elv	88
2. függelék: Ignáci pedagógia ma	90
3. függelék: Módszertani példák az ignáci pedagógiai módszert alkalmazni kívánó tanárok számára.....	100

Előszó a magyar kiadáshoz

A jezsuiták *Ratio Studiorum*-a (Az oktatás és nevelés alapidokumentuma), amelyet végleges formájában 1599-ben hagytak jóvá, századokon át nagy befolyást gyakorolt a nyugati világ nevelési rendszereire. Ha tekintetbe vesszük, hogy a Magyar Korona országai területén 1773-ban, a jezsuita rend föloszlatásának évében 42 jezsuita oktatási intézmény létezett, feltételezhetjük, hogy a „Ratio” hazánkban is éreztette hatását.

A majdnem 400 éves nevelési útmutatás azonban fölfrissítésre szorult. A jelen munka, a jezsuita nevelés elveit és alapirányulását megtartotta, de azokat a mai időkre alkalmazta. A rend kiterjedt nevelési hálózata tette ezt szükségessé. A jezsuiták 68 országban 191 egyetemet és főiskolát, 477 középiskolát, 30 szakközépiskolát, 405 elemi és 98 óvodát, valamint 124 iskolán kívüli nevelőközpontot tart fenn. Ezekben 80247 tanár, tanító és nevelő kb. 1,25 millió fiatallal foglalkozik. A tanárok közül azonban csak 8%, 6310 jezsuita (5128 főfoglalkozásként, 1182 részidőben), 92% pedig, 73937 világi vagy más szerzetes családhoz tartozó nő és férfi. Éppen ezért a szerzők művüket nem szánták kizárólagosan a jezsuiták használatára, hanem mindazok számára, akik akár jezsuita intézményekben működnek, akár nem, érdeklődnek az ignáci pedagógia iránt és meg akarnak ismerkedni egy századokon át bevált nevelési rendszerrel.

Ez a kötet két egymást kiegészítő részt tartalmaz. Az első, a *Jezsuita Nevelés Jellemzői*, 1986-ban látott napvilágot a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság gondozásában, a második rész, az *Ignáci Pedagógia* 1993-ban jelent meg ugyanazon bizottság szerkesztésében, s nem más, mint az első rész 10. fejezetének bővebb kifejtése.

Kedves kötelességemnek teszek eleget, amikor megköszönöm Babos István és Komárom Péter rendtestvéreimnek fordító munkáját, Nemeshegyi Péter készségét, amellyel a nyersanyag végső formába öntésére vállalkozott, és a gépelő Meleg Károlyné, Marianne türelmét. Köszönet illeti A Szív munkatársait, Bárdosy Évát és Fülöp Kálmánt is, akik a kész fordítás tördelését végezték. Isten áldja meg mindazokat, akik e mű megjelenéséhez hozzásegítettek, és töltsé el szívüket az a boldog tudat, hogy szükséges és hasznos munkát végeztek.

Örömmel bocsátom útjára e jeles mű magyar fordítását. Remélem, hogy hazánkban is sokan fogják olvasni és az itt talált elveket alkalmazni a magyar ifjúság és egész magyar népünk javára. Az ignáci pedagógia célja olyan emberek nevelése, akik a társadalomban a változás elkötelezett hívei és előmozdítói, hitből, másokért élő, hozzáértő és együttérzően elkötelezett nők és férfiak, akik az igazságosság és béke emberei. Ilyen emberekre Magyarországon is szükség van.

P. Ádám János S.J.
Tartományfőnök

1998. március 25-én

A jezsuita nevelés jellemzői

Peter-Hans Kolvenbach S.J. levele

Valamennyi felsőbb előljárónak

Kedves Tisztelendő Atya! Krisztus békéje!

Ebben az évben, az első Ratio Studiorum létrejöttének négyszázadik évfordulóján, örömmel tölt el, hogy jóváhagyhatom a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság munkáját, és közreadhatom *A Jezsuita nevelés jellemzői* című iratot. Ez a dokumentum valamennyi jezsuitának szól; szól azonkívül azoknak a laikusoknak és más szerzetesközösségek tagjainak is, akik együttműködnek velünk apostoli munkáinkban, különösen nevelési intézményeinkben.

A jezsuita nevelés jellemzőit felsoroló irat nem egy új *Ratio Studiorum*. De a XVI. század végén írt *Ratio*hoz hasonlóan és az akkor elkezdődött hagyomány folytatásaként e dokumentum közös szemléletmódot és közös céltudatot nyújthat nekünk, és oly mérce lehet számunkra, amelyhez mérhetjük magunkat.

A jezsuita nevelési apostolkodást az utóbbi években alapos vizsgálatnak vetették alá. Egyes országokban a jezsuita nevelés válságban van. Ezen országokban számos tényező, például kedvezőtlen kormányrendeletek, gazdasági nyomás és súlyos személyzethiány teszi bizonytalanná annak jövőjét. Ugyanakkor a világ sok részében a megújulás egyértelmű jelei mutatkoznak

Hálás vagyok mindenkinek, akik a jezsuita nevelés terén dolgoznak, mind a jezsuitáknak, mind annak a sok ezer más szerzetesnek és laikusnak, akik ebben az apostoli munkában együttműködnek velünk. Oktatói, ügyintézői, igazgatói vagy hivatalnoki minőségben önzetlenül szolgáltak, és odaadásukat azzal is kimutatták, hogy együttműködtek a megújulás munkájában. Haladtunk; és így ma már lehetségessé vált, hogy szintetikus formában újra meghatározzuk nevelési céljainkat, és ezt a meghatározást a további megújulásra felhasználjuk. A jelen dokumentum segíteni fog, hogy nevelői munkánkat mélyebben tanulmányozzuk és kiértékeljük. Kiadása egyrészt bizonyítja, hogy rendületlenül bízunk a jezsuita nevelési apostolkodás fontosságában, másrészt kifejezi imádságos reményemet, hogy az egyre sikeresebb lesz céljai elérésében.

A szülők sokat áldoznak arra, hogy gyermekeik jó nevelést kapjanak. Az egyház és az állami kormányzatok is nagy súlyt helyeznek az ifjúság nevelésére. A Társaságnak továbbra is ki kell elégítenie a mai világ ezen alapvető szükségletét. Ezért a nehézségek és bizonytalanságok ellenére a nevelés ügye a Jézus Társasága egyik elsőrendű apostoli munkája kell, hogy maradjon. Az osztályteremben tanítók és az irodában dolgozók, akár jezsuiták akár laikusok, olyan szolgálatot tesznek az egyháznak és a társadalomnak, amelynek apostoli hatékonysága még ma is igen jelentős lehet.

Egy hónappal ezelőtt, amikor a „Közös apostoli megkülönböztető megfontolásról” írtam az egész Társaságnak, megemlítettem, hogy annak gyakorlata „az apostoli munka tapasztalataira vonatkozóan keresi, hogy hogyan lehet azt jobban végezni. Mindig alkalmasabb eszközöket keres a kapott küldetés hűséges és sikeres teljesítéséhez, figyelembe véve az állandóan változó körülményeket”.

A jelen irat segítheti a jezsuita nevelésben dolgozó minden személyt az apostoli megkülönböztető megfontolás eme lényeges feladatának gyakorlásában. Alapul szolgálhat

arra, hogy újra átgondoljuk a nevelési apostoli munka tapasztalatait, és ennek az átgondolásnak fényében kiértékeljük az iskolai tevékenységünket és gyakorlatainkat. Ez a kiértékelés ne csak negatív szemmel történjen (Mit csinálunk rosszul?), hanem főképp pozitívan (Mit csinálhatnánk jobban?). E kiértékelésnek az állandóan változó helyi körülmények figyelembevételével kell történnie: minden egyes országban és vidéken át kell gondolni, hogy a jezsuita nevelés jellemzői a helyi körülményekben mit jelentenek, és milyen következményekkel járnak, és olyan további dokumentumokat kell alkotni, amelyek a jelen egyetemes jellegű dokumentumot a konkrét és speciális szükségletekhez alkalmazzák.

A közösségi apostoli megkülönböztető megfontolás az egész pedagógus közösség feladata. A jezsuiták az ignáci lelkiesség ismeretével és tapasztalatával, a laikusok pedig a családi, társadalmi és politikai életben szerzett tapasztalataikkal járulnak hozzá ehhez a megfontoláshoz. Közös küldetésünk annál hatékonyabb lesz, minél inkább vagyunk képesek állandóan tanulni egymástól.

Megköszönöm a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság tagjainak azt a négy éves munkát, melyet a jelen dokumentum megírására fordítottak.

A jezsuita középiskolai nevelés megújulása céljából 1980-ban kinevezett bizottság természetesen közvetlenül a középiskolai nevelésre összpontosította munkáját. Azonban a jelen dokumentum nagy része minden szintű jezsuita nevelési munkára is alkalmazható; a benne foglalt irányelvek pedig alkalmazhatók minden jezsuita apostoli munkára. Egyéb nevelési intézményekben, különösen az egyetemeken és főiskolákon működő jezsuiták ejtsék meg a szükséges módosításokat, vagy dolgozzanak ki a jelen dokumentum alapján egy újat, amely jobban megfelel sajátos helyzetüknek. Más jezsuita apostoli munkákat végző, például plébániákon vagy lelki gyakorlatadásban vagy szociális apostolkodásban tevékenykedő rendtagok saját apostoli megkülönböztető megfontolásuk alapjaként használják fel a jelen dokumentumot.

Avégből, hogy ez a megkülönböztető megfontolás megtörténjen, szükséges, hogy az egyes rendtartományok szükségletei és szokásai szerint a jelen dokumentumot széles körben terjesszük. Minden érintett személy olvassa el és ismerje meg azt. Ezért azt tanácsolom, hogy a rendtartományában működő jezsuita középiskolák valamennyi tanára, hivatalnok és az igazgató tanács tagjai – jezsuiták és laikusok egyaránt – kapjanak egy-egy személyes példányt. A dokumentum kivonatát kioszthatják a szülők és növendékek között is. Juttassunk példányokat más apostoli munkákban tevékenykedő jezsuitáknak és laikusoknak is.

*A Jezsuita nevelés jellemzői, az 1586-os Ratio Studiorumhoz hasonlóan, az egész világról beérkezett megjegyzéseket figyelembe véve, számos fogalmazáson ment keresztül. Csak a későbbi tapasztalatok fogják megmutatni, hogy vannak-e esetleg hiányok a világos megfogalmazásnál, kimaradtak-e egyes szempontok, téves-e néha a hangsúlyozás. Úgy adom tehát közre *A Jezsuita nevelés jellemzőit*, miként P. Claudio Acquaviva rendfőnök az 1586-os *Ratio Studiorumot*: „nem mint végleges, befejezett munkát – mivel ez igen nehéz és talán lehetetlen volna is –, hanem inkább mint eszközt, amely azáltal, hogy egy egységes szemléletmódot ad egész Társaságunknak, segít legyőzni bármely felmerülő nehézséget”.*

Testvéri szeretettel Krisztusban:

Peter-Hans Kolvenbach S.J.
általános rendfőnök

Róma, 1986. december 8. A Szeplőtelen Fogantatás főünnepén

Előszó

(1) 1980 szeptemberében egy jezsuitákból és világiakból álló kis nemzetközi csoport gyűlt össze Rómában, hogy a jezsuita neveléssel kapcsolatban felmerült fontos kérdéseket tárgyaljon meg. A világ számos részén komoly kérdések vetődtek fel a jezsuita iskolák jelenlegi hatékonyságát illetően: Szolgálhatják-e a Jézus Társasága apostoli céljainak megvalósítását? Kielégítik-e a mai világ embereinek szükségleteit? Képesek-e választ adni korunk emberének szükségleteire? A római összejövétel célja az volt, hogy megvizsgálja e kérdéseket, és olyan megújulást ajánljon, amely lehetővé teszi, hogy a jezsuita középiskolai nevelés a jelenben és a jövőben továbbra is segítse az egyház kreatív és gyogyító küldetését.

(2) A tanácskozások alatt világossá vált, hogy az iskoláink új hatékonysága részben azon múlik, hogy világosabban és pontosabban megértjük-e a jezsuita nevelés *sajátos jellegét*. Az összejövétel tagjainak nem állt szándékában, hogy a problémákat minimalizálja, mégis kijelentette, hogy a jezsuita iskolák bizalommal elébe nézhetnek a jövő kihívásainak, feltéve ha *hűek maradnak sajátos jezsuita örökségükhöz*. Loyolai Ignácnak, a Jézus Társasága alapítójának szemléletmódja négyszáz éven keresztül adott támaszt ezeknek az iskoláknak. Ha sikerül ezt a szemléletmódot világosan körvonalazni és feléleszteni, és azután a jelen kornak megfelelően alkalmazni a nevelésre, mindez által olyan helyzetet teremtenénk, amelyben képesek leszünk a többi problémával is szembeszállni.

(3) P. Pedro Arrupe, a Jézus Társasága akkori általános rendfőnöke, a tanácskozások befejező ülésén mondott beszédében ugyanezt a következtetést erősítette meg. Szavai szerint, a jezsuita iskolának

„jezsuita iskolaként könnyen felismerhetőnek kell lennie. Az ilyen iskola sokban hasonlítani fog más iskolákhoz... De ha hiteles jezsuita iskola, azaz, ha működése sajátos jezsuita karizmánk erejéből táplálkozik, *ha a lényeges jellegzetességeinkre és az alapvető választásainkra fektetjük a hangsúlyt*, akkor – ha szabad így mondanom – a diákjainknak adott nevelés, egy bizonyos „ignáciságot” fog kialakítani bennük. Nem önteltséget vagy sznobizmust ajánlok, mégkevésbé felsőbbrendűségi érzést. Egyszerűen csak arra szeretnék utalni, hogy mi a logikus következménye *saját karizmánk megélésének és működtetésének*. Kötelességünk az, hogy iskoláink révén azt nyújtsuk, amit hitünk szerint Isten és az egyház elvár tőlünk”.¹

(4) A római összejövétel tagjai javasolták egy állandó nemzetközi bizottság felállítását a középiskolai neveléssel kapcsolatos kérdések megtárgyalására. E bizottság első feladatai között szerepelne tisztázni: miként tudna Ignác szemléletmódja ma is megkülönböztető jelleget adni a jezsuita középiskolai nevelésnek.

(5) E javaslat értelmében megalakult a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság. E bizottság 1982-ben tartotta meg első gyűlését. Tagjai a következők: Daven Day S.J. (Ausztrália), Vincent Duminuco S.J. (U.S.A.), Luiz Fernando Klein S.J. (Brazília, 1983 óta), Raimondo Kroth S.J. (Brazília, 1983 óta), Guillermo Marshall S.J. (Chile, 1984 óta), Jean-Claude Michel S.J. (Zaire), Gregory Naik S.J. (India), Vicente

¹ Pedro Arrupe S.J.: „Our Secondary Schools, Today and Tomorrow”, 10.§, ARom XVIII, 238-276. Alább az OSS-szel rövidítjük.

Parra S.J. (Spanyolország), Pablo Sada S.J. (Venezuela), Alberto Vasquez (Chile, 1987 óta), Gerard Zaat S.J. (Hollandia) és James Sauvé S.J. (Róma).

(6) E bizottság által megszerkesztett jelen dokumentum négy év tanácskozásainak és a világ minden részéről befutott megjegyzéseknek az eredménye.

(7) Ahhoz, hogy ma megkíséreljünk szólni a jezsuita nevelésről, figyelembe kell vennünk azokat a nagy változásokat, amelyek Ignác kora óta, de főként a jelen században hatottak a nevelésre, és befolyásolták azt. Kormányrendeletek és más iskolán kívüli tényezők gyakorolnak befolyást az iskolai élet különféle oldalaira, beleértve a tanmenetet és a használandó tankönyveket is. Néhány országban a kormány politikája vagy a magas költségek létükben veszélyeztetik a magániskolákat. A diákokat és a szülőket sok esetben csak az egyetemi felvételi vizsgák sikerét biztosító tanulmányok érdeklik, vagy csak azon iskolai programok iránt mutatnak érdeklődést, amelyek jó elhelyezkedést segítenek. A mai jezsuita iskolák gyakran koedukációs összetételűek. Nők tanárként vagy ügyintézőként együtt dolgoznak laikus férfiakkal és jezsuitákkal. A legtöbb jezsuita iskolában a diákok létszáma jelentősen megnövekedett, és ugyanakkor az iskolákban dolgozó jezsuiták száma csökkent. Ezenkívül:

a.) A természettudomány és technológia modernkori haladása megváltoztatta a tanmenetet: a természettudományos tantárgyak bevezetése azt eredményezte, hogy jelenleg kevesebb hangsúly esik a humán tantárgyakra, sőt néha el is hanyagoljuk azokat, pedig a hagyományos jezsuita nevelés épp ezekre helyezte a hangsúlyt.

b.) Az emberi fejlődést kutató pszichológia és a társadalomtudományok, valamint az elméleti pedagógiának és magának az emberi nevelésnek haladása új fényt vetett arra, hogy a fiatalok hogyan is tanulnak, és válnak érette egyénekként egy közösségben. Mindez befolyást gyakorolt a tantárgyak tartalmára, az oktatási technikákra és az iskolák működésére.

c.) Az utóbbi években kifejlődött teológia világosan felismerte és bátorította az egyházban a laikusok apostoli szerepét. Ezt a meglátást a II. vatikáni zsinat jóváhagyta, különösen „A laikusok apostolkodásáról” című határozatában². E teológiát követve a Jézus Társasága utóbbi általános rendgyűlései is hangoztatták, hogy azokban az iskolákban, melyek egykor kizárólag jezsuiták irányítása alatt álltak, és melyekben csak jezsuiták tanítottak, most közös céltudattal és a felelősség valódi megosztásával a laikusok és a jezsuiták együttműködését kell megvalósítani.

d.) Jézus Társasága elkötelezte magát „a hit szolgálatára, melynek feltétlen követelménye az igazságosság előmozdítása”³. Felszólított bennünket, hogy „vizsgáljuk felül hagyományos apostoli módszereinket, magatartásunkat és intézményeinket, és alkalmazzuk azokat az idők szükségleteihez, egy olyan világhoz, amely állandó, gyors változások folyamatában áll”⁴. Erre az elkötelezettségre válaszolva, a szegények és hátrányos helyzetűek ügyét megújult figyelemmel kísérve, jelenleg felülvizsgáljuk nevelési céljainkat és lehetőségeinket. A mai jezsuita nevelés célját „sokszorosítók képzése”, valamint „másokért élő emberek” képzése szavakkal fejezzük ki.⁵

e.) A mai jezsuita iskolák diákjai és tanárai különböző társadalmi osztályokból, kultúrákból és vallásokból jönnek; néhányuknak nincs vallásos hite. Sok jezsuita iskolára

² *Apostolicam actuositatem*.

³ 32. általános rendgyűlés, 4. határozat.

⁴ id. mű, 9.

⁵ E két kifejezést Arrupe atya gyakran használta.

mély hatást gyakorolt az iskolai közösség gazdag, de ugyanakkor kihívást jelentő összetétele.

(8) Ezek és más változások kihatottak az iskolai élet konkrét részleteire és megváltoztattak alapvető iskolai tevékenységeket. Ezek azonban nem változtatták meg azt a meggyőződést, hogy *jelenleg is sajátos szellemiség jellemzi azokat az iskolákat, amelyeket valóban jezsuita iskolának nevezhetünk. Ezt a sajátos szellemiséget azáltal fedezhetjük fel, hogy átgondoljuk Ignác élettapasztalatát, azt a módot, ahogyan e tapasztalatát másokkal megosztotta, a Rendalkotmányban és leveleiben a nevelésre alkalmazta, valamint azt a módot, ahogyan a történelem folyamán, beleértve ebbe a jelenkort is, az ignáci szemléletmódot továbbfejlesztették, és a nevelésre alkalmazták.* A pedagógia, a tanmenet és az iskolai élet háttérében közös szellemiség húzódik meg, még akkor is, ha ezek nagymértékben eltérnek a korábbi századokétól, és az iskolai élet konkrét részleteit illetően jelentős különbség áll fenn az egyes országok között.

(9) A „sajátos jelleg” kifejezéssel nincs szándékunkban azt sugallni, mintha jellegünk vagy módszerünk „egyedülálló” lenne. E kifejezés inkább „jezsuita eljárásmod”⁶ -unkat jelenti: azt az inspirációt, azokat az értékeket, magatartásformákat és stílusokat, amelyek a jezsuita nevelést hagyományosan jellemezték, most is sajátos jelleget kell adniuk bárhol a világon minden jezsuita iskolának, és a jövőben is lényegként fognak megmaradni.

(10) Amikor olyan inspirációról beszélünk, amely a Jézus Társaság által került a jezsuita iskolákba, ez semmiképpen sem jelenti azok kirekesztését, akik nem tagjai a Társaságnak. Bár az iskolát általában „jezsuitának” szokták nevezni, a szemléletmódot inkább „ignáci szemléletmódnak” nevezzük, és ezt soha sem korlátoztuk a jezsuitákra. Ignác, amikor Isten hívását meghallotta, maga is laikus volt. Ő ezt a hívást később *Lelkigyakorlatos Könyvében* írta le, és sok más laikusnak adott *Lelkigyakorlatokat*, hogy ugyanabban az élményben legyen részük. Az utóbbi négy évszázadban számtalan laikus és nem jezsuita szerzetes osztozott Ignác szellemiségében, és került annak hatása alá. Továbbá, a laikusoknak a családban és a társadalomban megélt istentapasztalatuk, valamint az egyházban és vallási kultúrájukban játszott sajátos szerepük alapján saját hozzájárulásukkal gazdagíthatják lelkeségüket. Ez a hozzájárulás gazdagítja a jezsuita iskola lelkeségét és növeli hatékonyságát.

(11) A következő leírás a jezsuita iskolákban dolgozó jezsuiták, laikusok és más szerzetesek számára, az ezekben az iskolákban működő *tanárok, ügyintézők, az igazgató tanács, valamint a szülők számára* készült. Mindannyiukat felhívjuk, hogy egyesült erővel egyre hatékonyabban jelenítsék meg a jelenkorra alkalmazott ignáci hagyományt az iskola életét meghatározó tevékenységekben és gyakorlatokban.

---

⁶ Az „eljárásmodunk” – kifejezés gyakran fordul elő a Rendalkotmányban és Ignác más írásaiban.

1. fejezet: A jezsuita nevelés jellemzői: Bevezető megjegyzések

(12) Bár a következő oldalakon megfogalmazott számos sajátosság minden jezsuita nevelésre vonatkozik, figyelmünket a jezsuita középiskolai nevelésre összpontosítottuk. (Országtól függően ez jelenthet csak középfokú oktatást, vagy magába foglalhatja mind az alap- mind a középfokú oktatást.) A többi jezsuita oktatási intézményben, különösen az egyetemeken és főiskolákban működőket kérjük, hogy alkalmazzák módosított formában az alábbi jellemzőket saját helyzetükre.

(13) Ignác életének és a jezsuita nevelés kialakulásának rövid történeti összefoglalása megtalálható az I. függelékben. Ennek elolvasása segítheti azokat, akik kevésbé ismerik Ignácot és a régi jezsuiták történetét, hogy jobban megértsék azt a lelki szemléletmódot, amelyen a jezsuita nevelés jellemzői alapulnak.

(14) *A jezsuita nevelés jellemzői és Ignác lelki szemléletmódja* közötti kapcsolat élesebb megvilágítása végett a következő oldalakon felsorolt huszonnyolc jellemzőt kilenc fejezetre osztottuk. Minden fejezet az ignáci szemléletmódot kifejező mondatokkal kezdődik, az utána felsorolt jellemzők pedig ezeket a mondatokat alkalmazzák a nevelésre. Ezt követően részletesen kifejtik az egyes jellemzőket. A tizedik fejezet példaként felsorolja a jezsuita pedagógia néhány jellemzőjét.

(15) *A bevezető mondatok közvetlenül Ignác világszemléletéből származnak. A jezsuita nevelés jellemzői ennek a szemléletmódnak átgondolásából származnak, és a mai ember szükségleteinek fényében alkalmazzák azt a nevelésre.* (Az ignáci világszemléletet és a jezsuita nevelés jellemzőit a II. függelékben két oszlopba rendeztük. E függelékhez tartozó jegyzetek az ignáci szemléletmódot összefoglaló egyes mondatok forrásait jelölik meg.

(16) Néhány jellemző csak egyes csoportokra vonatkozik: például a diákokra, végzett diákokra, tanárookra vagy szülőkre. Más jellemzők a nevelői közösség egészére vonatkoznak. Megint mások elsősorban az iskolai ügyintézőket vagy az igazgatói tanácsot érintik. Ez utóbbiak elsősorban az intézmény tevékenységére és gyakorlataira vonatkoznak.

(17) E dokumentum nem szól a neveléssel foglalkozó személyek életének nagyon is valós nehézségeiről: a diákok ellenállásáról és fegyelmi problémáikról, az iskolai ügyintézők, a diákok, a szülők és mások részéről érkező sok ellentétes követelés összehangolásának nehézségéről, a gondolkodásra szánható idő hiányáról, a nevelői munkával járó elkedvetlenedésről és kiábrándulásról. Nem szól továbbá a modern élet általános nehézségeiről sem. Ez nem azt jelenti, hogy nem vagyunk tudatában e problémáknak, vagy hogy minimalizáljuk azokat. Ellenkezőleg, teljesen lehetetlen volna jezsuita nevelésről beszélni, ha nem léteznének laikusok és jezsuiták, akik minden csalódás és kudarc ellenére nagylelkűen a nevelés ügyének szentelik magukat. A jelen írás nem kísérli meg, hogy könnyű, de felületes megoldásokat adjon megoldhatatlan problémákra, hanem egy olyan szemléletmódot vagy inspirációt próbál nyújtani, amelynek segítségével a mindennapos küzdelem mélyebb jelentést kap, és bővebb termést hoz.

(18) A jezsuita nevelés leírását a dokumentum *egésze* adja meg. Ha csak részleteket olvasunk, torzított képet nyerünk, amely úgy tűnhet, hogy mellőz lényeges jellemzőket.

Például az igazságosságot megvalósító hitre való elkötelezettségnek át kell hatnia az egész jezsuita nevelést – bár erről egészen az ötödik fejezetig nem esik szó.

(19) Mivel a dokumentum a világ minden részén folyó jezsuita középiskolai nevelésről szól, a jezsuita nevelés sajátosságai némileg általános és sematikus formában nyertek megfogalmazást. Szükséges ezért, hogy a helyi körülményekre alkalmazva, konkrét magyarázatokkal legyenek ellátva. E dokumentum tehát inkább gondolkodásra és tanulmányozásra szolgáló irat, semmint befejezett alkotás.

(20) A jezsuita nevelés nem minden jellegzetessége lesz ugyanolyan mértékben jelen minden egyes iskolában. Bizonyos helyzetekben állításaink inkább ideálnak tekinthetők, mint a jelen valóság leírásának. „Az idők, helyek, személyek és más hasonló tényezők megszabta körülményekkel” számolni kell⁷: ugyanaz az alapvető szellemiség különböző helyzetekben különféleképpen fog megvalósulni. Hogy elkerüljük a helyi körülmények szerinti megkülönböztetéseket, és az ideált kifejező „kíván lenni”, vagy az ítélező „kell legyen” kifejezések állandó ismétlését, a nevelési sajátosságokat kijelentő módban fogalmaztuk meg: „a jezsuita nevelés ilyen meg ilyen...”

(21) Ignác számára Isten Teremtő és Úr, legfőbb Jóság, az egyetlen Abszolút Valóság. Minden más valóság Istentől van, és csak annyiban van értéke, amennyiben bennünket Őhozá vezet⁸. Ez az Isten jelen van életünkben, minden dologban „értünk munkálkodik”⁹. Hittel felfedezhetjük Istent a természet és az emberi világ minden eseményében, a történelem egészében, főképp pedig minden egyes személy saját élettapasztalatában.

(22) A jezsuita nevelés:

- állítja a világot
- segíti minden egyén teljes képzését az emberi közösségen belül
- az egész nevelést átható vallási dimenzió tartozik hozzá
- apostoli eszköz
- előmozdítja a hit és a kultúra közötti párbeszédet

1.1. Állítja a világot

(23) A jezsuita nevelés elismeri, hogy Isten minden valóság, minden igazság és minden ismeret szerzője. Isten minden teremtményben jelen van és munkálkodik: jelen van a természetben, a történelemben és az emberi személyekben. A jezsuita nevelés tehát állítja a *világ gyökeres jóságát*. Tudja, hogy „Isten nagyszerűsége betölti” azt¹⁰. A jezsuita nevelés a teremtés minden részét úgy tekinti, mint amely méltó a tanulmányozásra, a szemlélődésre, és alkalmas végnélküli kutatásra.

(24) A jezsuita iskolában történő nevelés törekszik arra, hogy Isten teremtményeinek tanulmányozása által a növendékekben *csodálkozást és a misztérium megérzését* váltsa ki. A teremtmények teljesebb ismerete elvezethet Isten teljesebb ismeretéhez, és nagyobb hajlandóságot ébreszthet a diákokban, hogy Isten munkatársai legyenek a folytatódó teremtés

⁷ Rendalkotmány [351] és másutt.

⁸ Lelki gyakorlatok, 23.

⁹ Lelki gyakorlatok, 236.

¹⁰ Gerard Manley Hopkins „God's Grandeur” című verséből.

művében. A tanítás oly módon történik, hogy a diákok Isten jelenlétének alázatos felismerése által örömet találnak a tanulásban, és egyre behatóbb és mélyebb tudásra irányuló vágy ébred bennük.

1.2 Minden egyén teljes képzése a közösségen belül

(25) Isten legfőképpen a „saját képére és hasonlatosságára teremtett”¹¹ emberi személy misztériumában mutatkozik meg. A jezsuita nevelés feladata tehát *kutatni az emberélet értelmét* és gondoskodni arról, hogy minden egyes diák az Isten által személyesen szeretett egyénként teljes képzésben részesüljön. A jezsuita nevelés célja: segíteni, hogy *minden egyes személy az emberi közösség tagjaként a lehető legteljesebben kifejleszthesse Istentől kapott képességeit*.

(26) A mély és alapos *intellektuális képzés* magába foglalja az alapvető humán és természettudományi jellegű tantárgyak beható ismeretét. Ezek elsajátításához szükség van alapos és kitartó tanulásra, amelyet színvonalas és helyesen motivált oktatás alapoz meg. Ez az intellektuális képzés egyre inkább képessé teszi a diákokot, hogy figyelmesen, logikusan és kritikusan gondolkodjon.

(27) A jezsuita nevelés továbbra is hangsúlyt fektet az emberi személy megértéséhez lényegesen szükséges hagyományos humán jellegű tantárgyakra, de ugyanakkor magába foglalja a *technológia* valamint a *természet- és társadalomtudományok* gondos és kritikai tanulmányozását is.

(28) A jezsuita nevelés minden tanmenetben különleges figyelmet szentel a diákok *képzelőtehetségének* valamint *érzelmi és kreatív* dimenziójának fejlesztésére. Ezek a dimenziók gazdagítják a tanulást, és segítenek, hogy az ne legyen pusztán intellektuális. Lényegesek a teljes személy képzésében, és segítenek felfedezni a szépségben önmagát kinyilatkoztató Istent. Ugyanezen okok miatt a jezsuita nevelés a tanmenettel és az azon kívüli tevékenységekkel minden diák számára alkalmakat teremt, hogy értékelni tudja az irodalmat, az esztétikát, a zenét és a szépművészeteket.

(29) A XVII. század jezsuita iskolái híresek voltak a kommunikációs képességet, az ún. ékesszólást fejlesztő nevelésükről, amelyet esszéírás, színjátszás, szónoklatok, viták, stb. előmozdításával értek el. A kommunikációs médiumok által irányított mai világban *hatékony kommunikációs készség fejlesztése* szükségesebb, mint valaha. Ezért a jezsuita nevelés fejleszti a hagyományos beszéd- és írásbeli készséget, és ezen felül segít abban is, hogy a diákok jártasak legyenek a modern kommunikációs eszközökben (film, video).

(30) A tömegmédia az emberek és kultúrák magatartásformáinak és felfogásának minden területére kiterjeszti hatásukat. Ennek tudatosítása szintén fontos a mai világban. A jezsuita nevelés ezért tartalmaz olyan tanfolyamokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók megértsék és kritikailag *értékeljék a tömegmédia befolyásoló hatását*. Megfelelő neveléssel a modern élet ezen kellei segíthetnek, hogy az emberek emberisége ne csökkenjen, hanem inkább növekedjen.

---

¹¹ Ter 1,27

(31) A teljes személy fejlesztésnek része a nevelési folyamat többi elemével összhangban történő testnevelés. Ezért a jezsuita nevelés magába foglal alaposan kidolgozott *sport- és testnevelési* tervezetet. A test erősítése mellett a sport segíthet a fiataloknak, hogy megtanulják mind a siker, mind a kudarc szép elfogadását. A sport révén tudatára ébrednek, hogy mennyire szükséges a másokkal való összjáték, amelyben mindenki legjobb képessége szerint járul hozzá a csoport sikeréhez.

(32) A nevelési folyamat valamennyi fenti elemének egy célja van: olyan *kiegyensúlyozott személyiség* képzése, aki személyesen átgondolt életfilozófiával rendelkezik, melyhez hozzátartozik az állandó megfontolás szokása. E képzés érdekében olyan alaposan megtervezett nevelési programra van szükség, amelyen belül az egyes tantárgyak összefüggnek, és az iskolai élet minden eleme minden egyes tanuló teljes személyes kifejlődését segíti¹².

(33) Mivel az igazi emberiesség csak a másokkal való olyan kapcsolatokban található, melyekben helyet kap a figyelem, a szeretet és a szolgálat, a jezsuita nevelés súlyt fektet arra a szerepre, melyet *minden egyes személy az emberi közösségben játszik*, és segíti annak kifejlődését. Diákokat, tanárokat és a nevelői közösség minden tagját felhívjuk, hogy szolidaritást építsen ki másokkal, faji, kulturális, vagy vallási különbségre való tekintet nélkül. A jezsuita iskolában elvárjuk a jómodort; iskoláink légköre olyan, hogy mindannyian egyetértésben és szeretetben élhetnek és dolgozhatnak együtt, Isten gyermekeiként tisztelve egymást.

1.3. A vallási dimenzió áthatja az egész nevelést

(34) Mivel minden iskolai tevékenység Isten felismerésének eszközévé válhat, minden tanár felelős az iskola vallási dimenziójáért. Isten felismerésének és az emberélet igazi értelme megértésének folyamatában az integráló tényező a teológia, amelyet a *vallási és lelki nevelés közvetít*. A vallási és lelki képzés szervesen hozzátartozik a jezsuita neveléshez; nincs hozzáadva a nevelési folyamathoz, és nincs is különválasztva attól.

(35) A jezsuita nevelés minden személynek igyekszik segíteni a minden emberben működő teremtő Szentlélek működését azáltal, hogy alkalmat nyújt az Istenbe vetett *hitre*, de ugyanakkor elismeri, hogy a hitet nem lehet parancsolni¹³. Minden előadásban, az iskola szellemi légkörében és különösképpen a hittanórákon megteszünk mindent avégből, hogy az istenhit lehetőségét megteremtjük, hitbeli igazán emberi magatartásformaként mutassuk be, amely egyáltalán nem áll ellentétben az ésszel; emellett pedig igyekszünk kifejleszteni azokat az értékeket, amelyek képesek ellenállni a modern élet szekularizáló hatásának. A jezsuita iskola minden tőle telhetőt megtesz, hogy betöltse a Jézus Társaságának adott küldetést, hogy „egyesült erővel, határozottan *álljunk ellent az ateizmusnak*”¹⁴.

(36) A fejlődési folyamat minden mozzanata a végső elemzésben elvezethet a teremtett világban jelenlevő és munkálkodó *Isten imádásához* és az Istent tükröző *teremtett világ tiszteletéhez*. Az imádat és a tisztelet részei az iskolai közösség életének; kifejezést nyernek a személyes imában és megfelelő közösségi istentiszteleti formákban. Minden egyes diák

¹² „Ideálunk... a görögök felülmúlhatatlan modellje, keresztény változatban: egy kiegyensúlyozott, derűs és kitartó személy, aki nyitott bármi felé, ami emberi.” (OSS 14).

¹³ Vö. 4. és 6. fejezet.

¹⁴ VI. Pál és II. János Pál adta ezt a küldetést Társaságunknak.

értelmének, képzelőtehetségének, érzelmvilágának, kreativitásának és testének fejlődése, valamint minden tantárgyat és az iskola egész életét átható csodálkozás szelleme – mindez segítheti a diákokat, hogy felismerjék a történelemben és a teremtett világban munkálkodó Istent.

1.4. Apostoli eszköz¹⁵

(37) A jezsuita nevelés tiszteletben tartja az iskolai tantárgyak sajátos értékét, de ugyanakkor feladatának tekinti *az életre való felkészítést*; ez az élet pedig az örök életre való felkészülés. Az egyesek képzése nem elvont cél. A jezsuita nevelés azzal is törődik, hogy miként fogják a diákok felhasználni képzsüket akkor, amikor majd az emberek közösségében „Isten dicséretére, tiszteletére és szolgálatára”¹⁶ másoknak szolgálnak. A jezsuita nevelés sikerének mértéke nem a diákok tudományos teljesítménye vagy a tanárok szakmai kiválósága, hanem sokkal inkább a most említett élet-minőség megvalósulása.

1.5. A hit és a kultúra közötti párbeszéd

(38) Azzal a meggyőződéssel, hogy Isten minden teremtményben és az emberiség egész történetében működik, a jezsuita nevelés *előmozdítja a hit és a kultúra közötti párbeszédet* – amely magába foglalja a *hit és a természettudomány* közötti párbeszédet is. Ez a párbeszéd egyrészt elismeri, hogy az emberek és a kulturális struktúrák is csak emberek, tökéletlenek, olykor magukon viselik a bűn hatását, és megtérésre szorulnak¹⁷; ugyanakkor felfedezi a különböző kultúrákban önmagát megmutató Istent. A jezsuita nevelés ezért szorgalmazza a más kultúrákkal való kapcsolatot és azok valódi megbecsülését, hogy kreatív kritikával fedezzük fel értékeiket és hiányaikat.

(39) A jezsuita nevelés alkalmazkodik azon ország és kultúra szükségleteihez, amelyben az illető iskola működik¹⁸. Ez az alkalmazkodás előmozdítja az „egészséges hazaszeretet”, de nem jelenti a nemzeti értékek megkérdőjelezhetetlen elfogadását. A „kapcsolatban lenni”, a „valódi megbecsülés” és a „kreatív kritika” szavakkal kifejezett magatartást kinek-kinek saját kultúrájára és hazájára is kell alkalmaznia. A cél mindig az, hogy felismerjük a teremtett világban és a történelemben jelenlevő és munkálkodó Istent.

---

¹⁵ Vö. 6,1.

¹⁶ Lelkigyakorlatok, 23.

¹⁷ Vö. 3. fejezet.

¹⁸ Vö. 34. általános rendgyűlés, 4. határozat.

2. fejezet

(40) Isten minden embert személyesen ismer és szeret. Ez a szeretet választ vár. E válasz akkor lesz hitelesen emberi, ha radikális szabadság kifejeződése. Ezért avégből, hogy Isten szeretetére válaszolhasson, minden ember hivatása:

– hogy képes legyen szabadon odaadni önmagát, és ugyanakkor felelősséget tudjon vállalni saját tetteiért és azok következményeiért: legyen tehát szabad, hogy hűséges lehessen;

– hogy képes legyen szabadon hittel munkálkodni az igazi boldogságért, amely az emberélet célja: legyen tehát szabad, hogy másokkal együtt Isten országának szolgálatában munkálkodjék a teremtett világ gyógyításáért.

(41) A jezsuita nevelés:

– fontosnak tartja, hogy minden személlyel egyénileg törődjünk   – hangsúlyt fektet a diákok öntevékenységre   – szorgalmazza, hogy az emberek egész életük folyamán készek legyenek növekedni

2.1. Egyéni törődés minden személlyel

(42) A jezsuita iskolában tanuló fiatalok nem jutottak még el a teljes érettség szintjére; a nevelési folyamat elismeri az intellektuális, érzelmi és lelki növekedés *fejlődési szakaszait*, és segít minden egyes növendéket abban, hogy mindezekben a területeken fokozatosan fejlődjön az érettség felé. Így a tanmenet inkább a *személyre összpontosul*, mint a végzendő tananyagra. Minden növendéknek megengedjük, hogy *az egyéni képességei-nek* és személyisége sajátosságainak *megfelelő ütemben* fejlődjön, és érjen el eredményeket.

(43) A szabadság felelős használatának fokozatos elsajátítását megkönnyíti a *diákok és tanárok közötti személyes kapcsolat*. A tanárok és az iskolai ügyintézők szerepe, akár jezsuiták, akár laikusok, több mint a tanulmányi vezetés. Mindannyian törődnek a diákok életével: személyes érdeklődést mutatnak azok intellektuális, érzelmi, erkölcsi és lelki fejlődése iránt, és segítenek minden egyes diákot, hogy egyre inkább tisztában legyen saját értékeivel, és a közösségen belüli felelős egyénné váljék. Tiszteletben tartják ugyan a diákok személyiségét, de készen állnak arra, hogy meghallgassák az élet értelmével kapcsolatban felmerült gondolataikat, osztozzanak örömeikben és bánatukban, segítsék személyes fejlődésüket és emberek közötti kapcsolataikat. Ilyen és más módon a nevelői közösség felnőtt tagjai egy olyan értékrend kialakulását segítik elő a diákokban, amely az „én”-üket meghaladó és mások szükségleteivel törődő élet-döntésekhez vezet. A nevelői közösség felnőtt tagjai igyekeznek úgy élni, hogy életükkel példát mutassanak a diákoknak, és készek megosztani velük saját élettapasztalataikat is. A „*cura personalis*” (személyes törődés) alapvető jellegzetessége marad a jezsuita nevelésnek.¹⁹

(44) *A szabadság a közösségen belüli kötelezettségekkel jár.* A „*cura personalis*” nem korlátozódik a tanárok és diákok közötti kapcsolatra, hanem kiterjed a tanmenetre és az intézmény egész életére. Az iskolai közösség minden tagja törődik társaival, és tanul tőlük. A

¹⁹ „A minden diákkal való egyéni törődés most is hivatásunk egyik jellegzetessége, és annak is kell maradnia.” (Peter-Hans Kolvenbach beszéde az európai jezsuita nevelők 1983. novemberi gyűlésén.)

diákok és felnőttek közötti személyes kapcsolatok, valamint a felnőtt laikusok és jezsuiták, ügyintézők, tanárok és más alkalmazottak közötti kapcsolat is az egymással törődést mutatják. A személyes törődés a végzett diákokra, a szülőkre és a diákok otthoni életére is kiterjed.

2.2. A diákok öntevékenysége

(45) A szabadságban való növekedéshez szükséges növekedést az érettség és önállóság terén jobban előmozdítja a *tevékeny részvétel*, mint a passzív befogadás. A tevékeny részvétel felé irányuló fontos lépéseknek tekintendők a *személyes tanulás*, a *személyes felfedezésre és kreativitásra szolgáló alkalmak* és a *megfontolásra való készség*. A tanár feladata segíteni minden diáknak, hogy önálló tanulóvá váljon, és így felelősnek érezze magát saját neveléséért.

2.3. Az egész élet folyamán készség a növekedésre

(46) Mivel a nevelés életre szóló folyamat, a jezsuita nevelés a tanulás olyan *öröme* és olyan *tanulásvágyra* igyekszik rávezetni a diákokat, amely az iskola elvégzése után is megmarad. „Talán a nekik adott képzésnél is fontosabb, hogy kifejlesszük bennük a saját képzésük folytatására irányuló képességet és érdeklődést. Ez az, amit feltétlenül beléjük kell nevelnünk. Tanulni fontos; de sokkal fontosabb megtanulni, hogyan tanuljunk, és megtanulni azt, hogy egész életükben vágyódjanak a tanulásra”²⁰

(47) A tanulókkal való személyes kapcsolatok segítenek az iskolai közösség felnőtt tagjainak, hogy *készek legyenek a változásra*, s így ők maguk is *folytassák a tanulást*. Ezáltal nagyobb hatékonyságot érhetnek el munkájukban. Ez különösen manapság fontos: a kultúrában gyors változások mennek végbe, és a felnőttek sok esetben csak nehezen képesek helyesen megérteni és értelmezni a fiatalokra ható kulturális nyomásokat.

(48) A jezsuita nevelés elismeri, hogy az intellektuális, érzelmi és lelki növekedés az egész életben folytatódik. Az iskolai közösség felnőtt tagjait biztatjuk, hogy mindezekben a területeken tovább fejlődjenek, az iskola pedig szervez e fejlődést segítő továbbképző programokat²¹.

---

²⁰ OSS, 13.

²¹ Vö. 9. fejezet, 3. pont.

3. fejezet

(49) A bűn és a bűn hatásainak következtében az isteni szeretetre adott szabad válasz nem működik magától. Isten megváltó szeretete által segítve és megerősítve folyamatosan küzdünk a szabadságot leállító akadályokkal – beleértve ebbe a bűnösség következményeit –, ugyanakkor fejlesztjük az igazi szabadság használatához szükséges képességeket.

a) E szabadság egyrészt megköveteli önmagunk valódi megismerését, szeretetét és elfogadását, másrészt az elhatározást, hogy megszabadulunk minden szertelen ragaszkodástól: legyen az bár a gazdagsághoz, hírnévhez, egészséghez, hatalomhoz, vagy bármi másához, még magához az élethez való ragaszkodás is.

b) Az igazi szabadság azt is megkívánja, hogy valóban ismerjük a környező világban működő különféle erőket, és hogy szabadok legyünk a valóság torzított felfogásától, egyoldalú értékítéletektől, merev magatartásformáktól vagy szűk ideológiák iránti elkötelezettségtől.

c) Ha törekedni akarunk e valódi szabadság megszerzésére, akkor meg kell tanulnunk felismerni és kezelni azokat a hatásokat, amelyek vagy előmozdítják, vagy korlátozzák ezt a szabadságot: a belső lelki megmozdulásokat, mindenfajta múltbeli tapasztalatot, a más emberekkel való kölcsönhatásokat, a történelem, a társadalmi struktúrák és a kultúra dinamizmusait.

(50) A jezsuita nevelés:
<ul style="list-style-type: none"> – érték-irányított – önmagunk valós ismeretére, szeretetére és elfogadására buzdít – a környező világ valós ismeretét nyújtja

3.1. Érték-irányított

(51) A jezsuita nevelés magába foglalja az értékekre, a magatartásformákra és a kritériumok értékelésének képességére irányuló képzést; vagyis magába foglalja az akarat képzését. A jó és a rossz, valamint a javak fontossági rangsorának ismerete szükséges mind a szabadságot befolyásoló különféle hatások felismeréséhez, mind a szabadság használatához. Ezért a nevelés az erkölcs keretében történik: *a tudást összekapcsolja az erénnyel.*

(52) A szükséges és méltányos iskolai rendszabályok segítik a jellem és az akarat nevelésével, az önzés, a másokkal való nemtörődomség és a bűnösség egyéb kihatásainak legyőzésével, valamint a mások iránti tisztelettel és a felelősség vállalásával történő személyiség-fejlesztést. Ezek a *rendszabályok* méltányos *fegyelmi rendszert* is tartalmaznak. Ugyanilyen fontos a minden tanulótlól elvárt önfegyelem. Ez megmutatkozik az intellektuális fegyelemben, a kitartó, komoly tanulásban és minden emberi személy méltóságát elismerő, másokkal szembeni magatartásban.

(53) A jezsuita iskolában jogos egy olyan kutató keret léte, amelyben a diákok egymással elismerésért versenyző különböző szemléletekkel való küszködés folyamata által tesznek magukévá egy értékrendszert.

3.2. Önmagunk valós ismerete, szeretete és elfogadása

(54) Az embert Isten teremtményeként teljes egészében kifejleszteni: ez a jezsuita nevelés „keresztény humanizmusa”. Ez a humanizmus hangsúlyozza a szabadság felelős használatának eredményeként megvalósuló boldog életet, de tényként *elismeri a bűnt és annak hatásait* is minden ember életében. Ezért a jezsuita nevelés igyekszik buzdítani a diákokat, hogy őszintén szembesüljenek a szabadság ezen akadályával, egyre inkább önmaguk tudatára ébredjenek, és mind jobban megértsék, hogy Isten megváltó szeretete és segítsége révén lehetséges a megbocsátás és megtérés²².

(55) Az a küzdelem, hogy az ember eltávolítsa a szabadság útjában álló akadályokat, és kifejlessze magában a szabadság használatának képességét, többet jelent a bűn hatásainak elismerésénél. Az is lényeges, hogy folytonosan törekedjen arra, hogy felismerje a *növekedés minden akadályát*²³. Segítsük a diákok erőfeszítéseit, hogy egyrészt felismerjék az előítéleteket és a korlátozott látköröket, másrészt pedig kiértékeljék a javak viszonylagos értékét.

(56) A tanárok és ügyintézők kihívásokkal segítenek a diákoknak ebben a növekedésben. Segítik őket, hogy *megfontolják személyes tapasztalataikat*, és így megérthessék saját istenélményüket. Eközben a növendékek elismerik képességeiket, és fejlesztik azokat, ugyanakkor pedig elfogadják korlátjaikat is, és amennyire csak lehet legyőzik azokat. A nevelési program valós érintkezésbe hozza a diákokat önmagukkal, és így segíteni igyekszik nekik, hogy felismerjék ezeket a különféle hatásokat, és *kifejlesszenek egy olyan kritikai képességet*, amely mélyebbre hatol az igaz és hamis, a jó és a rossz egyszerű felismerésénél.

3.3. A világ valós ismerete

(57) A teremtett világ valós ismerete látja Isten minden művének jóságát, de *tudatában van a bűn társadalmi hatásainak* is: minden emberben, minden kultúrában, minden emberi struktúrában láthatók lényeges hiányosságok, igazságtalanságok és a megváltás szükségessége. Amikor a jezsuita nevelés igyekszik kifejleszteni a megfontoló gondolkodás képességét, hangsúlyt fektet a valós világgal, tehát az átalakítást megkívánó világgal való érintkezés szükségességére, anélkül hogy szem elől tévesztené a teremtett világ lényegi jóságát.

(58) A jezsuita nevelés igyekszik kifejleszteni a diákokban a valóság megismerésére és kritikus értékelésre való képességet. Ezáltal a diák tudatosítja magában azt, hogy *a személyek és a struktúrák változhatnak, és elkötelezi magát oly változásokért folytatott munkára*, amely segíti igazságosabb emberi struktúrák építését – olyan struktúrákét, amelyek mindenkinek alkalmat adnak a szabadság gyakorlására és a nagyobb emberi méltóság elérésére²⁴.

---

²² Vö. 6. fejezet.

²³ Vö. Lelki gyakorlatok, 136-148.

²⁴ „E területen és sok más területen ne féljetez politikai elkötelezettséget vállalni. A II. vatikáni zsinat szerint ez a laikusok sajátos szerepe. Az ilyen elkötelezettség vállalása elkerülhetetlen, ha részt vesztek a világot emberibbé tevő struktúrák megvalósításáért folytatott küzdelemben. Ezek a struktúrák valósítják meg a Krisztus által megígért új teremtést.” (Peter-Hans Kolvenbach beszéde a Jezsuita Iskolák volt diákjainak Versailles-i összejövetelén, 1986. július 20).

4. fejezet

(59) Ignác világképének központjában Jézus Krisztus történelmi személye áll. Ő mintaképe az emberi életnek, mert másoknak szolgálva tökéletesen válaszolt az Atya szeretetére. Osztózik emberi természetünkben, és meghív bennünket, hogy szeretettel válaszolva az Atyának kövessük őt a kereszti zászlaja alatt²⁵. Jézus közöttünk él, és mindig megmarad az Isten szolgálatában másokért élő embernek.

(60) A jezsuita nevelés:

- Krisztust állítja elének az emberélet példaként
- megfelelő lelkipásztori gondozást nyújt
- gyakorolja a hitet személyes és közösségi imádságban, istentiszteletben és szolgálatban.

4.1. Krisztus mint példakép

(61) A mai jezsuita iskolában az iskolai közösség tagjai különböző vallásokhoz és kultúrákhoz tartoznak. Mindannyiuk elé, bármi legyen is vallási felfogásuk, mi Krisztust állítjuk az emberélet példaként. Mindenki ösztönzést meríthet és elkötelezettséget tanulhat Jézus életéből és tanításából. Jézus tanúságot tett Isten szeretetéről és megbocsátásáról, szolidaritást vállalt minden szenvedővel, és feláldozta életét mások szolgálatában. *Példáját mindenki követheti* abban, hogy *kiüresíti* önmagát, és elfogad bármilyen nehézséget vagy szenvedést, amelyet az elérendő egyetlen cél megkövetel: ez a cél pedig nem más, mint másoknak szolgálva teljesíteni az Atya akaratát.

(62) Az iskolai közösség keresztény tagjai *személyes barátsággra* törekszenek Jézussal, aki halála és feltámadása által megbocsátást és igazi szabadságot nyert számunkra, és aki ma is jelen van, és működik történelmünkben. Kereszténynek, „krisztusinak” lenni azt jelenti, hogy követjük Krisztust, hasonlóvá leszünk hozzá, osztozunk értékfelfogásában és életmódjában, és előmozdítjuk ezeket az értékeket, amennyire csak lehetséges²⁶.

4.2. Lelkipásztori gondozás²⁷

(63) A lelkipásztori gondozás a „cura personalis” része. Arra képesít, hogy minden egyes személy felismerje Isten szeretetének kinyilatkoztatását, és válaszoljon rá; meglássa Isten működését saját életében, mások életében és minden teremtményben; majd pedig a közösség szolgálatára való elkötelezettségben választ adjon erre a felismerésre. Így *indulnak csírázásnak a hit és a vallási elkötelezettség magvai mindenki*ben. A jezsuita iskola az egész

²⁵ Vö. Lelkigyakorlatok, 143-147.

²⁶ „Fontos felfigyelnünk arra, hogy Ignác Jézus küldetésének megfontolását nem azért ajánlja nekünk, hogy elmélkedjünk rajta, vagy hogy jobban megértsük Jézus magatartását, hanem azért, hogy meghalljuk Jézus hívását, amely követésére szólít... E beállítottság nélkül, nincs valódi megértés. Ignác gondolkodásmódjában a Jézusról való elmélkedés, beleértve ebbe a történelmi Jézus személyéről szóló elmélkedést is, a mai kereszténység számára egy kiváltságolt szempontból fontos. Ez a szempont: Krisztus követése” (Jon Sobrino, *Cristología desde America Latina*. Colección Teología Latinoamericana, Ediciones CRT, México, 1977; 329.old.)

²⁷ A lelkipásztori gondozás a lelki fejlődést segíti, de nem korlátozódik az Isten és az egyén kapcsolatának gondozására, hanem kiterjed az emberek közötti viszonyokra is. Ezek ugyanis kifejezik és kiterjesztik az Istennel való viszonyt. Ezért a hit elkötelezettséghez, és Isten megtalálása pedig a közösség egyéb tagjainak szolgálata által történő istenszolgálathoz vezet.

iskolai közösség számára biztosít megfelelő lelkipásztori gondozást, hogy ezt a személyes hit-elkötelezettséget felébressze és megerősítse.

(64) A keresztények számára e lelkipásztori gondozás központja Krisztus, aki jelen van a keresztény közösségben. A diákok úgy találkoznak Krisztus személyével mint baráttal és vezetővel. Megismerik őt a Szentírás olvasása, a szentségek és a személyes és közösségi ima által, felismerik őt a játékban, a munkában és a többi emberi személyben is. A másokért élő Krisztus követése őket is mások szolgálatára vezeti²⁸.

(65) Szorgalmazzuk a *Lelkiyakorlatok* elvégzését²⁹, hogy az emberek Krisztust jobban megismerjék, megszeressék és kövessék. A Lelkiyakorlatok abban is segítenek, hogy az iskolai közösség tagjai megértsék Ignác szemléletmódját, amely a jezsuita nevelés szellemi háttérét képezi. Elvégzésének sokféle módja van: alkalmazni kell a lelkiyakorlatozó idejéhez és képességeihez, akár felnőtt, akár diák az illető.

(66) A jezsuita iskola bátorítja és segíti a diákokat, hogy feleljenek Isten személyes hívására: vállalják a szolgáló hivatást életükben és munkájukban – akár házasemberként, akár szerzetesként vagy papként, akár nem házas világiként.

4.3. Ima és istentisztelet

(67) Az ima a hit kifejezése, és hatékony módja annak, hogy személyes kapcsolatot alakítsunk ki Istennel, s így elkötelezzük magunkat mások szolgálatára. A jezsuita nevelés a diákokat *fokozatosan bevezeti az imába*. Ezzel a diákok követik Krisztus példáját, aki rendszeresen imádkozott az Atyához. Mindenkit buzdítunk, hogy imádságban dicsérjék Istent, hálát adjanak neki, imádkozzanak társaikért az iskolai közösségben, és kérjék Isten segítségét a nagy emberi közösség szükségletei számára.

(68) Az Istennel való hitbeli kapcsolat egyben személyes és közösségi. A jezsuita iskola közösségét összekötő szálak nem csupán emberiek: az iskolai közösség a *hit közössége*, és ezt a hitet megfelelő vallási szertartásokkal fejezi ki. A katolikusok számára a krisztusközpontú hitközösséget megülő szertartás a szentmise. Az iskola buzdítja az iskolai közösség minden felnőtt tagját, hogy vegyenek részt ezeken a szertartásokon, nemcsak saját hitük kifejezésekként, hanem azért is, hogy az iskola céljairól tanúságot tegyenek.

(69) Az iskolai közösség katolikus tagjai Isten szerető irgalmában részesülnek a bűnbocsánat szentségében. Helyi körülményektől függően, a jezsuita iskola más szentségek vételére is felkészíti a diákokat (és a felnőtteket is).

(70) Az Atya iránti engedelmesség Krisztust arra vezette, hogy tökéletesen mások szolgálatára adja magát. Az Istennel való kapcsolat szükségképpen magába foglalja az embertársainkkal való kapcsolatot³⁰. A jezsuita nevelés olyan *hitet* mozdít elő, amely *Krisztus történelmi személyét helyezi a központba*, és így arra vezet, hogy elkötelezzük magunkat Krisztusnak, mint „másokért élő embernek” utánzására.

---

²⁸ Vö. OSS, 8.

²⁹ Lásd az I. függelékét.

³⁰ Vö. 9. fejezet.

5. fejezet

(71) Isten szeretetének szabad szerető viszonzása nem lehet pusztán spekulatív vagy elméleti. Az elméleti elveknek mindenáron döntő cselekvéshez kell vezetniük: „a szeretet cselekedetekben nyilvánul meg”³¹. Ignác azt kívánja, hogy az emberek vállaljanak teljes és tevékeny elkötelezettséget arra, hogy „valóságosabban kövessék Krisztust, jobban hasonlóvá legyenek hozzá”³², és gyakorlatra váltsák ideáljaikat a család, a gazdasági élet, a társadalmi mozgalmak, a politikai és jogi struktúrák és a vallási tevékenységek reális világában³³.

(72) A jezsuita nevelés:

- tevékeny élet-elkötelezettségre készít fel
- az igazságosságot megvalósító hitet szolgálja
- igyekszik „másokért élő embereket” nevelni
- különleges törődést mutat a szegények irányában

5.1. Tevékeny élet-elkötelezettség

(73) „A szeretet cselekedetekben nyilvánul meg”: az Isten megváltó szeretetére adott szabad emberi válasz tevékeny élet-szolgálatot jelent. A jezsuita nevelés, az emberi fejlődés szakaszait figyelembe véve és minden manipulációt kerülve, segíti olyan emberek képzését, akik meggyőződésüket és felfogásukat egész életükben gyakorlatra váltják. „Felszólítunk és igyekszünk ösztönözni titeket, hogy az általatok kedvelt értékeket, melyeket képzésetek során kaptatok, konkrét tevékenységben gyakorlatra váltsátok.”³⁴

5.2. Nevelés az igazságosságot megvalósító hit szolgálatára

(74) A jelenkor „döntő cselekvése”³⁵ az *igazságosságot megvalósító hit*. „A Jézus Társasága mai küldetése a hit szolgálata, amelynek feltétlen követelménye az igazságosság előmozdítása. Az embereknek az Istennel való kiengesztelődése ugyanis megkívánja az egymás közötti kiengesztelődésüket is”³⁶. Az igazságot megvalósító hitnek e szolgálata Krisztust követő tetteket jelent: az Isten igazságossága az, amelyet az evangéliumi szeretet hat át. „Szeretet ad erőt a hitnek, és táplálja az igazságosság utáni vágyat. Az igazságosság belső teljességét csak a szeretet által éri el. A krisztusi szeretet megköveteli az igazságosságot, és az igazságosság igényeit kiterjeszti a legvégső határokig azáltal, hogy

³¹ Lelki gyakorlatok, 230.

³² id. mű, 167.

³³ Az Ignác által írt „Formula Instituti” [3] ugyanezt a lelki gyakorlatos alapelvet alkalmazza.

³⁴ Peter-Hans Kolvenbach beszéde a Jezsuita Öregdiákok Versailles-i Világkongresszusán. Lásd 24. jegyzet

³⁵ A „hit”-tel az 1. és a 4. fejezet foglalkozik. A jelen 5. fejezet központjában az „igazságosság” fogalma áll.

Fontos azonban, hogy ne válasszuk szét a hitet és az igazságosságot: „A hit és igazságosság egységének megélése a történelmi Jézus szoros követése által válik lehetővé. A következő pontok lényeges részei ennek a követésnek: 1.) Amikor Jézus az Isten országáról beszélt, és a bűn ellen harcolt, olyan személyekkel és struktúrákkal került konfliktusba, amelyek objektíve bűnösök voltak és ezért szemben álltak Isten országával. 2.) A hit és az igazságosság közötti kapcsolat alapját a hit és a szeretet közötti elválaszthatatlan kapcsolatban kell látnunk. Egyrészt, az igazságosságért folyó küzdelem az a forma, amelyet ebben az igazságtalan világban a szeretet föl kell, hogy vegyen. Másrészt, az Újszövetségi Szentírás egész világosan rámutat arra, hogy az emberek iránti szeretet az a királyi út, amely rávilágít, hogy Isten szeret bennünket, és amely elvezet minket Isten szeretetére.” (Reunion Latinoamericana de Educación, Lima, Perù; 1976; kiadta: CERPE; Caracas, Venezuela; 65. old.).

³⁶ A Jézus Társasága 32. általános rendgyűlésének 4. határozata, 2. Lásd 3. jegyzet.

motiválja azt, és új belső erőt ad annak gyakorlására. A szeretet nélküli igazságosság nem evangéliumi.”³⁷ Isten országa az igazságosság, a szeretet és a béke országa³⁸.

(75) Az igazságosság előmozdításának elengedhetetlen része, hogy *tettekkel mozdítsuk elő a békét*. A béke nem csupán azt jelenti, hogy nincs háború. A béke abban áll, hogy keressük a minden ember közötti bizalom- és szeretetkapcsolatokat.

(76) Az igazságosságot megvalósító és a békéért munkálkodó hit célja: *egy új embertípus és egy új fajta társadalom* megteremtése, amelyben mindenkinek alkalma van teljes emberi kifejlődésre, és amelyben mindenki felelősnek érzi magát mások emberi fejlődésének előmozdítására. A diákoktól elvárt aktív elkötelezettség és a végzett diákok és a nevelői közösség felnőtt tagjai által gyakorolt elkötelezettség nem más, mint egy emberibb világ és a szeretetközösség megvalósulására irányuló küzdelemre való elkötelezettség. Keresztények számára ez az elkötelezettség válasz Krisztus hívására, a hívő ember alázatosan felismeri, hogy a megtérés csak Isten segítségével lehetséges. Számukra a bűnbocsánat szentsége szükséges része a békéért és az igazságosságért folytatott küzdelemnek. De az iskolai közösség minden tagja, azok is, akik nem osztják a keresztény hitet, együttműködhetnek ebben a munkában. Az emberi személy méltóságának valós elismerése kezdőpontja az igazságosság előmozdításában való közös munkának, oly kezdete az ökumenikus párbeszédnek, amely meglátatja az igazságosság és a hit szoros kapcsolatát.

(77) A jezsuita iskolában a súlypont az igazságosságra való *nevelésre* esik. A szabatos és kritikus gondolkodással párosuló megfelelő tudás teszi hatékonyabbá az igazságosságért való elkötelezettséget a felnőtt életben. E szükséges alapfokú képzés mellett az igazságosságra való nevelés a nevelési kontextusban három elemből áll:

(78) 1. *Az igazságosságot érintő kérdések tárgyalása része a tanmenetnek*. Ehhez néha új tantárgyak oktatás szükséges. Fontosabb azonban, hogy minden tantárgyban megvizsgáljuk az igazságosság dimenzióját³⁹. Ha a tanárok egyre tudatosabban foglalkoznak ezzel a dimenzióval, akkor a diákokat olyan intellektuális, erkölcsi és lelki képzésben tudják részesíteni, amely képesíti őket a szolgálatra való elkötelezettségre, vagyis arra, hogy változásokat hozzanak létre. A tanmenet tartalmazza *a társadalom kritikai elemzését*, alkalmazva azt a diákok életkorához. Ez az elemzés magában foglalja egy olyan megoldás felvázolását, amely összhangban van a keresztény alapelvekkel. A támaszpontok a Szentírás, az egyház tanítása és az emberi tudományok⁴⁰.

(79) 2. A jezsuita iskola *tevékenységes és rendezvényei konkrét tanúságot tesznek az igazságosságot megvalósító hit mellett*; ellentanúságot tesznek a fogyasztói társadalom értékeivel szemben. Az iskolát körülvevő valóság szociológiai elemzése az iskolai intézmény olyan kiértékeléséhez vezethet, amely szerkezeti változásokat tesz szükségessé az iskola tevékenységeiben és gyakorlatában⁴¹. Az iskola tevékenysége és élete előmozdítja a

³⁷ OSS, 11

³⁸ Lásd a Római Katolikus Miskönyv „prefációját” Krisztus Király ünnepén.

³⁹ A Jezsuita Egyetem Elnökeinek és Rektorainak találkozásánál 1985. november 5-én az olaszországi Frascatiban mondott beszédében Peter-Hans Kolvenbach atya felhozott néhány példát arra, hogy az egyetemi előadásokon miként foglalkozhatunk az igazságosság kérdésével. (Lásd „The Jesuit University Today”, megjelent az Education: SJ 53. 1985. november-decemberi számában, 12-13 old.).

⁴⁰ Lásd: Gabriel Codina SJ.: „Faith and Justice within the Educational Context” (megjelent az Education: SJ 56, 1986. június-július számában), 12-13. old.

⁴¹ Id. mű, 11. old.

kölcsönös tiszteletet és az iskolai közösség minden tagjának emberi méltóságát és emberi jogait, akár felnőtt, akár fiatal az illető személy.

(80) 3. „Nincs valódi megtérés az igazságosságra az *igazságosság cselekedetei* nélkül.”⁴² Az iskolában a személyek közötti kapcsolatok mutatják mind az igazságossággal, mind a szeretettel való törődést. Hogy az életre szóló elkötelezettségre felkészítsen, a jezsuita nevelés alkalmakat teremt az igazságtalanság világával való tényleges érintkezésre. A tanmenetben történő társadalmi elemzés így az igazságtalanság strukturális dimenzióival való tényleges érintkezés kiértékelésévé válik.

(81) A nevelői közösség tagjai *tisztában vannak korunk nagy kérdéseivel*, és tudják, hogy ők is részei ezeknek. Az iskolai közösség és benne minden egyén tudja, hogy befolyást gyakorol másokra. Az iskolai tevékenységek alakításánál tudatában vagyunk, hogy mi lehet azok hatása a nagyobb közösségre és annak társadalmi struktúráira.

5.3. Másokért élő ember⁴³

(82) A jezsuita nevelés segít a diákoknak megérteni, hogy *képességeik kifejlesztésre váró adományok*, melyeknek célja nem önmagunk kielégítése vagy magunk haszna, hanem Isten segítségével *az emberi közösség javának szolgálata*. A diákokat arra buzdítjuk, hogy képességeiket Isten iránti szeretetből mások szolgálatára használják:

„Elsődleges nevelési célunk másokért élő emberek képzése kell, hogy legyen, olyan emberek képzése, akik nem önmagukért, hanem Istenért és Krisztusért élnek, azért az Istenemberért, aki a világért élt, és a világért halt meg. Olyan embereket kell képeznünk, akik el sem tudnak képzelni olyan istenszeretetet, amely nem foglalja magába legkisebb embertársaik szeretetét; olyan embereket, akik szilárd meggyőződéssel vallják, hogy az az istenszeretet, amely nem épít igazságosságot az emberek számára, nem több, mint komédia.”⁴⁴

(83) Minden diákban tudatosítani kell, hogy rajta kívül más ember is létezik. A jezsuita nevelés ezért *súlyt helyez a közösségi értékekre*. Ilyenek például az egyenlő lehetőségek megadása mindenki számára, az osztó és a társadalmi igazságosság alapelvei, valamint az a gondolkodásmód, amely az önkiteljesedést inkább mások szolgálatában, mint a sikerben vagy a jólétben látja⁴⁵.

(84) A nevelői közösség tagjai – különösen azok, akik naponta érintkeznek a diákokkal – életükkel mutatnak példát a másokkal való törődésről és az emberi méltóság megbecsüléséről⁴⁶.

⁴² Id. mű, 14-15 old.

⁴³ Lásd 5. jegyzet. E sokat ismételt kifejezésben a „mások” szó az „Irgalmas Szamaritánus” példázatában megjelenő „felebarát”-ot jelenti (Lukács 10,29-37).

⁴⁴ Arrupe atya: „Másokért élő Emberek” (lásd 5. jegyzet), 9. old.

⁴⁵ A közösségi értékeket hangsúlyozó konkrét példák a jelen irat majdnem minden fejezetében található.

⁴⁶ „A család hatása mellett, a tanári kar és az általa kialakított iskolai légkör hatása az az egy és leghatásosabb tényező, mely a hitre és az igazságosságra nevel”. (Robert J. Starratt SJ: „Sowing Seeds of Faith and Justice”, Jesuit Secondary Education Association, Washington, D.C., 17.old.).

5.4. Különleges törődés a szegényekkel

(85) Mérlegelve a mai világ aktuális helyzetét, és felelve a szegényeket különösen szerető és felkaroló Krisztus hívására, az Egyház és a Jézus Társasága elkötelezte magát arra, hogy előnyben részesíti a szegényeket⁴⁷. A szegényeken értjük a gazdaságilag szűkölködőket, a testi és értelmi fogyatékosokat, a peremhelyzetbe szorítottakat és mindenkit, aki bármilyen értelemben képtelen emberhez méltó életet élni. A jezsuita nevelésben ez az elkötelezettség megmutatkozik egyrészt abban, hogy mely diákokat veszünk fel, másrészt az adott képzés típusában.

(86) A jezsuita iskolák nem egy meghatározott társadalmi osztályhoz tartozó diákok számára léteznek⁴⁸. Ignác csak akkor vállalt iskolákat, ha az alapítvány minden kiadást fedezett, úgyhogy azokban bárki ingyen nevelkedhetett. Megkövetelte, hogy az alapítvány biztosítson a szegény diákok számára különleges szállási lehetőséget minden általa jóváhagyott iskolában, és azt is kívánta, hogy a tanárok különleges figyelmet szenteljenek a szegény diákok szükségleteire. Manapság, bár a helyzet országonként nagy mértékben különbözik, és a diákok kiválasztásának mércéje a helyi és a személyes körülményektől függ, minden jezsuita iskola megteszi, amit csak tud, hogy jezsuita nevelésben mindenki részesedhessen, beleértve a szegényeket és a hátrányos helyzetűeket is⁴⁹. Ezt lehetővé tevő eszköz a rászorulóknak anyagi támogatása, és a lehetőség szerint a kiadások csökkentése. Ezenfelül a jezsuita iskolák tudományos és tanácsadói segítséget nyújtanak az erre rászorulóknak, úgyhogy az általuk adott nevelésből mindenki hasznot merítsen.

(87) Hogy a szülők, különösen a szegény szülők, szabadon választhassák meg, hogy milyen iskolába íratják be gyermekeiket, a jezsuita iskolák csatlakoznak azokhoz a mozgalmakhoz, amelyek mindenki számára ingyenes nevelési alkalmakat segítenek elő. „Az igazságosság előmozdításáért folytatott küzdelmünk részeként törekszünk arra, hogy a nevelés terén valóban egyenlő alkalmak és valódi ingyenesség legyenek biztosítva.”⁵⁰

(88) Annál, hogy milyen diákokat veszünk fel, még fontosabb az, hogy milyen nevelést adunk. A jezsuita nevelésben az iskolai közösség által közvetített, tanúsított, az iskolai tevékenységekbe és struktúrákba beépített és az iskolai légkört képező értékek azonosak azokkal az értékekkel, amelyek elősegítik az emberhez méltó élethez szükséges feltételeket nélkülözők iránti különleges törődést. Ebben az értelemben a *szegények képezik a jezsuita nevelés kontextusát*: „Nevelési terveink kialakításánál szükséges, hogy a szegényeket szem előtt tartva, és a szegények szemszögéből nézve készítsük el azokat”⁵¹.

---

⁴⁷ Ez a kifejezés gyakran fordul elő az Egyház és a Jézus Társasága újabb irataiban. Pontos jelentése sokat vitatott. Biztos, hogy nem jelent egy társadalmi osztály melletti elkötelezettséget más társadalmi osztályok kizárásával. Nevelési téren való jelentését az 5. fejezet 4. pontja tartalmazza.

⁴⁸ „A Jézus Társaságának egy a célja: mi mindenkiért létezzünk. Gazdagokért, szegényekért, elnyomottakért és elnyomókért, mindenkiért. Apostolkodó munkánk senkit sem zár ki. Ez áll iskoláinkra vonatkozólag is.” (Pedro Arrupe SJ.: „Reflections during the Meeting on Secondary Education”, Education: SJ, 30 (1980. október–december) 11. old.).

⁴⁹ A tanulók felvételére vonatkozó helyzet országonként nagyban különbözik. Ahol nincs állami támogatás, az iskola tandíjakkal és adományokból él. Az igazságosság azt is megköveteli, hogy az iskolában dolgozók igazságos fizetést kapjanak, és jó munkakörülmények között dolgozhassanak. A szegények melletti elkötelezettség megfontolásakor ezt is figyelembe kell venni.

⁵⁰ OSS, 8.

⁵¹ Lásd: Gabriel Codina SJ.: „Faith and Justice within the Educational Context”, (Education: SJ 56, 1986. június-július, 8. old.).

(89) A jezsuita iskola *alkalmakat teremt a diákok számára*, hogy mind az iskola keretein belül, mind iskolán kívül *érintkezésbe lépjenek a szegényekkel, és szolgálják őket*. Így a diákok egyrészt képesek lesznek testvérükként szeretni az emberi közösség minden tagját, másrészt pedig jobban megértik a szegénység okait.

(90) Ezt az érintkezést megfontolással kell párosítani, hogy nevelő hatású legyen. A fenti 80. pontban említett, tanmeneten belüli igazságosság előmozdításának egyik konkrét feladata a szegénység okainak elemzése.

6. fejezet

(91) Ignác elgondolása szerint az emberek a Római Katolikus Egyházban és azon keresztül adnak választ Krisztus hívására. Ez az egyház az az eszköz, amelyben Krisztus szentségileg jelen van a világban. Mária, Jézus anyja mintája ennek a válasznak. Ignác és első társai mind pappá lettek szentelve, és a Jézus Társaságát Krisztus helytartójának szolgálatába állították, „hogy odamenjenek, ahova csak a világon, ítélete szerint, Isten nagyobb dicsőségére és a lelkek segítségére küldi őket”⁵².

(92) A jezsuita nevelés:

- apostoli eszköz az emberi társadalmat szolgáló egyház szolgálatában
- felkészíti a tanulókat, hogy mások szolgálatára tevékenyen vegyenek részt az egyház és a helyi közösség életében

6.1. Apostoli eszköz az egyház szolgálatában

(93) A jezsuita iskolák részei az egyház Isten országát építő *apostoli küldetésének*. Bár Ignác kora óta a nevelési folyamat gyökeresen megváltozott, és a vallási fogalmak kifejezőmódjai nagyon mások, a jezsuita nevelés ma is eszköz, mely segíti a diákokat, hogy mélyebben megismerjék Istent, és jobban válaszoljanak hívására. Az iskola most is rendelkezésére áll Isten népének, hogy választ adjon annak felmerülő szükségleteire. A jezsuita nevelés célja Jézus Krisztus példájára másokért élő, jellemes, érték-orientált személyek képzése. Jezsuita iskolában tanítani tehát egyházi szolgálat.

(94) Az egyházhoz, Isten népéhez való *hűség és az egyház szolgálata* ignáci magatartás, és jellemez minden jezsuita munkát. Ezért ezt közvetítjük a jezsuita iskola egész közösségének. A más vallásúak céljai és ideáljai összhangban lehetnek a jezsuita iskola céljaival, és így ők is elkötelezhetik magukat ezekre a célokra a diákok fejlődésének és a társadalom jobbításának érdekében.

(95) A jezsuita nevelés – bár figyelembe veszi minden tanuló lelkiismeretét és meggyőződését – *hűséges az egyház tanításaihoz*, főként az erkölcsi és vallási képzés terén. Amennyire csak lehetséges, az iskola azokat választja a nevelői munkaközösség vezetőinek, akik képesek a katolikus egyház által elének terjesztett módon továbbadni a diákoknak Krisztus tanításait, és tanúságot is tenni azokról.

(96) A nevelői közösség szem előtt tartva Krisztus példáját, valamint a Krisztust követő Mária példáját⁵³, és az egyház tanításának fényében *átgondolva korunk kultúráját*, előmozdítja a lelki szemléletmódot⁵⁴ a materializmussal szemben, a másokkal való törődést az egoizmussal szemben, az egyszerűséget a fogyasztói társadalom felfogásával szemben és a szegények felkarolását a társadalmi igazságtalansággal szemben.

⁵² Rendalkotmány, [603].

⁵³ Vö. II. vatikáni zsinat, Lumen Gentium, 66-69.

⁵⁴ Az itt említett „lelki szemléletmód” magába foglalja a korábbi fejezetekben leírt teljes hit-választ. Újra hangoztatjuk: az igazságosság kérdése nem választható el az annak alapját képező hittől és evangéliumi szeretettől.

(97) Az egyház szolgálatának részeként a jezsuita iskola *szolgálja a helyi polgári és vallási közösséget*, valamint együttműködik a helyi püspökkel. Ennek egyik példája az, hogy az iskola tevékenységére vonatkozó fontos döntéseknél tekintetbe vesszük a helyi egyház lelkipásztori irányelveit. Az iskola tevékenységeire vonatkozó döntéseknél további tekintetbe kell venni a helyi egyházra és polgári közösségre gyakorolt várható hatásokat is.

(98) Az emberi szükségletek eredményesebb szolgálata érdekében a jezsuita iskola *együttműködik* a jezsuiták más *apostoli munkáival*, a helyi plébániákkal, más katolikus és polgári szervezetekkel, valamint a szociális apostolkodás intézményeivel.

(99) Az iskolai közösség minden tagja a *helyi polgári közösség és egyházközösségeik tagjaként* tevékenyen szolgál ezekben. Részt vesznek gyűléseiken és más tevékenységeikben, különösen amikor azok a nevelésre vonatkoznak.

(100) A jezsuita iskolai közösség szorgalmazza a más egyházakkal való *ökumenikus együttműködést*, és tevékenyen párbeszédet folytat minden jóakarató emberrel. Az iskolai közösség tanúságot tesz Krisztus evangéliumáról, az emberi közösség szolgálatában.

6.2. Felkészítés az egyház életében való tevékeny részvételre

(101) A jezsuita nevelés előmozdítja minden diák vallási fejlődését. A diákoknak *tanítjuk hitük alapigazságait*. Keresztény diákok esetében ez magába foglalja a Szentírás, különösen az Evangéliumok ismeretét.

(102) A katolikus diákokkal a jezsuita nevelés *megismerteti és megszeretteti az egyházat és a szentségeket* mint a Krisztussal való találkozás kiváló alkalmait.

(103) Iskolához illő módon, minden diáknak alkalmat adunk az *egyházi élet konkrét megtapasztalására* az egyházi kezdeményezésekben és tevékenységekben való részvétel által. A laikus tanárok, különösen a plébániai tevékenységekben aktív szerepet játszó tanárok játszhatnak vezető szerepet ennek előmozdításában. Ők mutathatják meg a diákoknak a laikusok apostolkodásának jelenlegi hangsúlyozását.

(104) Követve a régi jezsuita iskolák példáját, ahol a Mária Kongregációk igen fontos szerepet játszottak az áhítat és a keresztény elkötelezettség előmozdításában, Krisztus teljesebb ismeretére törekvő és életükben szorosabban Krisztus életéhez igazodni kívánó diákoknak erre alkalmakat nyújtunk a Krisztusi Élet Közösségei és hasonló kezdeményezések által. Hasonló alkalmakat nyújtunk hitbeli elkötelezettségüket mélyíteni kívánó más vallásúak számára is.

7. fejezet

(105) Ignác újra meg újra hangsúlyozta a „magis”-t, vagyis „a többet”. Állandó szívügye volt Krisztus szorosabb követése, s ezáltal Isten nagyobb szolgálata. Ez a hozzáállás az első társak minden apostoli munkájára befolyást gyakorolt. Az Istennek adott valóságos válasznak mindig "magasabb értékű önfelajánlásnak" kell lennie⁵⁵.

(106) A jezsuita nevelés:
– a képzésben mindig a kiválóságra törekszik
– és tanúságot tesz a kiválóság mellett

7.1. Kiváló képzés

(107) A jezsuita nevelésben a kiválóság kritériumát az iskolai élet minden területére alkalmazzuk: a cél a személy minden dimenziójának lehető legteljesebb kifejlesztése; ehhez kapcsolódik az értéktudat és a mások szolgálatára való elkötelezettség kifejlesztése. Ez az elkötelezettség a szegények szükségleteit helyezi előtérbe, és kész az önérdékről való lemondásra az igazságosság előmozdítása érdekében⁵⁶. A tanulmányi kiválóságra való törekvés illik a jezsuita iskolához, de csak az *emberi kiválóság* nagyobb kontextusán belül⁵⁷.

(108) A kiválóság kritériumát mint minden más ignáci kritériumot a „helyi és személyes körülmények” szerint kell alkalmazni. „Az intézmény sajátossága, helye, a diákok létszáma, a tanulmányi kiválóság megcélzott területei, a szolgálatainkban részesülő embercsoportok megválasztása stb. – olyan tényezők, amelyek alapján az iskolát mint eszközt alkalmazni kell a körülményekhez.”⁵⁸ A „magis” keresése tehát nem más, mint olyan típusú és szintű nevelés biztosítása a diákok számára, amely legjobban megfelel azon *vidék szükségleteinek, melyen az iskola fekszik*.

(109) A „magis” nem jelent összehasonlítást másokkal, és nem jelenti azt, hogy az előrehaladást egy abszolút színvonalhoz mérjük; a „magis” *minden emberi személy egyéni képességeinek lehető legteljesebb kifejlesztését jelenti az élet minden szakaszában*. Ehhez járul egyrészt a *készség, hogy a diákok ezt a fejlesztést az egész élet folyamán folytassák, másrészt a motiváció, hogy a kifejlesztett képességeket mások javára használják fel*.

(110) A jezsuita nevelés hagyományos célja „vezetők” képzése volt. A vezető olyan ember, aki felelős pozíciókat vállal a társadalomban, s így pozitív hatást gyakorol másokra. Ez a cél néha túlzásokhoz vezetett, amelyeket helyesbíteni kell. Bármit is jelentett a „vezető” fogalom a múltban, a jezsuita nevelés célja, az ignáci világnézet mai értelmezése szerint, nem egy társadalmi-gazdasági elit nevelése, hanem inkább a *szolgálatban kiváló emberek* képzése. A jezsuita iskola tehát segít a diákoknak, hogy olyan szellemi-lelki képességek fejlődjenek ki

⁵⁵ A kifejezést a Lelkigyakorlatok „Krisztus Király” elmékedéséből [97] vettük. Ennek az elmékedésnek célja: elvezetni a lelkigyakorlatozót Krisztus minél szorosabb követésére.

⁵⁶ „Az általunk megcélzott kiválóság olyan emberek nevelése, akik helyes elveket személyesen magukévá tettek. Olyan emberek legyenek, akik nyitottak az idők jelei felé, összhangban állnak kulturális környezetükkel és annak problémáival, és másokért élnek” OSS 9.

⁵⁷ A 9. fejezet 1. pontja felsorolja a kiválóság néhány kritériumát; ezek megegyeznek a „megkülönböztető megfontolás” kritériumaival.

⁵⁸ OSS, 6.

bennük, amelyek alkalmassá teszik őket, – bármi legyen is a társadalmi helyzetük – hogy másokkal együttműködve az egész emberiség javára munkálkodjanak Isten országának szolgálatában.

(111) A szolgálat Isten iránti *hitbeli elkötelezettségen* alapszik. Keresztények számára ez Krisztus követéseként nyer megfogalmazást. A döntés, hogy szeretetből követjük Krisztust, a „magis”-ra való vágyhoz vezet, és képessé tesz bennünket, hogy sokszorosító tényezőkké legyünk⁵⁹. Ebből a vágyból személyes felkészülés születik, vagyis a diák tanulásra és személyes képzésre adja magát. Ez végül cselekvéshez vezet.

(112) A *Ratio Studiorum* a tanulásra való hatásos ösztönzésképpen *versenyzést* ajánl – inkább csoportok, mint személyek között. Ma a jezsuita nevelés más valósággal szembesül: a túlzó versengés világával, amely az individualizmusban, a fogyasztási hajszában és a mindenáron való sikerhajhászásban tükröződik. Bár a jezsuita iskola értékeli a versenyjátzmák ösztönzőerejét, a diákokat inkább arra buzdítja, hogy tüntessék ki magukat együtt dolgozási képességükkel, legyenek figyelmesek egymás iránt, és kötelezzék el magukat egymást segítve mások szolgálatára. „A krisztusi tanúságtételre való vágy... nem virágozhat a tanulmányi versengés légkörében, sem ott, ahol az ember személyes értékét csak a másokkal való összehasonlítással mérik. Ez a vágy csak egy olyan légkörben fog virágozni, amelyben megtanuljuk, hogyan lehetünk mások segítésére és szolgálatára.”⁶⁰

7.2. Tanúságtétel a kiválóságról

(113) Az *iskola eljárásmodja*, az általa kialakított légkör a kiválóságot mozdítja elő. Ehhez az eljárásmodhoz hozzátartozik a célok, programok, szolgálatok és oktatási módszerek folyamatos kiértékelése, hogy a jezsuita nevelés egyre hatásosabban érje el céljait.

(114) Az iskolai közösség *felnőtt tagjai* azáltal tesznek tanúságot a kiválóságról, hogy növekednek mind szakmai tudásukban, mind odaadásukban.

(115) A jezsuita iskola tanárai és igazgatói együttműködnek más iskolákkal és nevelői intézményekkel, hogy egyre hatékonyabb intézményes eljárásmodokat, nevelési módokat és pedagógiai módszereket fedezzenek fel.⁶¹

⁵⁹ „Az a különös kifejezés, amelyet Arrupe atya oly gyakran használt – ti. hogy sokszorosító tényezőként működő személyeket kell képeznünk – valójában teljesen összhangban van Ignác apostoli szemléletmódjával. Ignác levelezése (6815 levél!) bőségesen igazolja, hogy mindig kereste és szorgalmazta a lehető legszéleskörűbb együttműködést mindenfajta emberrel...” (Peter-Hans Kolvenbach, A Jezsuita Öregdiákok Versailles-i Világkongresszusának nyitó ülésén. Lásd 24.jegyzet.).

⁶⁰ OSS, 12.

⁶¹ „Meg kell tanuljuk, mit jelent osztozni. Osztozni kötelességünk. Rengeteg előnyt nyerhetünk mindenfajta együttműködésből. Bolondság lenne úgy tenni, mintha nem lenne tanulnivalónk. Tervezéseinknél felelőtlenség lenne csak magunkra gondolni, anélkül hogy megfontolnánk a más középiskolákkal való együttműködés szükségességét. Mindez hatékonyabbá teszi apostoli munkáinkat, ugyanakkor növeli és erősíti bennünk azt a tudatot, hogy az egyház része vagyunk.” (OSS, 25.) A kiértékelés kérdését a 9. fejezetben részletesebben tárgyaljuk.

8. fejezet

(116) Miután Ignác megismerte Istennek Krisztusban kinyilatkoztatott szeretetét, és válaszként Isten országának szolgálatára adta magát, megosztotta tapasztalatait másokkal, és társakat gyűjtött maga köré. „Barátok lettek Krisztusban”, mások szolgálatára⁶². Az Isten országát szolgáló közösség ereje nagyobb, mint bármely egyén ereje vagy az egyének bármely csoportjának ereje.

(117) A jezsuita nevelés:

- súlyt helyez a laikusok és jezsuiták együttműködésére
- a tantestület és az ügyintéző személyzet,
  - a jezsuita közösség,
  - az igazgató tanács,
  - a diákok,
  - a szülők,
  - a végzett diákok,
  - és a jótévők közösségi szellemén nyugszik
- a közösséget építő szervezet keretében történik

8.1. A laikusok és jezsuiták együttműködése

(118) A laikusok és jezsuiták együttműködése értékes cél, amelyet a jezsuita iskola, a II. vatikáni zsinat⁶³ és a Jézus Társasága utóbbi Általános Rendgyűléseinek⁶⁴ tanítása szerint igyekszik megvalósítani. Mivel a *közös küldetés* fogalma még új, szükség van a megértés elmélyítésére.

(119) A jezsuita iskolában mind a laikusok, mind a jezsuiták részéről megvan a készség, hogy *megfelelő felelősséget vállalva* együttműködjenek a vezetésben és a szolgálatban. Törekszünk arra, hogy valódi szellemi-lelki egységre jussunk, és apostoli testületként⁶⁵ együtt dolgozzunk a diákok képzésében. Osztozunk tehát a szemléletmódban, a célban és az apostoli erőfeszítésben.

(120) Az iskola jogi struktúrája lehetővé teszi az iskola vezetésében való lehető legteljesebb együttműködést.⁶⁶

(121) A jezsuiták tevékenyen előmozdítják a laikusok és jezsuiták közötti együttműködést az iskolában. „Fontolják meg a jezsuiták, hogy mily nagy jelentőséggel bír a

⁶² E kifejezés Ignációl ered; 1537. július 24-én Juan de Verdolayhoz írt levelében szerepel. (Monumenta Ignatiana, Epp. XII, 321 és 323).

⁶³ *Apostolicam Actuositatem*, lásd 2. jegyzet.

⁶⁴ 31. általános rendgyűlés, 33. határozat; 28. határozat, 27; 32. általános rendgyűlés, 2. határozat, 29; 33. általános rendgyűlés, 1. határozat, 47; 34. általános rendgyűlés, 13. határozat.

⁶⁵ „Régebben az intézményt a mi intézményünknek tekintettük, melyben néhány laikus segít bennünket. Még akkor is így gondoltunk, amikor e laikusok létszáma sokkal nagyobb volt, mint a jezsuitáké. Ma, néhány jezsuita talán úgy gondolja, hogy a laikusok száma annyira megnőtt, és az ellenőrzés feladatát annyira másokra hárítottuk, hogy az intézmény valójában már nem is jezsuita többé... Én azt szeretném hangoztatni, hogy az iskola most is apostoli eszköz, mégpedig nem egyedül a jezsuitáké, hanem az együttműködő jezsuitáké és laikusoké.” (Peter-Hans Kolvenbach: „The University of Today”. Lásd 39. jegyzet.)

⁶⁶ Lásd alább, 8. fejezet, 7. pont és 9. fejezet, 3. pont.

Társaság számára az ilyen együttműködés, hiszen a laikusok számunkra mindig a modern világ természetes értelmezői lesznek, s így mindig nagy segítséget fognak nyújtani ebben az apostoli munkában.”⁶⁷ „Késznek kell lennünk másokkal együtt dolgozni, késznek kell lennünk alárendelt, támogató, névtelen szerepet játszani, és késznek kell lennünk, hogy a szolgálat módját azoktól tanuljuk meg, akiket szolgálni akarunk.”⁶⁸ A szerzetes-elöljáró egyik kötelessége előmozdítani ezt a nyitottságot az apostoli munkában.

8.2. A tantestület és az ügyintéző személyzet

(122) Lehetőség szerint a nevelői közösségbe választottak olyan emberek legyenek, akik *meg tudják érteni az iskola sajátos szellemiségét, és képesek segíteni az ignáci szemléletmódból eredő jellemzők megvalósítását.*

(123) A tanárok, az ügyintéző személyzet és a többi alkalmazott, akár jezsuiták, akár laikusok, személyes, szakmai és vallási szinten rendszeresen érintkeznek egymással az iskolai élet *valóságos körülményeihez alkalmazott közös céltudat előmozdítása érdekében.* Készek megvitatni szemléletmódokat és reményeket, vágyakat és tapasztalatokat, sikereket és kudarccokat.

8.3. A jezsuita közösség

(124) Az iskolában dolgozó jezsuitáknak „világos identitással rendelkező csoportnak kell lenniük”, akik megélik az igazi ignáci karizmat, gondolkodásuk és szívük egysége által szorosan egymáshoz kötődnek, és a közös küldetés nagylelkű vállalása által kifelé is szorosan kapcsolódnak egymáshoz... Ez az egység legyen ösztönző erő a nevelői közösség többi tagja számára is... Életünk tanúságtétele lényeges.”⁶⁹

(125) A jezsuiták az egész nevelői közösség szolgálatában és ösztönzésében nagyobb hatékonyságot érnek el, ha *egymást szolgálják és ösztönzik,* és így igazi élet- és imaközösséget alkotnak. Ez az élő tanúságtétel egyik eszköze annak, hogy a jezsuiták iskolai munkája testületi munka legyen, és segíti a nagyobb iskolai közösséget, hogy működésében és érzelmileg egységes legyen.

(126) Legalábbis különleges alkalmakkor a nevelői közösség laikus tagjait meghívjuk a jezsuita közösség étkezéseire, liturgikus és baráti összejöveteleire. A nem hivatalos közös együttlét segíti a közösségépítést, és a laikusok jobban megérthetik a jezsuita életet, ha alkalmuk van részt venni abban.

(127) A jezsuiták az iskolában vállalt tanári, ügyintézői és lelkipásztori kötelezettségeik mellett, szívesen nyújtanak *alkalmat olyan viták, műhelyek, lelkigyakorlatok tartására,* amelyek lehetővé teszik az iskolai közösség más tagjai számára, hogy jobban megértsék és megbecsüljék Ignác világnézetét.

(128) A tanárok, az ügyintézők és egyéb alkalmazottak nevelői munkája önmagában apostoli jellegű tevékenység. De az egyház apostoli eszközeként működő iskola

⁶⁷ 31. általános rendgyűlés, 1. határozat, „A jezsuita nevelési apostolkodás”, 27.

⁶⁸ 32. általános rendgyűlés, 1. határozat, 29.

⁶⁹ OSS, 16, 18.

természetének megfelelően, a jezsuita papok közvetlen papi munkákban is tevékenykednek, például eucharisziát tartanak, készek a bűnbocsánat szentségének kiszolgáltatására stb.

(129) Az iskola szabályzata meghatározza az iskolaigazgató kötelességeit és a Jézus Társasága hatáskörét (lásd 8.9.). A helyi körülményektől függően az iskolában dolgozó jezsuitáknak sem egyénileg, sem közösségileg nincs joguk olyan döntéseket hozni, amelyekre nincsenek feljogosítva az említett szabályzatban.

8.4. Az igazgató tanács

(130) A Jézus Társasága 31. általános rendgyűlése ajánlotta, hogy a jezsuita iskolákban laikus és jezsuita tagokból álló igazgatói tanácsot alakítsunk.⁷⁰ E tanács is segítheti a jezsuiták és a laikusok közötti felelősség megosztását, és így előmozdíthatja a laikusok és jezsuiták közötti együttműködést. Az igazgatói tanács a különféle emberek szakmai képességeiből sok hasznot meríthet. Tagjai, akár jezsuiták, akár laikusok, ismerik a jezsuita iskola céljait és e célok alapjául szolgáló ignáci szemléletmódot.

8.5. A szülők

(131) A jezsuita iskola tanárai és vezetői *szorosán együttműködnek a szülőkkel*, akik szintén tagjai a nevelői közösségnek. Az iskola és az otthon között gyakori érintkezés és folyamatos párbeszéd folyik. A szülőket tájékoztatjuk az iskolai tevékenységekről; buzdítjuk a szülőket, hogy keressék fel gyermekeik tanárait és beszélgessenek velük gyermekeik előrehaladásáról. Alkalmakat adunk nekik, hogy növekedjenek szülői szerepük gyakorlásában, és arra is, hogy tagjai legyenek iskolai tanácsadó testületeknek. Ily módon és egyéb hasonló módokon segítjük a szülőket, hogy eredményesebben gyakorolják szülői nevelői jogaikat és kötelességeiket otthon és a családban; a szülők pedig a maguk részéről segítik az iskolában folyó nevelési munkát.⁷¹

(132) Kívánatos, hogy a szülők, amennyire csak lehet, *megértsék, értékeljék és elfogadják* az iskolára jellemző *ignáci világnézetet*. Az iskolai közösség, figyelembe véve az országonként különböző helyzeteket, lehetőségeket teremt, amelyek által a szülők jobban megismerhetik ezt a világnézetet és annak alkalmazását a nevelésre.

(133) Kívánatos, hogy az iskola és a család *ugyanazokat az értékeket mozdítsák elő*. Amikor a gyermekek először iratkoznak be az iskolába, szüleiket tájékoztatjuk, hogy a jezsuita nevelés az igazságosságot megvalósító hit szolgálatára kötelezte el magát. Folyamatos képzési programokat helyezünk a szülők rendelkezésére, hogy jobban megértsék ezt a célt, és határozottabban elkötelezzék magukat mellette.

⁷⁰ „Előnyös lenne megfontolni, vajon nem segítene-e, ha egyes felsőfokú oktatási intézményeinkben létrehoznánk egy részben jezsuitákból, részben laikusokból álló igazgatói tanácsot.” (31. általános rendgyűlés, 28. határozat, 27.)

⁷¹ „A nevelői munkában együtt kell működnünk a szülőkkel... Különösen szeretném dicsérni azokat a kezdeményezéseket – csoportokat, folyóiratokat, tanfolyamokat –, amelyek előmozdíthatják a diákjaink szüleinek képzését, s így felkészítik őket a középiskolával való hatásosabb együttműködésre.” (OSS, 22.).

8.6. A diákok

(134) A diákok *egymást megértő és támogató közösséget képeznek*. Ezt a közösséget előmozdítják mind a mindennapi kapcsolatok, mind a diákönkormányzat és a diáktanács. Továbbá, életkoruknak és képességeiknek megfelelően a tanácsadó testületekben és más iskolai bizottságokban való részvétel által is *elősegítjük a diákok részvételét a nagyobb iskolai közösségben*.

8.7. A végzett diákok

(135) A végzett diákok „az Isten országának szolgálatában dolgozó közösség tagjai”; a jezsuita iskola különleges felelősséggel tartozik irántuk. Amennyire erőink engedik, az iskola *további vezetést és folyamatos képzést* kínál fel nekik, hogy azok, akik az iskolában megkapták alapfokú képzésüket, eredményesebben tudják azt gyakorolni felnőtt életükben, és elmélyíthessék mások szolgálatára irányuló elkötelezettségüket.⁷² Szoros baráti kötelék és kölcsönös támogatás áll fenn a jezsuita iskola és az öregdiákok (végzett diákok) egyesületei között.⁷³

8.8. A jötevők

(136) Hasonló módon a jezsuita iskolának jötevőivel szemben is különleges kötelezettségei vannak, és szükséges támogatást és irányítást nyújt nekik. Különösképpen, alkalmat adunk nekik, hogy jobban megismerjék a jezsuita iskola sajátos szellemiségét, az annak alapját képező ignáci szemléletmódot, valamint az általuk segélyezett iskola céljait.

8.9. Az iskolai szervezet

(137) Az utóbbi években egyre jobban kifejlődött *a felelősség megosztása*. Döntéseket egyre inkább csak nem hivatalos megbeszélések, hivatalos bizottságok és más hasonló eszközök felhasználásával hozunk. A nevelői közösség minden tagját tájékoztatjuk a döntésekről és az iskolai élet fontos eseményeiről. Ez a felelősség-megosztás akkor lesz valóban hatékony, ha a fentebb említett *közös szemléletmódon* és közös céltudaton alapszik.

(138) A múltban a Jézus Társasága általános rendfőnöke által a jezsuita közösség élére kinevezett rektor volt a jezsuita iskola felelős irányítója. Munkájáról rendszeresen a jezsuita tartományfőnököknek számolt be. Manapság a világ sok részében a jezsuita közösség rektora már nem a „mű” (vagyis az iskola) igazgatója. Egyes helyeken, a Jézus Társaságával

⁷² „A végzett diákok folyamatos továbbképzése kötelességünk... Ez olyan munka, amelyet tulajdonképpen csak mi tudunk végezni, mert azt a képzést kell folytatni, amit húsz vagy harminc évvel ezelőtt adtunk. A világnak ma másfajta emberekre van szüksége, mint amelyeket régebben képeztünk. Mindez óriási feladat, és messze túlhaladja képességeinket; megvalósításához szükségünk van a laikusok segítségére.” (OSS, 23.).

⁷³ „Mit akar elérni a Jézus Társasága végzett diákjainál? Ugyanazt, amit Ignác akart elérni, és amit Arrupe atya is oly sokszor hangoztatott: »sokszorosító tényezőként működő személyekké tenni benneteket, vagyis képessé tenni, hogy megtestesítsétek Ignác szemléletmódját és ... a Társaság küldetését életetekben... A kapott képzés bizonyára megadta nektek az életetek meghatározó értékeit és elkötelezettséget, valamint azt a képességet, hogy segítsétek egymást ezen értékeknek életetek változó körülményeire és a világ változó szükségleteire való alkalmazásában. Mi jezsuiták nem hagyunk el benneteket, de irányítani sem fogunk folytatólagosan benneteket! Veletek leszünk, kísérőként, lelkesítőként, kihívásként és segítségként. De megbízunk benneteket, hogy a nektek adott képzést, tovább gyakoroljátok életetekben és a világban.«” (Peter-Hans Kolvenbach, A Jezsuita Öregdiákok Versailles-i Világkongresszusának nyitó ülésén mondott beszéde; lásd 24. jegyzet.)

együttműködve, egy igazgatói tanács nevezi ki az igazgatót. Ez az igazgató pedig mind gyakrabban laikus személy. Bármilyen sajátos is a helyzet, és bármilyen is a kinevezés módja, az iskolaigazgatóra bízott felelősség mindig olyan küldetést foglal magába, amely *végső soron a Jézus Társaságától származik*. A Társaság rendszeres időközönként kiértékeli ezt a küldetést az iskola jezsuita sajátossága szempontjából. (Ez a kiértékelés általában a jezsuita tartományfőnök vagy annak delegátusa által történik).

(139) Az igazgató az *apostoli vezető szerepét tölti be*. Szerepe alapvető fontosságú: ő lelkesít, fejleszti ki a közös szemléletmódot, és megőrzi a nevelői közösség egységét. Mivel a közös szemléletmód alapja Ignác világnézete, az igazgatót ez a világnézet vezeti, és ő felelős olyan alkalmak megteremtéséért, amelyeken keresztül a közösség többi tagja jobban megértheti ezt a világnézetet és annak alkalmazásait a nevelésre. E lelkesítő szerep mellett az *igazgató a végső felelős az iskola alapvető nevelési módjának és a nevelés sajátosan jezsuita voltának megvalósításáért*. E felelősség mibenlétének pontos leírását az egyes iskolák szabályzatai tartalmazzák.

(140) Sok esetben az iskoláért való felelősség különböző szerepeket betöltő, különböző emberek (rektor, igazgató, elnök, vezető tanár) között oszlik meg; a gyakorlatért való végső felelősséggel gyakran az igazgatói tanács van megbízva. A jezsuita iskoláért felelős valamennyi személy egy *vezető-csoportot* alkot. Ők ismerik a nevelésre alkalmazott ignáci szemléletmódot, és képesek azt befogadni; képesek egymás kölcsönös támogatásával, megbecsülésével és egymás képességeinek kölcsönös felhasználásával együtt dolgozni. Ez a fajta csoportszervezet a szubszidiaritás elvének alkalmazása. Azért előnyös, mert több ember képességeit kapcsolja bele az iskola vezetésébe, ezenkívül pedig nagyobb stabilitást biztosít az iskola alap-orientációját megvalósító eljárás módok keresztülvitelében is.

(141) Ha jezsuita iskoláról van szó, elegendő hatalom és felügyelet kell, hogy maradjon a Jézus Társasága kezében ahhoz, hogy a Társaság intézményeivel eleget tehessen az egyház elvárásainak, és biztosíthassa a jezsuita iskola további hűségét hagyományaihoz. Ennek a megkötésnek fenntartása mellett, az iskolában bárki gyakorolhat tényleges vezetői hatalmat, akár jezsuita, akár laikus, ha a nevelés jezsuita jellegét ismeri, rokonszenvet mutat iránta, azonosul vele, és elkötelezi magát mellette.

(142) Az iskolai szervezet biztosítja a diákok, az igazgatók, a tanárok és az alkalmazottak *jogait*, és meghatározza mindenki *egyéni felelősségét*. A közösség minden tagja együttműködik, hogy a szabadság felelős használatában való növekedéshez mindenki számára megteremtse és fenntartsa a legkedvezőbb körülményeket. A közösség minden tagja hivatott arra, hogy tevékenyen munkálkodjék az egész közösség építésében. Az iskolai szervezet azt az új társadalmat tükrözi, amelyet az iskola nevelésével építeni törekszik.

9. fejezet

(143) Ignác és társai a döntéseket állandó egyéni és közösségi „megkülönböztető megfontolással” hozták⁷⁴. Ezt a „megfontolást” mindig kísérte az imádság. Tevékenységeik eredményének imádságos átgondolásával a társak felülvizsgálták múltbeli döntéseiket, és módosították módszereiket, mindig Isten nagyobb szolgálatát (a „magis”-t) keresve.

(144) A jezsuita nevelés:

- az eszközöket és módszereket úgy alkalmazza, hogy céljait a leghatásosabban elérje
- közös nevelési szemléletmóddal és céllal rendelkező iskolahálózatot képez
- segít biztosítani a kellő szakmai továbbképzést, különösen a tanárok számára

9.1. A jezsuita nevelés céljainak elérése végett alkalmazzuk az eszközöket

(145) A jezsuita iskola nevelői közössége tanulmányozza a jelenkori társadalom szükségleteit, és ennek fényében átgondolja az iskola eljárás módját, szervezetét, módszereit, a jelen pedagógiai módszereket és az iskola minden más alkotórészét, hogy így megtalálja azokat az *eszközöket, amelyek legjobban teljesítik az iskola célkitűzéseit*, és legjobban valósítják meg az iskola nevelésfilozófiáját. Ennek az átgondolásnak alapján, szükség esetén, *változásokat vezet be* az iskolai szervezetben, módszerekben, tanmenetben stb. Kívánatos, hogy a jezsuita hagyományban élő nevelő nagy szabadságot és képzelőerőt gyakoroljon a tanítási technikák, a pedagógiai módszerek stb. megválasztásában. Az iskola eljárás módja és gyakorlatai szorgalmazzák az átgondolást és kiértékelést; megengedik a változtatást, amennyiben szükséges.

(146) Bár az általános normákat a konkrét körülményekhez kell alkalmazni, a megfontolás és kiértékelés alapjául szolgáló elvek megtalálhatók az Egyház és a Jézus Társasága jelenkori dokumentumaiban⁷⁵. Ezenfelül a jezsuita Rendalkotmány kritériumokat nyújt a „magis”-t megvalósítani kívánó megkülönböztető megfontolás számára. Ilyen kritériumok: az egyetemesebb jó, a sürgetőbb szükséglet, a maradandóbb érték, a mások által nem végzett munka stb.⁷⁶

⁷⁴ A „megkülönböztetés” szó sok különböző összefüggésben használatos. Ignác a Lelkigyakorlatok egyik fejezetének ezt a címet adta: „A szellemek megkülönböztetésének szabályai”. [313-336]. A jelen szövegben a szót a „közös apostoli megkülönböztető megfontolás” értelmében használjuk. Ezt gyakorolták az első társak, és ezt ajánlja a 33. általános rendgyűlés is. Munkánk olyan áttekintéséről van szó, amely magába foglalja „az Isten Igéjére való odafigyelést, az ignáci hagyomány szerinti vizsgálatot és megfontolást; egyéni és közösségi megtérést, amely azért szükséges, hogy a cselekvésben szemlélődők legyünk („contemplativi in actione”), a közömbösség és készség oly megélését, amely képessé tesz, hogy mindenben megtaláljuk Istent, valamint a tapasztalat, a megfontolás és a cselekvés kölcsönhatása révén megvalósuló szokásos gondolkodásmódunknak átalakulását. Emellett a Rendalkotmány VII. részében található működési kritériumokat, valamint újabb rendi határozatok részletesebb utasításait is mindig alkalmazzunk kell ” (33. általános rendgyűlés, 1. határozat, 40.)

⁷⁵ Lásd: Peter-Hans Kolvenbach 1986 novemberében kiadott levele: „Közösségi apostoli megkülönböztető megfontolás”.

⁷⁶ Lásd Rendalkotmány 7. rész, különösen [622-624].

(147) A „személyi és helyi körülmények” megkívánják, hogy a tanmenetet, a nevelési folyamatot, a tanítási stílust és az iskola egész életét alkalmazzuk az iskola helyének és az ott élő embereknek sajátos szükségleteihez.

9.2. A jezsuita iskolahálózat

(148) A Társaság első iskoláiban működő jezsuiták megosztották egymással gondolataikat, és kicserélték tapasztalataikat; így kutatták a hatékonyabb alapelveket és módszereket nevelői munkájuk céljainak elérésére. Minden egyes iskola saját helyzetére alkalmazta ezeket az alapelveket és módszereket. A jezsuita nevelési rendszer erőssége ebből a tapasztalatcseréből nőtt ki. A jezsuita iskolák ma is egy hálózatot alkotnak. Ezt a hálózatot nem az egységes ügyintézés vagy az egységes tanmenet köti össze, hanem a *közös szemléletmód és a közös célok*. Tanáraink és ügyintézőink ma újból *megosztják gondolataikat és tapasztalataikat*, hogy felfedezzék azokat az alapelveket és módszereket, amelyek biztosítják a közös szemléletmód leghatékonyabb megvalósítását.

(149) A gondolatcsere akkor lesz hatásosabb, ha minden iskola *beilleszkedik a környezetének konkrét valóságába, és folyamatos tapasztalat- és gondolatcserét folytat a helyi egyház és az illető ország más iskoláival és nevelői intézményeivel*. Minél szélesebb körű az eszmecsere helyi szinten, annál gyümölcsözőbb lesz a jezsuita iskolák között nemzetközi szinten.

(150) A tapasztalat- és gondolatcsere előmozdítását segítő, lehetőség szerint az iskoláink között előmozdítjuk *a tanárok és a diákok cseréjét*.

(151) A világ minden részén számos próbálkozás folyik arra vonatkozólag, hogy hogyan lehet „az igazságosságot megvalósító hit szolgálatát” hatásosabb módon a nevelési munka egyik dimenziójává tenni. Minthogy ez a feladat igen fontos, és teljesítése nehéz, szükség van az eredményes tapasztalatok kiértékelésére és az eredmények másokkal való közlésére, hogy a tapasztalatokat a helyi iskolai eljárásmodokba, gyakorlatokba és az iskolai közösségbe bevezethessük. E területen különösen nagy szükség van a tapasztalat- és gondolatcsere – nemcsak az egyes iskolák számára, de az egész nevelési apostolkodás számára is.

9.3. Szakmai továbbképzés

(152) A gyors változás a modern világ sajátossága. Az eredményes nevelés folytatása és az Istentől kapott hívásra adandó konkrétabb válasz megtalálása érdekében a nevelői közösség minden felnőtt tagjának szüksége van a *folyamatos nevelés és folyamatos személyes fejlődés alkalmainak* felhasználására – különösen a szakmai tudás, a pedagógiai módszerek és a lelki képzés területén. A jezsuita iskola mindezt úgy segíti elő, hogy minden iskolában személyzeti továbbképző programokat szervez, és lehetőség szerint biztosítja a szükséges időt és pénzügyi segítséget a hosszabb képzésekre.

(153) A valódi együttműködés és felelősség-megosztás érdekében szükséges, hogy a *laikusok ismerjék az ignáci lelkiiséget*, a jezsuita nevelés történetét, hagyományait és a jezsuita élet lényegét, ugyanakkor *a jezsuitáknak is meg kell ismerniük* azokat az élettapasztalatokat, kihívásokat és módokat, amelyek a laikusokat is mozgató Isten Lelkétől származnak, és ismerniük kell a laikusok által az egyháznak és a jezsuita iskolának nyújtott segítséget. A jezsuita iskola a személyzet új tagjai számára külön orientációs programot tart; emellett olyan folytatólagos programokat is szervez, amelyek egyrészt elősegítik a jezsuita

nevelés céljainak nagyobb ismeretét és megértését, másrészt alkalmat adnak a jezsuitáknak, hogy tanuljanak a közösség laikus tagjaitól. Ahol lehetséges, speciális szakmai- és lelki nevelési programokat szervezünk, amelyekkel segítjük a laikusok felkészülését vezetői tisztségek betöltésére is a jezsuita iskolában.

10. fejezet. A jezsuita pedagógia néhány jellemzője

(154) Ignác azt kívánta, hogy a jezsuita iskolák a Párizsi Egyetem módszereit („modus Parisiensis”) kövessék, mert ezeket tekintette leghatékonyabbnak azoknak a céloknak elérésére, melyeket a jezsuita iskola elé tűzött. Ezeket a módszereket a jezsuita nevelők kipróbálták, és a Lelkigyakorlatokban megélt lelki tapasztalatuk és a nevelésben szerzett gyakorlati tapasztalatuk alapján módosítva alkalmazták. Sok alapelv és módszer ezek közül még ma is jellemzi a jezsuita nevelést; mert ma is alkalmasak az előző fejezetekben leírt jellemzők gyakorlati megvalósítására. A legismertebbek közül most felsorolunk példaképpen néhányat, s ezzel egyben utolsó fejezetünkhöz érkeztünk.

A. A Lelkigyakorlat tapasztalatából⁷⁷

(155) 1. A Lelkigyakorlatok vezetője és végzője közötti kapcsolat mintája a tanár-diák kapcsolatnak, bár a két helyzet között nyilvánvaló különbség is van. Akárcsak a Lelkigyakorlatok vezetője, a nevelő is éber, hogy észrevegye a diák sajátos képességeit vagy nehézségeit, személyesen törődik minden egyes diákkal, és segíti őket belső képességeik kifejlesztésében.

(156) 2. A Lelkigyakorlatot végző személy aktív szerepe mintául szolgál a diák aktív szerepére a személyes tanulásban, személyes felfedezésben és kreativitásban.

(157) 3. A Lelkigyakorlatokban leírt haladás egyik forrása annak a gyakorlati, fegyelmezett, az eszközöket a célra irányító előrehaladásnak, amely a jezsuita nevelés egyik jellegzetessége.⁷⁸

(158) 4. A Lelkigyakorlatok Könyvének elején rögzített „Feltételezés”⁷⁹ a tanárok és diákok között, a tanárok és az igazgató között, a tanárok között, a diákok között és a nevelői közösség minden tagja között megvalósítandó személyes kapcsolat és jó viszony kialakításának normájaként szolgálhat.

(159) 5. A Lelkigyakorlatok Könyvében foglalt „Megjegyzések” és a Lelkigyakorlatok adójának adott tanácsok jó része megfelelő alkalmazással segítheti a jezsuita iskola tanárait is.

⁷⁷ Számos tanulmány készült arról, hogy a jezsuita nevelés miként függ a Lelkigyakorlatok alapelveitől és módszereitől. Azon művek közül, amelyek igen részletesen tárgyalják ezt a kérdést, klasszikus jelentőségű Franois Charmot SJ. „La pédagogie des Jésuites”, (Paris, 1941) című műve. E mű kissé idejét múlta ugyan, de még mindig hasznos. Újabb munkák ugyanerről a témáról: Robert R. Newton „Reflections on the Educational Principles of the Spiritual Exercises” (Monograph 1, „Jesuit Secondary Educational Association” kiadó 1977), „Le secret des Jésuites” Paris, Desclée de Brouwer 1984, „Collection Christus” 57.

⁷⁸ Lásd 1. fejezet.

⁷⁹ Ignác a feltételezésről szóló szöveget azért írta, hogy bemutassa a lelkigyakorlat vezetője és végzője közötti helyes kapcsolatot. De ez a szöveg az emberi kapcsolatok általános normája is lehet, különösen az iskolai közösségben. „Hogy mind a Lelkigyakorlatok vezetője, mind a gyakorlatozó jobban támogassa egymást és jobban haladjon előre, eleve fel kell tételeznünk, hogy minden jó kereszténynek készebbnek kell lennie arra, hogy felebarátja állítását megmentse, hogysem elítélje. Ha nem tudja azt megmenteni, kérdezze meg őt magát, hogyan érti állítását. Ha helytelenül, javítsa ki őt szeretettel. Ha pedig ez nem elég, használjon fel minden alkalmas eszközt, hogy felebarátja helyes értelmet adjon annak és megmeneküljön.” (Lelkigyakorlatok 22.).

(160) 6. Hasonlóságok találhatók a Lelkigyakorlatok módszerei és a hagyományos jezsuita oktatási módszerek között, melyek közül sokat a Ratio Studiorum rögzített.

a.) Az „előgyakorlatok”-hoz és az „elmékedési pontok”-hoz hasonlít az elvégzendő tananyag előadása;

b.) A szemlélődések „megismétlésé”-hez hasonlít a tananyag magunkévá tétele az órán hallottaknak gyakori és gondos átismétlése által.

c.) Az „érzékek alkalmazása”-hoz hasonlít a kreativitás és a képzelőerő hangsúlyozása, valamint a tanulás folyamán az élmény, a motiváció, az értékelés és az öröm hangsúlyozása.

B. A Rendalkotmányból és a Ratio Studiorum-ból idézett néhány utasítás

(A két dokumentum teljesebb leírását lásd az I. függelékben)

(161) 1. A tanmenetet gondosan meg kell szervezni: legyen napi órarend, a tanfolyamok építsenek az előző tanfolyamon végzett anyagra, a tanfolyamok kapcsolódjanak egymáshoz. A tanmenetet olyan egységbe kell rendezni, hogy minden egyes tanfolyam előmozdítsa az iskola átfogó célját.

(162) 2. A pedagógiában kapjon helyet a tananyag elemzése, ismétlése, aktív megfontolása és szintézise; az elméletet annak gyakorlati alkalmazásával kell egybekapcsolni.

(163) 3. Nem az elvégzett tananyag mennyisége fontos, hanem inkább a szilárd, mély és alapos képzés („Non multa, sed multum”)

Befejezés

(164) Az előszó utalt az 1980-ban tartott római tanácskozásra és Pedro Arrupe atyának a tanácskozás befejezésekor mondott beszédére. A beszéd később írásban is megjelent „Our Secondary Schools Today and Tomorrow” címmel. Többször idéztük mind a „jellemzők” felsorolása közben, mind a lábjegyzetekben.

(165) Ebben a beszédben Arrupe atya megfogalmazta a jezsuita iskola célját. Szavai szerint ez a cél nem más, mint „Krisztus tanítása által belsőleg átalakult olyan új emberek képzésének elősegítése, akik saját életükkel fognak tanúságot tenni az Ő haláláról és feltámadásáról. Középiskoláinkban végzett diákoknak korukhoz és érettségükhöz mértén olyan életmódot kellett az iskolában elsajátítaniuk, amely önmagában hirdeti Krisztus szeretetét, a Tőle származó hitet és az Ő általa hirdetett igazságosságot”.⁸⁰

(166) A Jézus Társasága jelenlegi rendfőnöke, Peter-Hans Kolvenbach atya, ugyanezt a célt fejezte ki nagyon hasonló szavakkal: „A mi ideálunk az olyan «teljesen és harmonikusan képzett» személy, aki intellektuális tudással rendelkezik, nyitott a további fejlődés irányában, vallásos, szereti embertársait, és elkötelezte magát az igazságosság megvalósítására Isten népének önzetlen szolgálatában”.⁸¹

(167) A jezsuita nevelés célja sohasem volt csupán információ-halmaz és készségek közlése, sem pedig a karrierre való előkészítés, bár ezek önmagukban véve fontosak és hasznosak a jövő keresztény vezetői számára. A jezsuita középiskolai nevelés végső célja inkább az a teljes személyiségfejlődés, amely cselekvéshez vezet, – ahhoz a cselekvéshez, melyet Jézus Krisztus, a Másokért Élő Ember lelkülete és jelenléte jár át.

(168) A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tárgyaló Nemzetközi Bizottság megkísérelte leírni a jezsuita nevelés jellemzőit, hogy segítsen a jezsuita iskoláknak e cél sikeresebb elérésében. Az anyag nem új; a dokumentum nem teljes; a megújulás műve sosem ér véget. A jezsuita nevelés jellemzőinek leírása sohasem lehet tökéletes, és sohasem lehet végleges. De a jezsuita iskolák örökségének, vagyis a nevelésre alkalmazott ignáci szemléletmódnak jobb megértése erőt adhat arra, hogy új odaadással végezzük nevelői munkánkat, és új készséggel teljesítsük azokat a feladatokat, melyek e munkánkat egyre sikeresebbé teszik.

---

⁸⁰ OSS, 12.

⁸¹ Peter-Hans Kolvenbach beszéde 1986. május 14-én Kanadában, a Winnipeg-i St. Paul's High School-ban (megjelent a Felső Kanadai Jezsuita Provincia 1986 júniusi „Newsletter”-jében, 7-8 old.).

Függelék

I. Ignác, az első jezsuita iskolák és a Ratio Studiorum

A. Loyolai Szent Ignác lelki útja: 1491–1540

(Ignác életét *A zarándok naplója*⁸² című önéletrajz alapján ismertetjük, amelyet a rendalapító három évvel halála előtt egyik rendtársának diktált le. Az önéletrajzban Ignác következetesen harmadik személyben beszél magáról.)

Loyolától Montserrattig

(169) Ignác 1491-ben nemesi család gyermekeként született a család loyolai kastélyában, Baszk földön, és Spanyolország udvaraiban lovagi nevelésben részesült. Önéletrajzában életének első huszonhat évét egy mondatban foglalja össze: „A világ hiúságainak hódolt, és különösen a fegyverforgatásban találta kedvét. Azt az erős és hiú kívánságot táplálta, hogy hírnevet szerez magának”.⁸³ Dicsőségvágya Pamplonába vezette, hogy segítse megvédeni ezt a határvárost a francia katonai támadással szemben. A védelem reménytelen volt; 1521. május 20-án egy ágyúgolyó öszszeszúzta egyik lábát, és súlyosan megsebesítette a másikat. Mind Ignác, mind Pamplona városa a francia haderők kezére került.

(170) A francia orvosok gondozásukba vették a súlyosan sérült Ignácot, és visszavitették Loyolába, ahol hosszú ideig lábadozott. A cselekvésképtelenség kényszerű időszaka alatt kérte, hogy adjanak neki valami olvasnivalót, amivel unalmát elűzheti. A *Szentek élete* és a *Krisztus élete* című könyveket hozták neki, mivel csak ezek álltak rendelkezésre. Amikor nem olvasott, álmodozott – időnként Szent Domonkos és Szent Ferenc tetteinek követéséről, máskor vitéz lovagi tettekről „egy bizonyos hölgy” szolgálatában.⁸⁴ Egy idő után „a következő különbséget vette észre: Ha világi vonatkozású álmodozásaival foglalkozott, míg tartottak, nagy örömet érzett. Mihelyt rájuk unt és elejtette őket, lelkét üresnek és elégtelennek találta. Ha viszont arra gondolt, hogy mezítláb zarándokol Jeruzsálembe, füvekkel táplálkozik, és gyakorolja azokat a szigorú vezekléseket, amelyeket a szenteknél megfigyelt, akkor nemcsak addig érzett vigaszt, amíg e gondolatokkal foglalkozott, hanem azután is megelégedett és vidám maradt, ha fölhagyott velük. Ekkor még nem figyelt és nem is gondolt erre a különbségre, míg egyszer meg nem nyílt a szeme. Ámulva látta és figyelte meg a köztük levő különbséget. Saját tapasztalata világosította fel arról, hogy az egyik gondolat elkedvetleníti, a másik jókedvre hangolja. Ráeszmélt lassanként a szellemek közti különbségre, amelyek befolyásolták, megismerte a Sátán és az Isten szelleme között fennálló ellentétet”.⁸⁵ Ignác így fedezte fel a saját életében munkálkodó Istent; hírnév-vágya új vágygá alakult: vágyott rá, hogy teljesen Isten szolgálatába álljon, bár még nemigen tudta, hogy ez pontosan mit is jelent. „Az pedig, amit gyógyulása után leginkább meg akart valósítani, ... a

⁸² Szent Ignác „önéletrajzának” részleges magyar fordítását, lásd Szabó Ferenc (szerk). Rövidítésére alább az „Önéletrajz” szót használjuk.

⁸³ Önéletrajz, 1.

⁸⁴ Uo., 6.

⁸⁵ Önéletrajz, 8.

jeruzsálemi zarándokút volt. Közben olyan ostromlásokat és böjtöket kívánt magára vállalni, aminőket a nagylelkű és Isten szeretetétől lángoló szív végezni óhajjt.”⁸⁶

(171) Amint visszanyerte egészségét, megkezdte jeruzsálemi zarándokútját. Az út első állomása Montserrat híres szentélye volt. 1522. március 22-én letette kardját és törét „a boldogságos Szűz montserrati kegyoltára előtt. Úgy határozott, hogy ott veti le addigi ruháit, és ölti magára Krisztus katonájának fegyverzetét”.⁸⁷ Az egész éjszakát virrasztásban töltötte, zarándokbottal a kezében. Montserratból egy Manréza nevű kisvárosba vándorolt. Szándéka az volt, hogy csak néhány napot marad ott, de végül is, majdnem egy évig tartózkodott e helyen.

(172) Ignác Manrézában úgy élt mint igazi zarándok: a létfenntartásához szükséges dolgokat koldulásból fedezte, és szinte minden idejét imádságban töltötte. Első napjait átjárta a vigasz és az öröm érzése, de később az imádság kínossá vált, komoly kísértések, aggályok jelentkeztek és oly nagy vigasztalanság, hogy „nagyon heves kísértés ösztönözte, hogy cellája nagy ablaknyílásán át levesse magát”.⁸⁸ Végül visszatért a béke. Ignác a „jó és a gonosz szellemekről”⁸⁹ elmélkedve lassan kezdte észrevenni, hogy „vigasz” és a „vigasztalanság” érzései befolyásolják az Istennek adandó válaszána képességét. „Isten úgy bánt vele ebben az időben, mint a tanító szokott bánni oktatás közben a gyermekkel.”⁹⁰

(173) Ignác fokozatosan egyre inkább érzéklni tudta szíve belső megmozdulásait és a környező világ külső hatásait. Felismerte a szeretetét kinyilatkoztató és válaszra hívó Istent, de arra is rájött, hogy a válaszhoz szükséges szabadságot segítette vagy akadályozta az a mód, ahogyan ő maga a belső és külső hatásokra reagált. Megtanulta, hogy a szabadság útjába álló akadályok leküzdésével válaszoljon szabadon Isten szeretetére. „A szeretet azonban tettekben fejeződik ki.”⁹¹ A szabadság teljessége elkerülhetetlenül tökéletes hűséghez vezetett, az Isten szeretetére adott szabad válasz Ignác esetében szerető szolgálattá lett, teljes odaadással vállalt Krisztus-szolgálattá. Ezt a Krisztust a „nemesember” Ignác Királyának tekintette. Mivel Ignác válasza az Isten szeretetére adott szerető válasz volt, ezért sosem lehetett „elég”; a szeretet logikája mindig nagyobb választ követelt („magis”).

(174) Az Isten szerető szolgálatára való megtérés egy különleges élmény által nyert megerősítést. Akkor történt, amikor Ignác egy nap pihenés végett megállt a Cardoner folyó mellett. „Amint ott ült, nyíltni kezdtek lelki szemei, nem abban az értelemben, mintha látomása lett volna, hanem amennyiben sok kérdést megértett és megismert, melyek részben a lelki életre, részben a hitre és részben a tudományra vonatkoztak, és oly nagy megvilágosítással voltak összekötve, hogy minden új színben tűnt fel előtte. De lehetetlen mindent, amit csak annak idején átértett, közölnie, jóllehet nagyon sok volt az. Csak azt mondhatja, lelkét oly nagyfokú világosság töltötte el, hogy úgy véli, ha mindazokat a kegyelmeket, melyeket egész élete folyamán az elmúlt 62-ik életévéig Istentől nyert és mindazt, amit a tudás által elsajátított összegezné és egybefoglalná, még akkor sem kapott annyit, mint ez alkalommal.”⁹²

---

⁸⁶ Uo, 9.

⁸⁷ Uo, 17.

⁸⁸ Uo, 24.

⁸⁹ Uo, 25.

⁹⁰ Önéletrajz, 27.

⁹¹ Lelki gyakorlatok, [230] (Lásd 8. jegyzet).

⁹² Önéletrajz, 30.

(175) Ignác egy kis könyvben örökítette meg tapasztalatait. Ilyen jegyzeteket már loyolai lábadozása alatt készített. Kezdetben csak magának szánta, de később rájött arra, hogy mások is használhatnák. „Amit saját lelkében megfigyelt és hasznosnak tartott, és amiről azt gondolta, hogy másoknak is javára válhat, írásba foglalta.”⁹³ Felfedezte Istent, s ezáltal felfedezte az élet értelmét. Minden lehetőséget megragadott, hogy másokat is elvezessen ennek a tapasztalatnak felfedezéséhez. Ahogy telt az idő, a jegyzetek rendszeresebb formát öltöttek: ez lett alapja a „Lelkigyakorlatok Könyvének”.⁹⁴ Ezt a könyvet Ignác azért tette közzé, hogy segítsen másoknak abban, hogy elvezessék az embereket olyan belső szabadság megtapasztalásához, amely Isten szolgálatában mások hűséges szolgálatához vezet.

Jeruzsálemtől Párizsig

(176) A Lelkigyakorlatok Könyve nem egyszerű olvasásra való: vezérkönyv ez, amely oly tapasztalathoz és aktív elkötelezettséghez vezet, mely lehetővé teszi a hűséges szolgálathoz vezető szabadságban való növekedést. Ignác manrézai tapasztalatai így személyesen megélt tapasztalattá válhatnak.

A Lelkigyakorlatokban mindenki rádöbbenhet, hogy bár bűnös ember, Isten egyedülálló módon szereti őt, és megérezheti, hogy Isten szeretete választ vár. A válaszadás kezdete a bűn és a bűn hatásainak beismerése, a bűnt legyőző isteni szeretet felismerése, végül pedig a megbocsátó és megváltó isteni szeretet utáni vágy. A válaszhoz szükséges szabadságot ezután úgy érzük el, hogy Isten segítségével mind jobban elkötelezzük magunkat: legyőzzük a szabad válaszadást akadályozó belső és külső tényezőket. A válasz folyamatosan úgy születik meg, hogy keressük és elfogadjuk az Atya akaratát, aki szeretetét Egyszülött Fia, Jézus Krisztus személyében és életében nyilatkoztatta ki, valamint felismerjük és vállaljuk azt a sajátos módot, amellyel Isten szerető szolgálatát a reális világban az emberek tevékeny szolgálata által megvalósíthatjuk.

(177) 1523-ban Manrézát elhagyva, Ignác folytatta jeruzsálemi zarándokútját. A Manrézában töltött hónapok tapasztalata által véglegesen szakított múlt életével, és megerősítette azt a vágyat, hogy teljesen Isten szolgálatába szegődjön. E vágy célpontja azonban még nem volt világos. Jeruzsálemben akart maradni, látogatni a szent helyeket, és szolgálni másokat, de nem kapott engedélyt, hogy ebben a zaklatott városban maradjon. „Mióta a zarándok felismerte, hogy Jeruzsálemben maradása nem Isten akarat, állandóan azon gondolkozott, mit tegyen ezután. Végül úgy vélekedett, hogy egy ideig tanul, hogy így nagyobb hasznára lehessen a lelkeknek. Ezért elhatározta, hogy Barcelonába megy.”⁹⁵ A harminc éves Ignác tehát iskolába kezdett járni: beült az iskolapadokba a városi gyerekek közé nyelvtant tanulni. Két évvel később egyetemi tanulmányokat kezdett Alcalában. A tanulás mellett másoknak beszélt Istenről és Lelkigyakorlatokat adott nekik. Az ottani Inkvizíciós Bíróság azonban nem engedélyezte neki, hogy teológiai képzettség nélkül lelki dolgokról beszéljen. Ignác, mivel nem akarta elfogadni, hogy a számára egyetlen fontos dologról hallgasson, és mivel meg volt győződve, hogy Isten vezeti őt, elhagyta Alcalát és Salamancába ment. Az Inkvizíciós Bíróság ott is zaklatta őt, úgyhogy végül 1528-ban elhagyta Spanyolországot, és Franciaországba ment, hogy ott a Párizsi Egyetemen folytassa tanulmányait.

⁹³ Uo, 99.

⁹⁴ Lásd 8. jegyzet.

⁹⁵ Önéletrajz, 50.

(178) Ignác hét évig maradt Párizsban. Bár igehirdetői és lelkipásztori tevékenysége révén már Barcelonában, Alcalában és Salamancában maga köré gyűjtött olyan társakat, akik egy ideig vele maradtak, maradandóbb baráti csoport a Párizsi Egyetemen alakult először. Ignác kifejezése szerint ők „barátok voltak az Úrban”.⁹⁶ Favre Péter és Xavér Ferenc szobatársai voltak, „kiket később lelkigyakorlataival rávezetett Isten szolgálatára”.⁹⁷ Ugyanilyen módon még négyen csatlakoztak hozzá. Mindegyikük személyesen tapasztalta meg Isten szeretetét, és a vágy, hogy válaszoljanak erre oly nagy volt, hogy életmódjuk teljesen átalakult. Mivel mindannyian megosztották ezt a tapasztalatot egymással, olyan közösségi kötelék szövődött közöttük, amely egész életük folyamán megmaradt.

Párizstól Rómáig

(179) A csoport hét tagot számlált. 1534-ben közösen elmentek a Párizs melletti Montmartre-n lévő kicsiny kolostor-kápolnába, és az egyetlen közülük, aki pap volt, Favre Péter misét mondott, mely alatt szegénységi és tisztasági fogadalommal Istennek szentelték életüket. Azokban a napokban „határozták el, hogy mit fognak tenni a jövőben, vagyis hogy Velencébe, és onnan Jeruzsálembe utaznak, és életüket a lelkek javára szentelik”.⁹⁸ Velencében pappá szentelték a hat másik társat, köztük Ignácot is. A jeruzsálemi út azonban nem vált valóra.

(180) A megújuló keresztény–iszlám háború lehetetlenné tette a Közel-Keletre való utazást. Amíg a társak a politikai feszültség enyhülésére és a zarándokutak újraindulására vártak, igehirdetői tevékenységet folytattak, lelkigyakorlatokat adtak, a kórházakban és a szegények között működtek. Végül, amint az év eltelt, és a jeruzsálemi hajóút változatlanul lehetetlen volt, elhatározták, hogy „Rómába mennek, és Krisztus helytartója rendelkezésére bocsátják magukat, hogy ott használja őket, ahol saját ítélete szerint jobban munkálhatják Isten dicsőségét és a lelkek javát”.⁹⁹

(181) Elhatározásuk, hogy a Szentatya szolgálatába szegődnek, azt jelentette, hogy a pápa küldheti őket a világ bármely tájára, ahol éppen szüksége van rájuk. Ez azt fogja magával hozni, hogy a társak szétszóródnak. Csak ekkor döntötték el, hogy csoportukat olyan maradandóbb kapcsolattal kötik össze, amely akkor is megőrzi egységüket, amikor földrajzilag távol lesznek egymástól. Elhatározták tehát, hogy engedelmességet fogadnak, s így szerzetesrenddé alakulnak.

(182) Római útjuk vége felé egy La Storta nevű kicsiny kápolnában Ignácnak látomása volt. „Egy templomban imádkozott, oly nagy változást tapasztalt lelkében, és oly világosan látta, amint az Atyaisten Fia Krisztus mellé helyezte őt, hogy nem merete volna kétségbe vonni, hogy a mennyei Atya valóban Fia mellé helyezte őt.”¹⁰⁰ Így lettek a társak Jézus társai, akik szorosban kapcsolódnak a feltámadt Krisztus megváltó művéhez, hogy a világban dolgozva, az egyházban és az egyházzal, vegyék ki részüket ebből a megváltói műből. Így lett a Jézus Krisztusban vállalt istenszolgálatuk az egyházban végzett szolgálattá, és krisztusi küldetése végrehajtásában az egyházat szolgáló szolgálattá.

⁹⁶ Lásd 62. jegyzet.

⁹⁷ Önéletrajz, 82.

⁹⁸ Uo, 85.

⁹⁹ Önéletrajz.

¹⁰⁰ Uo, 96.

(183) 1539-ben III. Pál pápa kegyesen fogadta a csoportot (mely most már tíz főt számlált), 1540-ben pedig hivatalosan jóváhagyta a Jézus Társaságát. Néhány hónappal később Ignácot választották a Társaság első általános rendfőnökévé.

B. A Jézus Társasága nevelői munkára vállalkozik: 1540–1556

(184) Bár Ignác első társainak mindegyike a párizsi egyetemen szerzett végzettséggel rendelkezett, a Jézus Társasága eredeti céljai nem tartalmazták oktatási intézmények működtetését. A III. Pálnak benyújtott Formula Instituti szerint a Jézus Társaságát „főként arra alapították, hogy a lelkeknek a keresztény életben és tanításban való előmenetele, valamint a hit terjesztése érdekében, nyilvános szentbeszédekkel, Isten Igéjének szolgálatával, a Lelkigyakorlatokkal, a szeretet cselekedeteivel, különösen gyermekek és tanulatlanok keresztény oktatásával és szentgyónás hallgatással a keresztény hívőknek főképpen lelki vigaszt nyújtson”.¹⁰¹ Ignác azt kívánta, hogy a jezsuiták mindig szabadon mehessenek helyről helyre – mindig oda, ahol éppen a legnagyobb szükség van rájuk; meggyőződése volt, hogy az intézmények lekötik az embert, és akadályozzák az az említett mozgékonyt. A társaknak azonban csak egy célja volt: „mindenben szeretni és szolgálni az Isteni Főlséget”¹⁰²; Ezért készek voltak felhasználni bármely eszközt, ha az a legjobban valósítja meg mások szolgálata által Isten szeretetét és szolgálatát.

(185) A társak hamarosan felfigyeltek az ifjúság nevelése által elérhető jó eredményekre, és rövid időn belül a jezsuiták bekapcsolódtak a nevelői munkába. Xavér Ferenc, 1542-ben az indiai Goából írt levelében lelkesen számolt be azokról az eredményekről, melyeket az ottani Szent Pál Kollégiumban tanítást vállaló jezsuiták értek. Ignác biztatón válaszolt. Kollégium alakult a spanyolországi Gandía-ban a Jézus Társaságába belépni kívánók nevelésére; a szülők sürgetésére ez a Kollégium 1546-tól kezdve diákjai közé más ottani fiúkat is felvett. Az első olyan intézményes „jezsuita iskola”, amelyet elsősorban laikus diákoknak szántak, alig két évvel később létesült a szicíliai Messinában. Amikor pedig nyilvánvalóvá vált, hogy a nevelés nemcsak hogy megfelelő eszköz az emberi és lelki fejlődésre, hanem hatásos eszköz arra is, hogy megvédje a katolikus hitet a reformátorok támadásaitól, a jezsuita iskolák száma gyors növekedésnek indult: 1556-ban bekövetkezett haláláig, maga Ignác negyven iskola alapítását hagyta jóvá. Századokon keresztül a szerzetesrendek a filozófia és a teológia oktatásával járultak hozzá a nevelés fejlődéséhez. Az, hogy az újonnan alapított jezsuita rend tagjai nevelési munkájukat a humán tantárgyakra, sőt iskolák működtetésére is kiterjesztik, valami újat jelentett az akkori egyház életében. Ezért szükség volt ezt hivatalosan jóváhagyó pápai határozatra.

(186) Ignác eközben Rómában maradt, és életének utolsó éveit a Rendalkotmány megírására szentelte.¹⁰³

(187) A Rendalkotmányt ugyanaz a szemléletmód járja át, mint a Lelkigyakorlatokat. A Rendalkotmány kimutatja, hogy Ignác képes volt magasztos célokkal egybekapcsolni az azok elérésére szolgáló, igen pontosan meghatározott és konkrétan megfogalmazott eszközöket. A tíz „részre” osztott Rendalkotmány a jezsuita élet útmutatója.

A Rendalkotmány első megfogalmazásában a IV. rész a fiatal jezsuiták kiképzését szabályozta. Mivel az új iskolák alapításának jóváhagyása és a Rendalkotmány írása időben

¹⁰¹ Formula Instituti, [1].

¹⁰² Lelkigyakorlatok, [233].

¹⁰³ Lásd 7. jegyzet.

egybeesett, Ignác részben átdolgozta a IV. részt. Az átdolgozott szöveg már tartalmazta az újonnan jóváhagyott iskolákban megkezdett nevelési munkára vonatkozó főbb elveket is. Ezért a Rendalkotmány e IV. része a legjobb forrás, melyből világosan és közvetlenül megismerhetjük Ignác felfogását a nevelési apostolkodásról, bár e szöveg nagy része már kész volt, mielőtt még Ignác láthatta volna, hogy a nevelés milyen nagy teret fog elfoglalni a jezsuiták apostoli munkáiban.

A IV. rész bevezetője kitűzi a célt: „A Társaságnak célja, amelyre egyenesen törekszik az, hogy segítse saját tagjainak és embertársainak lelkét végső céljuk elérésében, amelyre teremtvé lettek. Az életpélda mellett ehhez megfelelő tudás és e tudás előadási módjának ismerete szükséges”.¹⁰⁴

A jezsuiták kiképzésének prioritásai a jezsuita nevelés prioritásaivá váltak: hangsúly a humán tantárgyakon, melyeket a filozófia és a teológia tanulása követ¹⁰⁵, gondos, szabályos előrehaladás az egymást követő tantárgyakban¹⁰⁶, a tananyag ismétlése és a tanulók aktív bekapcsolódása saját nevelésükbe. A Rendalkotmány szerint¹⁰⁷, sok időt kell fordítani a jó írásbeli stílus kialakítására¹⁰⁸. A rektor szerepe lényeges: ő a tekintély, az inspiráció és az egység központja¹⁰⁹. Mindez nem volt új pedagógiai módszer; Ignác megtapasztalta a nevelési módszerek hiányát, de sok iskola módszereit is ismerte, különösen a Párizsi Egyetemét. Azokat a módszereket válogatta össze, amelyek a leghatásosabbak voltak a jezsuita nevelés céljai elérésére.

Ignác a laikus diákok számára nyitott iskolákról a Rendalkotmány IV. részének 7. fejezetében ír, de csak néhány dolgot említ meg kifejezetten. Például, azt írja hogy a diákok (abban az időben majdnem mind keresztény diákok voltak) „jól tanulják meg a keresztény tanítást”¹¹⁰, valamint hangsúlyozza azt az alapelvet, hogy a jezsuiták szolgálataikért semmi anyagi juttatást nem fogadnak el, és ezért tiltja tandíjak beszedését¹¹¹. Ilyen megjegyzések és még néhány hasonló megjegyzésen kívül Ignác elegendőnek vélte, hogy az ilyen iskolákban is alkalmazza a Rendalkotmányban többször is említett következő alapelveket: „Mivel a helyek és személyek különbözősége miatt a nevelés részleteinek nagyon különbözőknek kell lenniük, itt nincs helye annak, hogy azokra kitérjünk. Azt azonban meg kell említeni, hogy minden egyes kollégiumban legyenek minden szükséges pontra kitérő szabályok”¹¹². Egy későbbi bekezdésben ezt írja: „A római kollégium szabályaiból alkalmazni lehet egyéb kollégiumokra az egyeseknek megfelelő szabályokat”.¹¹³

(188) Levelezésében Ignác megígérte, hogy részletesebben ki fogja dolgozni a minden iskolánkat irányító szabályokat és alapelveket. De azt is hangoztatta, hogy mindaddig nem fogalmazhatja meg ezeket az elveket, amíg nem lesz képes arra, hogy a nevelés területén dolgozó jezsuiták tapasztalataiból vezesse le azokat. Ignác, mielőtt valóra válthatta volna ígéretét, meghalt. 1556. július 31-én korán reggel.

¹⁰⁴ Rendalkotmány, [307].

¹⁰⁵ Uo. [351].

¹⁰⁶ Uo. [366].

¹⁰⁷ Uo. [375] és [378].

¹⁰⁸ Uo. [381].

¹⁰⁹ Rendalkotmány [421-439].

¹¹⁰ Uo. [395].

¹¹¹ Uo. [398].

¹¹² Uo. [395].

¹¹³ Uo. [369]. A Római Kollégiumot maga Ignác alapította 1551-ben; bár kezdetben igen kisméretű intézmény volt, Ignác mégis minden jezsuita iskola mintájának szánta. Idővel Egyetemmé fejlődött, amely Olaszország egységesítése után felvette a Gergely Egyetem nevet.

C. A Ratio Studiorum és a jezsuita nevelés későbbi története

(189) Az Ignác halálát követő években nem minden jezsuita értett egyet abban, hogy az iskolai munka megfelelő tevékenység a Jézus Társasága számára. Ez a vita egészen a XVII. századig tartott. Ennek ellenére a jezsuiták iskolai nevelőmunkássága sokszorosán növekedett. Az Ignác által személyesen jóváhagyott mintegy negyven iskolából Ignác halálakor legalább 35 működött, bár a Jézus Társasága teljes létszáma akkoriban még alig érte el az ezer főt. Negyven évvel később a jezsuita iskolák száma már elérte a 245-öt. Így az Ignác által megígért, a jezsuita iskola alapelveit leszögező dokumentum megalkotása feltétlenül szükségessé vált.

(190) Az egymást követő jezsuita rendfőnökök konkrét tapasztalatcserét szorgalmaztak, hogy e tapasztalatcsere alapján minden jezsuita iskola számára, „a helyek és személyek különbözőségének” figyelembevételét szorgalmazó ignáci alapelv megsértése nélkül, közös alaptantvert és alappedagógiát dolgozzanak ki. A rendfőnökök felhívását követően a Társaság iskolái között intenzív eszmecsere alakult ki.

(191) A közös dokumentum első tervezete Ignác kívánságának megfelelően a „Római Kollégium Szabályzatán” alapult. Claudio Aquaviva általános rendfőnök hattagú jezsuita nemzetközi bizottságot nevezett ki; a bizottság Rómában gyűlt össze, hogy a világ különböző részein szerzett tapasztalatok alapján megvitassa és átdolgozza a tervezetet. 1586-ban, majd 1591-ben ez a bizottság az eredetinelől részletesebb tervezeteket bocsátott közzé. Ezeket sokfelé szétküldték véleményezésre, és módosító indítványokat kértek. A további eszmecsere, a bizottsági ülések és a szerkesztői munka végső eredményeként végül 1599. január 8-án megjelent a végleges *Ratio Studiorum*.¹¹⁴

(192) Végleges formájában a *Ratio Studiorum* kézikönyv, mely a tanárokat és ügyintézőket az iskola mindennapi működtetésében segíti. Az iskola kormányzására, a tanárok képzésére és beosztására, a tanmenetre és a tanítási módszerekre vonatkozó gyakorlati utasításokat tartalmaz. A Rendalkotmány IV. részéhez hasonlóan a *Ratio Studiorum* sem eredeti mű, hanem inkább a kor legeredményesebb nevelési módszereinek összefoglalója, amelyeket a jezsuita iskolák kipróbáltak és sikeresen alkalmaztak.

Kevés világos utalás található benne Ignác és társai tapasztalatából származó, a Lelkigyakorlatokban, és a Rendalkotmányban megfogalmazott alapelvekre. A *Ratio* tervezetei megemlítik ezeket, de az 1599-es végleges kiadás feltételezi ismeretüket. Például igaz, hogy a tanár és a diák kapcsolata a Lelkigyakorlatok vezetője és a lelkigyakorlatozó közötti kapcsolatot veszi mintájául; de mivel a *Ratio Studiorum* szerzői, akárcsak az iskolák tanárainak nagy többsége, akkoriban jezsuiták voltak, ezt fel lehetett tételezni. Bár nincs világosan kijelentve, a *Ratio Studiorum* szelleme – akárcsak az első jezsuita iskolák szelleme – Ignác szemléletmódján alapult.

(193) A *Ratio Studiorum* kiadásához vezető és a kiadását eredményező folyamat olyan iskolahálózatot eredményezett, amelynek ereje és hatása a közös szellemiségen és az ebből születő közös pedagógiai elveken alapult. Ez a pedagógia a tapasztalatokra épített, majd

¹¹⁴ A *Ratio Studiorum* 1599-es eredeti latin szövege a korábbi tervezetekkel együtt megjelent a Monumenta Paedagogica Societatis Iesu V. kötetében, szerkesztője: Lukács László S.J. (Institutum Historicum Societatis Iesu, 1986). A *Ratio* angol fordítása is megjelent: „The Jesuit Ratio Studiorum of 1599”, fordította valamint bevezetéssel és magyarázattal ellátta Allan P. Farrell SJ. (The Jesuit Conference, Washington, D.C. 1970.)

állandó eszmecsere által folyamatosan csiszolódott, tovább fejlődött. Ez volt az első ilyen egységes nevelési hálózat a világon.

(194) A jezsuita iskolahálózat több mint kétszáz évig tovább fejlődött és terebélyesedett, de 1773-ban váratlan és tragikus véget ért. A Jézus Társasága feloszlását kimondó pápai rendelet következtében, Európában, Amerikában, Ázsiában és Afrikában a 845 oktatási intézményből álló iskolahálózat szinte teljesen megsemmisült. Csak néhány jezsuita iskola maradt fenn orosz területeken, ahol a pápai rendeletet nem hajtották végre.

(195) Amikor VII. Piusz pápa 1814-ben a Jézus Társasága visszaállítását elrendelte, e rendelet egyik okaként azt jelölte meg, hogy „a katolikus egyház újból előnyt meríthessen a jezsuiták nevelői tapasztalataiból”¹¹⁵. A jezsuiták nevelői munkássága nemsokára újrameződött, és röviddel ezután, 1832-ben pedig megjelent a *Ratio Studiorum* kísérleti jellegű átdolgozott kiadása. Ez azonban sohasem nyert véglegesen jóváhagyást. A XIX. századi Európa zavargásai, a gyakori forradalmak és a jezsuiták több országból és – következésképpen – iskolákból történő kiűzése megakadályozták a valódi megújulást a jezsuita nevelés filozófiája és pedagógiája terén. Gyakran még maga a Társaság is megoszlott, oktatási intézményei pedig ideológiailag állást foglaltak a háborúzó országok valamelyike mellett. Mégis a nehéz helyzetek ellenére, különösen Amerika, India és Kelet-Ázsia fejlődő népei között a Társaság iskolái újból virágzásnak indultak.

(196) A XX. században, különösen a Második Világháborút követő években a jezsuita iskolák száma és nagysága gyors növekedésnek indult. A megújult nevelési szellem magjait a különböző rendgyűlési határozatok hintették el, különösen a 31. Általános Rendgyűlés 28. határozata, amely a II. vatikáni zsinat tanításait alkalmazta a nevelésre. A jezsuiták jelenleg több mint 2000 oktatási intézményt működtetnek. Ezekben az intézményekben a legkülönbözőbb típusú és fokozatú oktatás folyik. Ma 10.000 jezsuita közel 100.000 laikkal szoros együttműködésben nevel több mint 1.500.000 fiatal és felnőtt a világ 56 országában.

(197) A jezsuita nevelés jelenleg nem alkot olyan egyesített rendszert, mint a XVII. században, és bár az eredeti *Ratio Studiorum* sok alapelve mind a mai napig érvényes, a világon minden jezsuita iskola számára előírt egységes tanmenet és struktúra helyébe a különböző kultúrák és vallások eltérő szükségleteihez, valamint a pedagógiai módszerek kultúránként változó kifinomultságához alkalmazott módszerek léptek.

Ez nem jelenti azt, hogy ma már nem létezhet egy jezsuita nevelési módszer. A XVI. századi jezsuita iskolák számára a közös szellemiség, az ignáci szemléletmód tette lehetővé, hogy közös alapelveket és módszereket dolgozzanak ki. Ez a közös szellemiség és közös cél, valamint a *Ratio Studiorum*-ban megfogalmazott részletesebb elvek és módszerek hozták létre a XVII. századi iskolahálózatot. Ugyanez a közös szellemiség, valamint az abból folyó közös célok és tevékenységek érvényesek lehetnek minden mai jezsuita iskola számára a világ minden országában, még akkor is, ha azok konkrét alkalmazása a helyek szerint nagymértékben különbözik, vagy ha az iskolai élet sok részletét kulturális vagy külső tényezők határozzák meg.

---

¹¹⁵ Idézet az 1814. augusztus 7-én kiadott „*Sollicitudo Omnium Ecclesiarum*” kezdetű pápai bullából, amely visszaállította a Jézus Társaságát az egész világon.

II. függelék: Összefoglaló vázlat

(Ez az összefoglaló vázlat szemlélteti Ignác lelkeségi szemléletmódját és a jezsuita nevelés jellemzőit. Az első oszlopba helyezve megismételtük a szöveg kilenc fejezetének elején található ignáci meglátásokat. A lábjegyzetek feltüntetik e meglátások forrásait Ignác írásaiban (főképp a Lelkigyakorlatokban és a Rendalkotmányban), valamint a fenti történelmi összefoglaló paragrafusaiban. A második oszlopban megismételtük a jezsuita nevelés 28 jellemzőjét. A szövegek elhelyezése mutatja az ignáci szemléletmód egyes elemeivel való kapcsolatot. Ezzel nem pontos párhuzamot akartunk jelezni. A jellemzők nem közvetlen alkalmazásai az ignáci elvnek. Pontosabban így mondhatnánk: a jellemzők az ignáci szemléletmódból származnak vagy abban gyökereznek.)

A szentignáci világgép	A jezsuita nevelés
<p>1. Ignác számára Isten Teremtő és Úr, legfőbb Jóság, az egyetlen Abszolút Valóság¹¹⁶. Minden más valóság Istentől van, és csak annyiban van értéke, amennyiben bennünket Őhöz vezet¹¹⁷. Ez az Isten jelen van életünkben, minden dologban „értünk munkálkodik”¹¹⁸. Hittel felfedezhetjük Istent a természet és az emberi világ minden eseményében, a történelem egészében, főképp pedig minden egyes személy saját élettapasztalatában¹¹⁹.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – apostoli eszköz. – az egész nevelést átható vallási dimenzió tartozik hozzá. – állítja a világot. – előmozdítja a hit és kultúra közötti párbeszédet. – segíti minden egyén teljes képzését az emberi közösségen belül.
<p>2. Isten minden embert személyesen ismer és szeret. Ez a szeretet választ vár. E válasz akkor lesz hitelesen emberi, ha radikális szabadság kifejeződése. Ezért avégből, hogy Isten szeretetére válaszolhasson, minden ember hivatása:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – fontosnak tartja, hogy minden személlyel személyesen törődjünk.
<ul style="list-style-type: none"> – hogy képes legyen szabadon odaadni önmagát, és ugyanakkor felelősséget tudjon vállalni saját tetteiért és azok következményeiért: legyen tehát szabad, hogy hűségese lehessen; 	<ul style="list-style-type: none"> – szorgalmazza, hogy az emberek egész életük folyamán képesek legyenek növekedni.
<ul style="list-style-type: none"> – hogy képes legyen szabadon hittel munkálkodikni az igazi boldogságért, amely az emberélet célja: legyen tehát szabad, hogy másokkal együtt Isten 	<ul style="list-style-type: none"> – hangsúlyt fektet a diákok öntevékenységére.

¹¹⁶ I. függelék (175). Ignác műveiben e nevekkel illeti Istent, pl. a Lelkigyakorlatok [15], [16].

¹¹⁷ Ez a Lelkigyakorlatok „Vezérelv és Alapigazság” című fejezetében foglalt állítás [23], lásd 8. jegyzet.

¹¹⁸ A teremtésben értünk munkálkodikó Isten fogalma alapvető fontosságú az ignáci lelkeségben. Két példa a Lelkigyakorlatokból: a „Megtetesülés”-ről szóló elmélkedés, [101-109], és a „Szemlélődés a szeretet elnyerésére” [230-237]. Az idézet a [236]-ból van véve. Ignác gyakran mondta, hogy „Mindenben Istent kell látni”; Nadal (Ignác első társainak egyike) ebből a kifejezésből alakította ki a jól ismert „contemplativus in actione” kifejezést.

¹¹⁹ I. függelék (173).

országának szolgálatában munkálkodjék a teremtett világ gyógyításáért ¹²⁰ .	
3. A bűn és a bűn hatásainak következtében az isteni szeretetre adott szabad válasz nem működik magától. Isten megváltó szeretete által segítve és megerősítve folyamatosan küzdünk a szabadságot leállító akadályokkal – beleértve ebbe a bűnösség következményeit –, ugyanakkor fejlesztjük az igazi szabadság használatához szükséges képességeket. ¹²¹	
a) E szabadság egyrészt megköveteli önmagunk valódi megismerését, szeretetét és elfogadását, másrészt az elhatározást, hogy megszabadulunk minden szertelen ragaszkodástól: legyen az bár a gazdagsághoz, hírnévhez, egészséghez, hatalomhoz, vagy bármi máshoz, még magához az élethez való ragaszkodás is. ¹²²	– önmagunk valós ismeretére, szeretetére és elfogadására bátorít.
b) Az igazi szabadság azt is megkívánja, hogy valósan ismerjük a környező világban működő különféle erőket, és hogy szabadok legyünk a valóság torzított felfogásától, egyoldalú értékítéletektől, merev magatartásformáktól vagy szűk ideológiák iránti elkötelezettségtől. ¹²³	– a környező világ valós ismeretét nyújtja.
c) Ha törekedni akarunk e valódi szabadság megszerzésére, akkor meg kell tanulnunk felismerni és kezelni azokat a hatásokat, amelyek vagy előmozdítják, vagy korlátozzák ezt a szabadságot: a belső lelki megmozdulásokat, mindenfajta múltbeli tapasztalatot, a más emberekkel való kölcsönhatásokat, a történelem, a társadalmi struktúrák és a kultúra dinamizmusait. ¹²⁴	– érték-irányított.

¹²⁰ A Lelkigyakorlatok elvégzésének célját a „szabadság” kifejezésben foglaltuk össze. Maga Ignác a következő címet adta könyvének: „Lelkigyakorlatok, hogy az ember önmagát legyőzze és életét rendezze anélkül, hogy bármely rendezetlen hajlamból elhatározást tenne”. [21].

¹²¹ I. függelék (172); ez a mondat a Lelkigyakorlatok „Első Hetének” összefoglalója.

¹²² I. függelék (173); Lelkigyakorlatok [1], [113-329] („A szellemek megkülönböztetésének szabályai”).

¹²³ I. függelék (173); Lelkigyakorlatok [142-146] („A két Zászló”).

¹²⁴ Lelkigyakorlatok [24-42] („Lelkiismeret vizsgálat”), és a fenti „Két Zászló”.

<p>4. Ignác világképének központjában Jézus Krisztus történelmi személye áll.¹²⁵ Ő mintaképe az emberi életnek, mert másoknak szolgálva tökéletesen válaszolt az Atya szeretetére. Osztózik emberi természetünkben, és meghív bennünket, hogy szeretettel válaszolva az Atyának kövessük őt a kereszt zászlaja alatt.¹²⁶ Jézus közöttünk él, és mindig megmarad az Isten szolgálatában másokért élő embernek.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Krisztust állítja elének az emberélet példajaként. – megfelelő lelkipásztori gondozást nyújt. – gyakorolja a hitet személyes és közösségi imádságban, istentiszteletben és szolgálatban.
<p>5. Isten szeretetének szabad szerető viszonzása nem lehet pusztán spekulatív vagy elméleti. Az elméleti elveknek mindenáron döntő cselekvéshez kell vezetniük: „a szeretet cselekedetekben nyilvánul meg”.¹²⁷ Ignác azt kívánja, hogy az emberek vállaljanak teljes és tevékeny elkötelezettséget arra, hogy „valóságosabban kövessék Krisztust, jobban hasonlóvá legyenek hozzá”, és gyakorlatra váltsák ideáljaikat a család, a gazdasági élet, a társadalmi mozgalmak, a politikai és jogi struktúrák és a vallási tevékenységek reális világában.¹²⁸</p>	<ul style="list-style-type: none"> – tevékeny életre készít fel. – az igazságosságot megvalósító hitet szolgálja. – igyekszik „másokért élő embereket” nevelni. – különleges törődést mutat a szegények irányában.
<p>6. Ignác elgondolása szerint az emberek a Római Katolikus Egyházban és azon keresztül adnak választ Krisztus hívására. Ez az egyház az az eszköz, amelyben Krisztus szentségileg jelen van a világban¹²⁹. Mária, Jézus anyja mintája ennek a válasznak¹³⁰. Ignác és első társai mind pappá lettek szentelve, és a Jézus Társaságát Krisztus helytartójának szolgálatába állították, „hogy odamenjenek, ahova csak a világon,</p>	<ul style="list-style-type: none"> – apostoli eszköz az emberi társadalmat szolgáló egyház szolgálatában. – felkészíti a diákokat, hogy mások szolgálatára tevékenyen vegyenek részt az egyház és a helyi közösség életében.

¹²⁵ I. függelék (173), (182); Lelkigyakorlatok, [53], [95-98] (Krisztus Királysága), [167] (Az alázatosság harmadik foka). A Lelkigyakorlatok második, harmadik és negyedik „Hetének” célja, hogy a gyakorlatozó elkötelezze magát Krisztus követése mellett.

¹²⁶ Lelkigyakorlatok, [116] („Szemlélődés Jézus születéséről”); lásd még a fent említett „Két Zászló” elmélkedést.

¹²⁷ I. függelék (173), (179), Lelkigyakorlatok [135]. [169-189] („A választás”).

¹²⁸ I. függelék (177), (184).

¹²⁹ Lelkigyakorlatok [352–370] („Szabályok, hogy együtt gondolkodjunk az egyházzal”); Form. Inst. [3]; Rendalkotmány, [603], és sok más helyen Ignác írásaiban. Mihelyt Ignác belátta, hogy nem lesz lehetősége a Szentföldre menni Krisztus közvetlen szolgálatára, a „sorban következő legjobbat” választotta: elment Rómába, hogy „Krisztus Helytartójának” szolgálatában szolgálja az egyházat.

¹³⁰ Mária, Jézus anyja iránti tisztelet Ignác egész életét áthatotta. Amint az I. függelékben mondtuk (171), zarándoklata Montserratban kezdődött. Mária sok helyen szerepel a Lelkigyakorlatokban, lásd pl. [47], [63], [102] kk, [111] kk, [147], [218], [299].

ítélete szerint, Isten nagyobb dicsőségére és a lelkek segítségére küldi őket”. ¹³¹	
7. Ignác újra meg újra hangsúlyozta a „magis”-t, vagyis „a többet”. Állandó szívügye volt Krisztus szorosabb követése, s ezáltal Isten nagyobb szolgálata. Ez a hozzáállás az első társak minden apostoli munkájára befolyást gyakorolt. Az Istennek adott valóságos válasznak mindig „magasabb értékű önfelajánlásnak” kell lennie. ¹³²	<ul style="list-style-type: none"> – a képzésben mindig a kiválóságra törekszik. – tanúságot tesz a kiválóság mellett.
8. Miután Ignác megismerte Istennek Krisztusban kinyilatkoztatott szeretetét, és válaszként Isten országának szolgálatára adta magát, megosztotta tapasztalatait másokkal, és társakat gyűjtött maga köré. „Barátok lettek Krisztusban”, mások szolgálatára ¹³³ . Az Isten országát szolgáló közösség ereje nagyobb, mint bármely egyén ereje vagy az egyének bármely csoportjának ereje.	<ul style="list-style-type: none"> – súlyt helyez a laikusok és jezsuiták együttműködésére. – a tantestület, az ügyintéző személyzet, a jezsuita közösség, az igazgatói tanács, a diákok, a szülők, a végzett diákok, és a jótevők közösségi szellemén nyugszik. – a közösséget építő szervezet keretében történik.
9. Ignác és társai a döntéseket állandó egyéni és közösségi „megkülönböztető megfontolással” hozták. Ezt a „megfontolást” mindig kísérte az imádság. Tevékenységeik eredményének imádságos átgondolásával a társak felülvizsgálták múltbeli döntéseiket, és módosították módszereiket, mindig Isten nagyobb szolgálatát (a „magis”-t) ¹³⁴ keresve.	<ul style="list-style-type: none"> – az eszközöket és módszereket úgy alkalmazza, hogy céljait a leghatásosabban elérje. – közös nevelési szemléletmóddal és céllal rendelkező iskolahálózatot képez. – segít biztosítani a kellő szakmai továbbképzést, különösen a tanárok számára.

¹³¹ I. függelék (180), (182). Egyes szerzők szerint Ignációl ered a „Krisztus Helytartója” kifejezés; akár igaz ez, akár nem, a pápához való hűség mind Ignácot, mind az általa alapított Jézus Társaságát egyaránt jellemzi.

¹³² I. függelék (173); Lelkigyakorlatok [97], [155].

¹³³ I. függelék, (178), (181).

¹³⁴ A szellemek megkülönböztetése Ignác egész életét jellemzi. Ezt gyakorolja már Manrézában is [I. függelék, (170)], de a gyakorlat folyamatosan tökéletesedett egész életében. „Az első atyák megfontolásai” című irat leírja Ignác első társainak megkülönböztető megfontolásait, melyek Jézus Társaságának alapításához vezettek. Lásd továbbá az I. függelék (189)-(193) szövegét, amely a Ratio Studiorum megalkotásának folyamatát írja le, valamint a Lelkigyakorlatokat (a Szellemek megkülönböztetéséről szóló fejezet) [313-336].

Ignáci pedagógia. Gyakorlati megközelítés

Hans-Peter Kolvenbach S.J. levele

Minden felsőbb előljárónak

Kedves Tisztelendő Atya! Krisztus békéje!

Hét évvel ezelőtt jelent meg *A jezsuita nevelés jellemzői* című irat. Azóta az egész világon a jezsuita nevelés terén dolgozó számos személy fejezte ki érte háláját. Ez az irat, a laikus és jezsuita nevelők számára egyaránt, olyan újszerű megújulási szemléletet nyújtott, amely megfelel korunknak, és ugyanakkor az ignáci lelkiségben gyökerezik. A legfontosabb az, hogy ez az irat meghatározta azokat a célokat, amelyekhez a jezsuita iskolák és egyetemek mérhetik törekvéseiket ebben az igen fontos nevelési küldetésben.

A jezsuita nevelés jellemzői új módon kifejezte a jezsuita nevelés szellemét. Az elmúlt néhány esztendőben azonban jezsuiták és laikus tanártársaik gyakran kérték, hogy segítsük őket e szellem gyakorlati megvalósításában. Gyakran így hangzott a kérdés: Hogyan valósítsuk meg ezeket az értékeket, elveket és irányvonalakat az osztályteremben? Hogyan segíthetjük magunkat és tanártársainkat, hogy ezeket a magas ideálokat valóra váltsuk? Hogyan építhetjük be *A jezsuita nevelés jellemzői*ben bemutatott lelkiséget gyakorlati életünkbe?

A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság már egy idő óta dolgozott azon, hogy gyakorlati választ adjon ezekre a kérdésekre. Tárgyalásaik folyamán hamarosan világos lett a bizottság tagjai előtt, hogy minden eredményes megújulási törekvésnek az egész iskolai közösséget, főleg pedig a tanárokat kell érintenie. A bizottság egy modellt keresett, amely előmozdítaná a jezsuita nevelés céljait, és ugyanakkor érintené az osztályteremben történő gyakorlati tanító–tanuló folyamatot. A 33. általános rendgyűlés 1. határozatának egyik kifejezésében talált a bizottság útmutatást ebben a kérdésben. A Társaság szolgálatainak megújítását szorgalmazó e határozatban ugyanis az áll, hogy „meg kell változtatni megszokott gondolkodásunkat a tapasztalat, megfontolás és cselekvés állandó összjátéka által” (40.pont). Ignáci eljárásunk szellemében ez a hármas összjáték mutatott egy járható utat a jezsuita nevelés jellemzőinek megvalósítására a mindennapi iskolai életben.

A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság tagjai ennek a módszernek a kidolgozása közben jöttek rá, hogy annak teljessége végett figyelembe kell venni a diák helyzetét, valamint a tanulási folyamat lényeges befejező elemeként annak kiértékelését. Az ignáci pedagógiai módszer tehát a következő öt lépésből áll: helyzetismeret, tapasztalat, megfontolás, cselekvés, kiértékelés. Levelemhez csatolom *Az ignáci pedagógia. Gyakorlati megközelítés* című füzet egy példányát, mely ismerteti az ignáci pedagógiai módszert, és a továbbképző programok tervezetét.

A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság okosan úgy vélekedett, hogy az ignáci pedagógiai program nem merülhet ki egy bevezető irat elkészítésében. Avégből, hogy e program eredményes legyen, a tanároknak meg kell tanulniuk és sajátjukká kell tenniük a szóban forgó pedagógiai módszereket. Ezért az ignáci pedagógiai módszer megfogalmazása után e bizottságra két feladat hárult. Az első feladat ennek a módszernek értelmét és lépéseit kifejtő irat elkészítése volt. Ezt az iratot küldöm itt szét a jelen bevezető levéllel. A második feladat volt a tantestületek továbbképzési programjainak beindítása, melyek arra szolgálnak, hogy az ignáci pedagógiát térségi, rendtartományi és iskolai szinten elterjesszék az egész világon. Ez volt a célja a Róma

melletti Villa Cavalletti-ben 1993. április 20-30 között tartott nemzetközi műhelynek. E műhely sajátos célja az volt, hogy az egész világon megvalósítandó programot beindítsa. 26 országból gyűltek össze küldöttek, hogy megismerkedjenek az ignáci módszerrel, gyakorolják annak különböző elemeit, és kidolgozzanak egy három-négy éves képzési tervet e módszer tanítására kinek-kinek az országában.

E fontos háttér ismertetése után, két kéréssel fordulok hozzátok. Először azt kérem, hogy olvassátok el az *Ignáci pedagógia. Gyakorlati megközelítés* című iratot, mely e módszert világosan az ignáci hagyományon alapuló lelkeségi és nevelési iratok keretébe helyezi. Amint *A jezsuita nevelés jellemzői* című iratra vonatkozólag kértem, kérem erre az iratra vonatkozólag is, hogy a legtágabb körben ismertessétek azt a jezsuiták és laikus tanártársaik körében, mind nevelési intézményeinkben, mind egyéb nevelési központjainkban. Ezért azt ajánlom, hogy az *Ignáci pedagógia. Gyakorlati megközelítés* című iratból kapjon egy-egy példányt rendtartományok nevelési intézményeiben, valamint iskolai vagy iskolán kívüli nevelési központjaiban működő minden tanár, ügyintéző és igazgatótanácsi tag, jezsuiták és laikusok egyaránt. A szülőknek és a diákoknak is kioszthatnátok ennek az iratnak kivonatos összefoglalását. Sok esetben ehhez szükséges az irat lefordítása, és minden esetben szükséges annak sok példányban és ízléses, könnyen olvasható formában való kinyomtatása. E feladat megoldása végett kérhetitek a rendtartományi nevelési felelős segítségét, és együtt is működhetek más felsőbb előljárókkal országotokban vagy asszisztenciátokban.

A jelen irat igazi értékét persze nem az olvasók száma fogja meghatározni, hanem az, hogy mennyire segítette elő a tanító–tanuló folyamat megújulását az osztályteremben. Ezért az következő, második kérésem talán még fontosabb. Arra kérlek benneteket, hogy minden erőttökkel támogassátok és buzdítsátok azokat a térségi vagy rendtartománybeli kiképző-csoportokat, amelyek tervezik és vezetik a hosszú távú tanári továbbképző programokat a jezsuita iskolákban, főiskolákban, egyetemeken, valamint egyéb iskolai vagy iskolán kívül nevelési központokban azzal a céllal, hogy az ignáci pedagógiai módszer használatára képezzék ki a tanárokat. Az ignáci pedagógiai program megvalósításánál figyelembe kell venni az állandóan változó helyi körülményeket. Az egyes országoknak és térségeknek kell tehát azon gondolkodniuk, hogy az ignáci pedagógiának mi a jelentősége és melyek a kívánalmái az ő helyi körülményeik között, és ennek alapján ki kell dolgozniuk kiegészítő anyagokat, amelyek a jelen általános jellegű iratot saját helyzetükre és szükségleteikre alkalmazzák.

Végül szeretném megköszönni a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság munkáját, amellyel beindították ezt a programot, és megszervezték annak elterjesztését az egész világon. Ez egyedülálló példája „sokszorosítók” képzésének, és – mint ilyen – igazán ignáci. A jelen irat már több átdolgozáson ment keresztül, de csak akkor lesz igazán kész, amikor mondanivalója megragadja és ihleti a tanárok és tanulók szívét-lelkét a jezsuita nevelési apostolkodásban. Ezt az iratot ajánlva azért imádkozom, hogy az egy további fontos lépés legyen nevelési célunk elérésében, amely nem más, mint szakértő, lelkiismeretes és elkötelezetten együttérző emberek képzése.

Krisztusban testvéretek:

Peter-Hans Kolvenbach S. J.
általános rendfőnök

Róma, 1993. július 31.

Előszó

A *Jezsuita nevelés jellemzői* című irat megjelenése 1986-ban megújult érdeklődést keltett a jezsuita nevelés iránt a tanárok, ügyintézők, diákok, szülők és mások körében az egész világon. Azonosság- és céltudatot adott nekik. Ezt az iratot 13 nyelvre lefordították, és számos tanulmányi összejövetelel megtárgyalták. Szinte kizárólag igen kedvező fogadtatásban részesült.

Újabban a világ különböző részein felmerült a kérdés: Hogyan tehetnénk e dokumentum nevelési elveit és irányvonalát még használhatóbbá a tanárok számára? Az ignáci értékek hogyan építhetők bele az iskolában nap nap után a tanár és diákjai között lezajló gyakorlati pedagógiába?

A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság három évi munkával igyekezett választ adni erre a kérdésre. Jezsuita és laikus nevelők szerte a világon kifejezett visszajelzéseire és javaslataira támaszkodva, hét tervezet készítette elő a jelen iratot, amelynek célja az ignáci nevelési módszer bemutatása. Kezdetől fogva azonban az volt a meggyőződésünk, hogy egymagában semmilyen irat sem ad elég segítséget a tanároknak ahhoz, hogy nevelési és tanítási módszerüket hozzáalakítsák az ignáci nevelés megkívánta pedagógiai megközelítéshez és oktatási módszerhez. A Nemzetközi Bizottság tagjai meg vannak győződve arról, hogy az ignáci nevelési módszer sikeres bevezetéséhez a jezsuita iskolákba, a tantestületek számára továbbképző programokat kell szervezni minden rendtartományban és minden iskolában. A tanároknak sokkal többre van szükségük, mint elméleti bevezetésre. Olyan gyakorlati képzés kell, amely rávezeti és képesíti őket arra, hogy az új módszert bátran és eredményesen alkalmazzák tapasztalataikat átgondolhassák. Ennek érdekében a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság kezdetől fogva tanárok képzését segítő program kidolgozásán fáradozott.

Az ignáci pedagógiai program két elemből áll:

1. Egy az ignáci pedagógiai módszerbe bevezető irat. Ez az irat bővebben kifejti *A jezsuita nevelés jellemzői* 10. fejezetének tartalmát.
2. Fejlesztési programok a tantestületek számára térségi, rendtartományi és iskolai szinten. A tantestületet fejlesztő programok legalább három-négy évig tartsanak, hogy a résztvevők lépésről lépésre elsajátíthassák az ignáci nevelés módszerét, és otthon érezzék magukat abban.

Avégből, hogy ezt a programot hatásossá tegyük, és iskoláinkban gyakorlati tanárképző programokat indítsunk meg, jelenleg a világ különböző rendtartományaiban képezünk ki embereket az ignáci nevelési módszerben és az annak megfelelő tanítási eljárásokban.

E programon belül az első lépés a Róma melletti Villa Cavalletti-ben 1993. április 20. és 30. között tartott nemzetközi oktatási műhely volt. Minden egyes világrészről a jezsuita nevelés terén dolgozó hat-hat személy jött össze (összesen 40 személy 26 nemzetből), hogy jobban megismerjék, gyakorolják és magukévá tegyék a legfontosabb ignáci nevelési módszereket. Ők viszont oktatóműhelyeket készítenek elő a környékükön levő rendtartományokhoz tartozó munkacsoportok számára. Ezek a munkacsoportok majd képesek lesznek iskolai szinten továbbképző tanfolyamokat kezdeni a tantestületek részére.

A Villa Cavalletti-ben tartózkodó oktatócsoport segítsége és az ott tartott nemzetközi műhely nagylelkű résztvevői nélkül lehetetlen lett volna az ignáci nevelési programot eljuttatni tanárainkhoz. Ezért nagyon hálás vagyok nekik. Ők valóban nagy szolgálatot tesznek a jezsuita nevelésnek az egész világon.

Külön köszönetemet akarom kifejezni a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tárgyaló Nemzetközi Bizottság tagjainak, akik több mint három éven át kitartóan dolgoztak: hétszer írták újra ezt a bevezető tanulmányt, és kidolgozták az ignáci nevelési program lényegét alkotó pedagógiai folyamatokat. A Bizottság tagjai a világ legkülönbözőbb tapasztalatait és kulturális nézőpontjait képviselik: Agustin Alonzo S.J. (Európa), Anthony Berridge S.J. (Afrika és Madagaszkár), Charles Costello S.J. (Észak-Amerika), Daven Day S.J. (Kelet-Ázsia), Gregory Naik S.J. (Dél-Ázsia) és Pablo Sada S.J. (Latin-Amerika).

Előre köszönetet mondok a tartományfőnököknek, a nevelésügyi megbízottjaiknak, a tanároknak, az ügyintézőknek és az igazgatósági tanács tagjainak, akiknek biztatása és közreműködése életbevágóan fontos ebben a nevelési apostolkodásunkat átfogóan megújító törekvésben.

Végül elismeréssel adózok három alapítványnak nagylelkű anyagi segítségükért. Ők névtelenek akarnak maradni. Erőfeszítéseinknek nyújtott segítségük azonban kiváló példája annak az érdeklődésnek és együttműködésnek, amely az egész világot átfogó jezsuita nevelési közösséget jellemzi.

Vincent J. Duminuco S.J.
Jézus Társasága nevelésügyi titkára

Bevezető megjegyzések

(1) 1. A jelen irat *A jezsuita nevelés jellemzői* 10. fejezetének anyagát fejti ki bővebben. Ezzel válaszolni szeretnénk arra a számos kérésre, amelyekben segítséget kértek tőlünk az ignáci világszemlélettel és *A jezsuita nevelés jellemzői*ben felsorolt értékekkel megegyező és azokat hatásosan közvetítő gyakorlati pedagógia megfogalmazásához. Igen fontos tehát, hogy az itt mondottakat *A jezsuita nevelés jellemzői*ben kifejtett tényleges ignáci szellem és apostoli célkitűzés szerint értelmezzük.

(2) 2. Századokon át, számos könyvben és tudományos cikkben tárgyalták a jezsuita nevelés minden területét. Jelen iratunkban ennek a pedagógiának csak néhány szempontját tárgyaljuk, azokat, amelyek elősegítik egy gyakorlati tanítási módszer bevezetését. Az itt bemutatott ignáci nevelési módszer segít abban, hogy *A jezsuita nevelés jellemzői*ben felsorolt számos elvet egységbe foglaljuk, és megvalósítsuk.

(3) 3. Nyilvánvaló, hogy ma lehetetlen a hajdani *Ratio Studiorum* módjára egy minden jezsuita iskolában és kollégiumban követendő általános tanmenet kidolgozása. Lényegesnek és a jezsuita hagyománnyal egyezőnek véljük azonban egy olyan szisztematikusan kidolgozott pedagógia birtoklását, amelynek lényege és módszere előmozdítja a jezsuita nevelői küldetés kifejezett szemléletmódját. A területi vagy helyi orgánumok feladata lesz, hogy ezt a pedagógiát a különböző kultúrák követelményeihez alkalmazzák. Egyetemes síkon ma azt tartjuk kívánatosnak, hogy bemutassunk egy olyan ignáci nevelési módszert, amely segíti a tanárok és diákok munkáját úgy irányítani, hogy az tudományosan nívós legyen és ugyanakkor „másokért” élő embereket képezzen.

(4) 4. Az itt javasolt nevelési módszer sajátos oktatási stílust és folyamatot hoz magával. Nem új tantárgyak bevezetését ajánlja, hanem inkább a *meglevő tanmenetbe kívánja beleépíteni* az értékek hangsúlyozását és a személyes növekedés előmozdítását. Véleményünk szerint ez az eljárás helyesebb. Egyrészt azért, mert a legtöbb iskolában található zsúfolt tanrendet tekintve, ez realiztikusabb, másrészt mert – tapasztalataink szerint – jobban segítette a tanulókat *A jezsuita nevelés jellemzői*ben megfogalmazott ignáci értékek elsajátításában és gyakorlásában.

(5) 5. Jelen írásunknak az *Ignáci pedagógia* címet adtuk, mivel nemcsak a jezsuita iskolákban, főiskolákban és egyetemeken nyújtott intézményes nevelésre vonatkozik, hanem segít minden más nevelési szolgáltatást, amely valamilyen módon a Lelkigyakorlatokban, Jézus Társasága Rendalkotmányának 4. részében és a *Ratio Studiorum*-ban megfogalmazott ignáci tapasztalatból merít.

(6) 6. Az ignáci pedagógia a keresztény hitből táplálkozik. De azok is, akik nem osztják ezt a hitet, értékes tapasztalatokat szerezhetnek ebből az iratból, mert a Szent Ignác inspirálta pedagógia mélységesen emberi és ennek következtében *egyetemes*.

(7) 7. Az ignáci pedagógia kezdettől fogva eklektikus volt a tanítási és tanulási módszerek kiválasztása terén. Loyolai Ignác maga a „modus Parisiensis”-t, vagyis az ő idejében a párizsi egyetemen követett, rendezett nevelési módszert alkalmazta a jezsuita nevelési intézmények szükségleteihez. Ebbe illesztett bele néhány módszertani elvet, amelyeket előbb a Lelkigyakorlatok számára dolgozott ki. Természetesen, a 16. század jezsuitái nem voltak birtokában azoknak a kifejezett és tudományosan kiértékelt

módszereknek, mint amelyeket például napjainkban a nevelépszichológia tár elénk. Az egyedi diákra fordított figyelem tudatosította ezekben a jezsuita tanároknak azt, ami valóban elősegítette a tanulást és diákjaik emberi fejlődését. Megfigyeléseiket közölték egymással a világ különböző részein, és így nagyobb általánosságban hatásos nevelési módszereket alakítottak ki. Ezeket részletesen leírták a *Ratio Studiorum*-ban, a jezsuita humán nevelés e kézikönyvében, amely kötelezővé lett minden jezsuita iskolában. (A 3. függelékben található néhány ilyen módszer leírása.)

(8) 8. Századok során, más nevelők által tudományosan kidolgozott néhány nevelési módszert is átvettek a jezsuita nevelésbe, annyiban, amennyiben segítették a jezsuita nevelés céljainak elérését. Az ignáci pedagógia egyik állandó jellegzetessége a különböző forrásokból származó olyan módszerek folyamatos és rendszeres beolvasztása, amelyek jobban elősegítik az egész ember értelmi, társadalmi, erkölcsi és vallási fejlődését.

(9) 9. A jelen irat csak egy része annak az átfogó, hosszú távú megújulási programnak, amely évek óta folyamatban van. E program rendezvényei voltak például a Tanító Szolgálatot tárgyaló kollokvium, a Tanrend Megújítási Folyamat, a „Magis” Program stb. A megújuláshoz szívünk változására és értelmi, lelki nyitottságra van szükség. Csak így nyithatunk új utakat tanulóink javára. A jelen irat célja tehát az, hogy a megújulás előző lépéseire építve, egy nagy lépést tegyen előre azáltal, hogy bevezet a ignáci pedagógiába olyan módszerek ismereteit és gyakorlatait, amelyek alkalmasak a jezsuita nevelés céljainak elérésére. Ezért ezt az iratot ki kell egészíteni gyakorlati tanárképző programokkal, amelyek képesítik a tanárokat arra, hogy megismerjék és magukévá tegyék azt a struktúrát, amely képesít őket az ignáci pedagógiai módszer tanítására és tanulására, valamint az annak használatát elősegítő módszerek használatára. Hogy ez megtörténjen, jelenleg jezsuita és világi nevelőket képeznek minden földrészen tanári továbbképző programok vezetésére térségi, országos és helyi iskolai szinten.

(10) 10. Az Ignáci Pedagógiai Program elsősorban a tanároknak szól. A jezsuita nevelés célkitűzései ugyanis főképp a tanítás során a diákokkal való mindennapi érintkezéseikben valósíthatók meg. Az, hogy a tanár hogyan viszonyul diákjaihoz, mi az elgondolása a tanításról-tanulásról, hogyan vonja be diákjait az igazság keresésébe, mit vár el diákjaitól, milyenek az eszményei, milyen becsületes: – mindezek igen jelentős nevelő hatást gyakorolnak a diákok fejlődésére. Kolvenbach atya figyelmeztet arra, hogy „Ignác a diákok értékeit elsajátító növekedését elősegítő eszközként fontosabbnak mondja a tanárok személyes jópéldáját, mint tudásukat” (2. függelék, 142). Természetesen, az iskolában mindenkinek, az ügyintézőknek, az igazgatói tanács tagjainak és az alkalmazottaknak kulcsszerepe van az ignáci pedagógia célkitűzéseit elősegítő légkör és tanulmányi folyamatok előmozdításában. Fontos tehát, hogy bevonjuk őket programunkba.

Ignáci pedagógia

(11) A pedagógia abban áll, hogy a tanárok kísérik a tanulókat növekedésükben és fejlődésükben. A pedagógia, amely nem más, mint a tanítás tudománya és művészete, nem szűkíthető le csupán módszertanra. Hozzá tartozik egy világszemlélet is, valamint a kinevelendő ideális ember fogalma. Ezek jelölik meg azt a célt, amelyre a nevelési hagyomány minden eleme irányul. Ugyancsak ezek adják meg a nevelés folyamatában használt nevelési eszközök kiválasztására szolgáló normákat is. A jezsuita nevelés jelen korra alkalmazott világszemléletét és ideálját *A jezsuita nevelés jellemzői* füzetben foglaltuk össze. *Az Ignáci pedagógia* feltételezi ezt a világszemléletet, és egy lépéssel tovább megy: részletesebben ajánl módokat, amelyekkel az ignáci értékek megvalósíthatók a tanítói-tanulási folyamatban.

A jezsuita nevelés célja

(12) Mi a mi célunk? *A jezsuita nevelés jellemzői*-ben leírtuk a célt, amelyet Kolvenbach atya így fejezett ki részletesebben: „Minden egyes diák értelmi kifejlesztése az Isten adta tehetségeik teljes kibontakozásáig ma is jogosan tekinthető a jezsuita nevelés egyik kimagasló céljának. E nevelés célja azonban sohasem volt csupán tudáshalmozás vagy szakmai képzés, noha ezek is fontosak, és a jövő keresztény vezetői számára hasznosak. A jezsuita nevelés legvégső célja a teljes személyiség kifejlesztése, amely cselekvésben nyilvánul meg –, olyan cselekvésben, amelyet átitat Jézus Krisztus, az Isten Fia, a másokért élő ember lelke és jelenléte. Ez a komoly tudásra épülő és a szemlélődő imától éltetett cselekvési cél önfegyelemre, kezdeményezésre, becsületességre és szabatoságra ösztönzi a diákokat. Ugyanakkor az egyénhez méltatlannak, sőt a világ számára, amelyet szolgálni hivatott, veszélyesnek tartja a felületes és hanyag gondolkodást”¹³⁵.

(13) Arrupe atya röviden így jelölte meg nevelői célunkat: „másokért élő emberek képzése”. Kolvenbach atya jellemzése szerint a jezsuitáknál végzett növendéktől azt reméljük, „hogy teljesen és harmonikusan képzett személy lesz, aki intellektuális tudással rendelkezik, nyitott a további fejlődés irányában, vallásos, szereti embertársait és elkötelezte magát az igazságosság megvalósítására Isten népének nagylelkű szolgálatában”. Kolvenbach atya céljainkat így is fogalmazta: „Célunk olyan szolgáló vezetők képzése, akik Jézus Krisztus példáját követik, szakértelemmel rendelkeznek, lelkiismeretesek és elkötelezetten együttérzők”.

(14) Az ilyen cél megkívánja az ember teljes és mélyebb képzését, egy olyan nevelési folyamatot, amely megköveteli a kiválóságot, vagyis a diák törekvését, hogy kiváló legyen, képességeit megvalósítsa. E kiválóság magába foglalja az értelmi, tudományos kiválóságot és még sok egyebet. A jezsuita nevelés olyan emberi kiválóságot követel meg, melynek példája az evangéliumok Krisztusa, egy olyan kiválóságot tehát, amely tükrözi a megtestesülés misztériumát és valóságát, tiszteletben tartja minden ember méltóságát és az egész teremtés szentségét. A történelemben sok esetet találunk arra, hogy a nevelés terén a kiválóságot leszűkített értelemben vették. Értelmi téren rendkívül képzett olyan embereket neveltek, akik ugyanakkor érzelmileg fejletlenek és erkölcsileg éretlenek maradtak. Lassan rájöttünk, hogy maga a nevelés nem teszi szükségszerűen jobb emberré vagy kereszténnyé az egyént vagy a közösséget. Nem fogadjuk el többé azt a naiv nézetet, hogy a nevelés, bármilyen is az és bármilyen a célja, szükségszerűen erényessé tesz. Ezért egyre világosabb, hogy ha a jezsuita nevelés révén erkölcsi erővé akarunk válni a társadalomban, nemcsak értelmi síkon, hanem erkölcsi síkon is nevelnünk kell. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy lélekölő besúlykolást gyakoroljunk, sem azt, hogy bevezessünk az élettől elvont elméleti tantárgyakat. Olyan kutatási keretet kell teremtenünk, amely arra képesít, hogy birkózzunk korunk fontos problémáival és az élet bonyolult értékeivel; és olyan tanárookra van szükség, akik hajlandók és képesek irányítani ezt a kutatást.

---

¹³⁵ Vö. *A jezsuita nevelés jellemzői*, 167. és Peter-Hans Kolvenbach S.J. Georgetownban mondott beszéde, 1989.

A hitet és igazságosságot szolgáló pedagógia

(15) A fiatalok szabadon járjanak olyan úton, amely képesíti őket arra, hogy teljes emberré nőjenek és fejlődjenek. A mai világban, sajnos, van egy olyan irányzat, amely a nevelés célját túlzottan hasznossági szempontok szerint ítéli meg. Az anyagi siker túlzott hangsúlyozása túlzott versengéshez és önző célok hajhászásához vezet. Ennek eredménye az lesz, hogy a tananyag emberi vonatkozásai jelentéktelenné válnak a diákok tudatában. Ez könnyen elhomályosíthatja a humanista nevelés igazi értékeit és céljait. Az ilyen torzításokat a jezsuita iskolák tanárai azzal kerülik el, hogy a tantárgyakat ember-közponúian mutatják be. A hangsúly azon lesz, hogy bemutassák és felkutassák azokat az összefüggéseket, viszonyokat, tényeket, kérdéseket, meglátásokat, következtetéseket, problémákat, megoldásokat és következményeket, amelyek egy adott tantárgy révén azt hozzák jobban tudomásunkra, hogy mit jelent embernek lenni. A nevelés így gondosan átgondolt kutatássá válik, amelynek segítségével a diák kialakítja vagy átalakítja más emberek és a világ iránti maradandó magatartását.

(16) Keresztény szempontból az ember életének és következésképpen az igazi emberré nevelt ember életének mintája Jézus személye. Jézus szóval és példájával arra tanít minket, hogy emberi képességeink legteljesebb megvalósulása Istennel való egyesülésünk. Ezt az egyesülést az embertestvéreink iránti szerető, igazságos és együttérző magatartásunkkal keressük, és érzük el. Az Isten iránti szeretet felebarátaink nap nap után történő szeretetében, a szegények és a szenvedők iránti együttérző szeretetünkben, másokért mint Isten népéért érzett emberi törődésünkben nyer kifejezést. Az ilyen szeretet tanúsítja hitünket, és tetteinkben beszél egy igazságosságra, szeretetre és békére épülő világközösség megalakulása érdekében.

(17) Jézus Társaságának mint a katolikus egyházban működő szerzetes rendnek küldetése manapság a hit szolgálata, amelynek lényeges eleme az igazságosság előmozdítása. Ez a küldetés abban a meggyőződésben gyökerezik, hogy az igazságosságon, szereteten és békén alapuló új világközösség megteremtéséhez szükségesek szakértő, lelkiismeretes és együttérző, művelt emberek, akik készek arra, hogy elfogadják és előmozdítsák mindazt, ami igazán emberi, elkötelezték magukat minden ember szabadságának és méltóságának előmozdítására, és ezekért a célokért hajlandók együttműködni mindazokkal, akik hozzájuk hasonlóan elkötelezték magukat a társadalom és a társadalmi struktúrák megreformálására. Erőtálló és leleményes emberekre van szükség társadalmi, gazdasági és politikai rendszerünk olyan megújításához, hogy az éltesse és megőrizze közös emberségünket, és szabaddá tegyen embereket arra, hogy nagylelkűen és szeretettel gondoskodjanak másokról. Olyan emberekre van szükség, akik a hit és igazságosság elkötelezettjei, akikben él és egyre jobban erősödik a vágy, hogy sikeres szószólói, megvalósítói és példaképei legyenek Isten igazságosságának, szeretetének és békéjének, mind a hétköznapi életükben és munkájukban, mind jeles alkalmakkor.

(18) Éppen ezért a hitre és igazságosságra való nevelés azzal kezdődik, hogy tiszteletben tartjuk az egyének és közösségek szabadságát, jogát és erejét a jelenleg uralkodó életmódtól eltérő életmód kialakítására. Ez azt jelenti, hogy segítjük a fiatalokat annak az áldozatnak és örömmel megtapasztalásában, melyet életük másokkal való megosztása jelent. Segítjük őket annak felfedezésében, hogy a legtöbb, amit adhatnak, az saját maguk, és nem az, amit birtokolnak. Segítjük őket megérteni és értékelni, hogy a legnagyobb kincsük a másik ember. Az ő útjukon velük együtt menetelünk a több ismeret, szabadság és szeretet felé. Ez lényeges része az egyház által sürgetett új evangelizálásnak.

(19) A jezsuita iskolákban tehát a nevelés meg akarja változtatni a fiatalok látásmódját, azt, hogy hogyan szemlélik önmagukat, embertársaikat, a társadalmi struktúrákat, az egyetemes emberi társadalmat és az egész teremtett világot. Ha valóban sikeres a jezsuita nevelés, akkor átalakítja nemcsak az emberek szokásos gondolkodás- és cselekvésmódját, hanem egész életmódjukat e világban, úgyhogy olyan szakértő, lelkiismeretes és együttérző emberek lesznek, akiket hitbeli meggyőződésük és az igazságosságra való elkötelezettségük arra készítet, hogy keressék a nagyobb jót, és emeljék az emberek, különösen Isten elhanyagolt és elnyomott szegényeinek az életminőségét.

(20) Mint a jezsuita iskolák nevelői, céljaink eléréséhez olyan pedagógiára van szükségünk, amely másokért élő embereket igyekszik nevelni a mi posztmodern világunkban, ahol annyi, a mi célunkkal ellenséges erő működik.¹³⁶ Emellett mint tanároknak szükségünk van állandó továbbképzésre, hogy ezt a pedagógiát hatásosan gyakorolhassuk. Vannak továbbá olyan vidékek, ahol a kormányzati szervek meghatározzák a nevelési programok határait, és ahol a tanárok képzése pontosan ellenkezik azzal a pedagógiával, amely a tudás közlése és a szakképzés mellett a nevelési folyamat lényeges részeként előmozdítja a diákok tevékenységét a tanulásban, elősegíti a növekedést az emberi kiválóságban, szorgalmazza a hit és az erkölcsi értékek elsajátítását. Ez a reális helyzet, amellyel sok jezsuita iskola tanárainak és ügyintézőinek szembe kell nézniük. Ez bonyolult apostoli kihívást jelent számunkra, amint nap nap után hivatásunkat teljesítve azon igyekszünk, hogy az új fiatal nemzedék bizalmát és hitét megnyerjük a célból, hogy együtt haladjunk velük az igazság felé vezető úton, és segítsük őket egy Krisztus irgalmával telített igazságos világ felépítésében.

(21) Hogyan fogjunk hozzá? *A jezsuita nevelés jellemzői* 1986-ban történt megjelenése után a jezsuita iskolákban működő tanárok és ügyintézők gyakran feltették a kérdést: „Hogyan valósíthatjuk meg ennek a iratnak az elgondolását? Hogyan nevelhetjük a fiatalokat másokért élő emberekké a mai világban?” A válasznak alkalmazhatónak kell lennie különböző kultúrákban, használhatónak különböző helyzetekben, alkalmazhatónak különböző tudományágakban és kívánatosnak különféle stílusok és ízlések számára. A legfontosabb pedig az, hogy a válasz szóljon a tanároknak mind a tanítás valóságairól, mind annak ideáljáról. Mindezt pedig úgy kell tenni, hogy mutassunk megkülönböztetett szeretetet a szegények iránt az egyház mai küldetése szerint. Ez komoly kihívás; olyan, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni, mert jezsuita nevelési apostolkodásunk lényegére vonatkozik. A megoldás nem az, hogy nagyobb odaadásra buzdítsuk tanárainkat és ügyintézőinket; inkább egy olyan modellre van szükségünk, amely felvázolja, hogyan kell előrehaladnunk úgy, hogy előmozdítsuk a jezsuita nevelés célját. Olyan módszer bemutatására van szükségünk, amely a tanuló-tanító folyamatra vonatkozik, a tanár-diák viszonyát tárgyalja, gyakorlati jelentősége van, és alkalmazható az osztályteremben.

(22) A Jézus Társasága 33. Általános Rendgyűlésének első határozata („Jézus társai a mai világban”) megkülönböztető megfontolásra buzdítja a jezsuitákat hagyományos és újabb szolgálataikra vonatkozóan. Azt ajánlja, hogy az ilyen megfontolás figyeljen az Isten szavára, és az ignáci hagyományt kövesse. Továbbá, ez a megfontolás tegye lehetővé az emberek gondolkodásmódjának megváltoztatását a **TAPASZTALAT, MEGFONTOLÁS és CSELEKVÉS állandó összjátéka** által.¹³⁷ Ezek a szavak vázolnak fel egy olyan modellt,

¹³⁶ Ilyen erők a szekularizmus, materializmus, pragmatizmus, utilitarianizmus, fundamentalizmus, rasszizmus, nacionalizmus, szexizmus, konzumerizmus stb.

¹³⁷ 1. határozat, 40.

amely megvalósítja *A jezsuita nevelés jellemzőit* iskoláinkban, tökéletesen megfelel a jezsuita nevelési ideálnak, és teljesen megegyezik a Jézus Társasága küldetésével. Ezért most figyelmünket az ignáci módszerre fordítjuk, amely kiemelkedő szerepet juttat a TAPASZTALAT, MEGFONTOLÁS ÉS CSELEKVÉS állandó összjátékának.

A lelkigyakorlatok pedagógiája

(23) Az ignáci pedagógiai módszer sajátossága az, hogy Szent Ignác Lelkigyakorlatainak fényében értelmezve nemcsak a tanító-tanuló folyamatban megnyilvánuló tapasztalat, megfontolás és cselekvés állandó kölcsönhatását írja le szabatosan, hanem egyúttal ideális képet ad a tanár–diák közötti dinamikus kölcsönhatásról, amely a diák életében a tudás és szabadság növekedéséhez vezető úton történik.

(24) Ignác Lelkigyakorlatai egy kis könyv, amelyet szerzője nem olvasásra szánt, mint más könyveket. E könyvet Ignác inkább a lelkevezetőnek szánta, hogy utat mutasson, miként kell másokat vezetni az imádságban nyert tapasztalatokon át, amelyben találkoznak és beszélnek az élő Istennel, őszintén szembesülnek életük értékeinek és felfogásainak valóságával, és szabadon és tudatosan meghatározzák jövő életük folyását. Az Ignác által nagy gonddal megszerkesztett és jegyzetekkel ellátott kis kézikönyvben található Lelkigyakorlatok nemcsak ismeretközlésre vagy jámborsági gyakorlatokra szolgálnak. E Lelkigyakorlatok inkább a lélek igényes gyakorlatai, amelyek igénybe veszik az ember testét, értelmét, szívét és lelkét. Nemcsak megfontolásra adnak anyagot, hanem szemlélődésre tárnak elének valóságokat, elképzelésre mutatnak be jeleneteket, felhívják az érzelmek kiértékelésére, lehetséges választások megfontolására, különböző lehetőségek mérlegelésre, döntések megtételére, tettek választására, mindezt azzal a kifejezett céllal, hogy segítsék az embereket abban, hogy keressék és megtalálják Isten akaratát, és aszerint rendezzék gyökeresen életüket.

(25) Ignác Lelkigyakorlatainak alapvető dinamikája abban áll, hogy állandóan reflektáljunk az imádságban nyert tapasztalataink összességére azért, hogy megismerjük, merre vezet bennünket az Isten Lelke. Ignác arra buzdít, hogy tegyük megfontolás tárgyává emberi tapasztalatainkat, mert ezzel a lényeges eszközzel igazolhatjuk azok hitelességét. Okos megfontolás híján ugyanis könnyen öncsalás áldozataivá leszünk, gondos megfontolás híján pedig tapasztalataink könnyen elhanyagolódnak vagy jelentéktelenné válnak. Csak a tapasztalatokat gondosan átgondolva és tanulmányainkat bensőleg magunkévá téve leszünk képesek arra, hogy szabadon és biztonsággal válasszuk a megfelelő cselekvésmódot teljes emberi növekedésünk elősegítéséhez. Ezért a megfontolás döntő jelentőségű Ignác számára a tapasztalattól a cselekvéshez vezető úton. Emiatt szerinte a Lelkigyakorlatok vezetőinek elsődleges feladata az, hogy segítsék a lelkigyakorlatozó megfontolásainak előrehaladását.

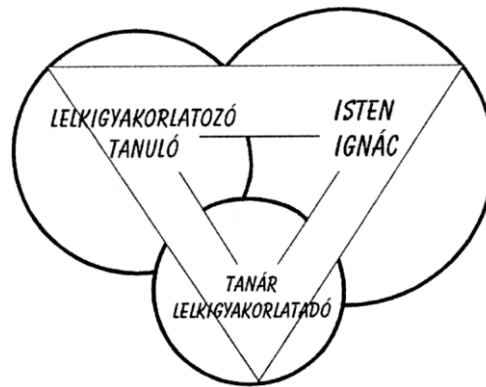
(26) Ignác szerint a Lelkigyakorlatok alapvető dinamizmusa az egyén találkozása az Igazság Lelkével. Ezért nem meglepő, hogy a lelkigyakorlatozók irányítására adott elvei és utasításai tökéletesen leírják a tanár nevelő-szerepét, kinek nemcsak az a feladata, hogy információkat közöljön, hanem az, hogy segítse a diák haladását az igazságban.¹³⁸ Ha eredményesen akarják használni az ignáci nevelési módszert, a tanároknak figyelemmel kell kísérniük saját tapasztalataikat, magatartásaikat és véleményeiket, nehogy a saját tevékenységi programjukat rákényszerítsék diákjaikra. (Lásd 111. §.)

---

¹³⁸ Ezt az ignáci Lelkigyakorlatok nevelési módszerére vonatkozó alapvető meglátást és annak a jezsuita nevelésre vonatkozó következményeit François Charmot S.J. dolgozta ki *La Pédagogie des Jésuites: Ses Principes – Son Actualité* (Páris, 1943) című munkájában.

A tanár-diák viszony

(27) Alkalmazzuk az ignáci módszert a jezsuita nevelésben a tanár és diák viszonyára. Eszerint a tanár elsődleges feladata segíteni a diákot, hogy növekedjen kapcsolata az igazsággal, különösen abban a tárgyban, amelyet a tanár vezetésével jelenleg tanul. A tanár teremti meg a feltételeket, fekteti le az alapokat, és gondoskodik a lehetőségekről ahhoz, hogy a diák TAPASZTALATA, MEGFONTOLÁSA és CSELEKVÉSE között állandó összjáték jöjjön létre.

1. ábra. Az ignáci módszer és a tanár-diák viszony

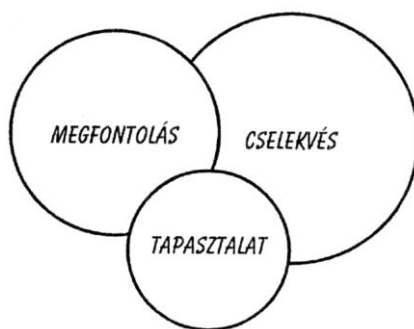
(28) Kezdjük a TAPASZTALATTAL. A tanár teremti meg a feltételeket ahhoz, hogy a diákok összegyűjtsék, és emlékezetükbe idézzék saját tapasztalataikat, és hogy azokból leszűrjék azt, amit tény-, érzelem-, érték-, meglátás- és megérzéseként már megértettek a szóban forgó anyagból. Ezután a tanár irányítja a diákokat újabb információk és további tapasztalatok elsajátításában úgy, hogy tudásuk növekedjen teljességben és igazságban. A tanár azáltal, hogy rávezeti a diákokat a megfontolás módjára és művészetére, lerakja az alapokat ahhoz, hogy a diák megtanulja, hogyan kell tanulni. Ebben a folyamatban arra használja a diák az emlékezőtehetségét, értelmét, képzelőtehetségét és érzelmeit, hogy megragadja a tanult anyag lényeges értelmét és értékét, észrevegye annak kapcsolatát az emberi tudomány és tevékenység más elemeivel, és értékelje annak jelentőségét az igazság állandó keresésének folyamatában. A megfontolásnak olyan képző és felszabadító folyamatnak kell lennie, amely úgy alakítja a diákok öntudatát, vagyis szokásos magatartását, értékeit, meggyőződését és gondolkodásmódját, hogy az az ismereten túl, CSELEKVÉSRE készíti őket. A tanár feladata tehát, hogy gondoskodjon olyan alkalmakról, amelyek ösztönzik a tanulók képzelőtehetségét és akaraterejét, hogy a tanult anyagból folyó és azt tovább vezető legjobb cselekvést válasszák. Amit a tanár irányítása alatt tesznek, nem fogja azonnal átalakítani a világot az igazságosság, béke és szeretet egyetemes közösségévé, de legalább egy nevelkedési lépés lesz ebben az irányban és efelé a cél felé, még akkor is, ha ez a lépés mindössze újabb tapasztalatokhoz, további megfontoláshoz és azt követő cselekvéshez vezet a kérdéses témakörben.

(29) A TAPASZTALAT, MEGFONTOLÁS és CSELEKVÉS állandó összjátéka az osztályteremben történő tanító-diák dinamikában: ez képezi az ignáci pedagógia szívét. Ez a mi eljárásmodunk a jezsuita iskolákban, amint kísérjük a diákokat azon az úton, amelyen egész emberré válnak. Ez az ignáci nevelési módszer, amelyet mindannyian alkalmazhatunk

az általunk tanított anyagban és az általunk vezetett programokban, mindig annak tudatában, hogy azt hozzá kell hangolni sajátos helyzetünkhöz.

Az ignáci módszer

(30) A tapasztalat, megfontolás és cselekvés ignáci módszere számos lehetőséget nyújt a tanároknak arra, hogy kísérjék diákjaikat, és megkönnyítsék számukra az igazsággal való találkozások és az ember számára fontos jelentések felkutatása által a tanulást és növekedést. Ez olyan módszer, amely igen jó választ tud adni a ma megoldandó kritikus nevelési kérdésekre. Ez a módszer képesít arra, hogy a pusztán elméleten túl gyakorlati és eredményes eszközzé váljon, amely megváltoztatja tanításunk módját és diákjaink tanulásának módját. A „tapasztalat, megfontolás és cselekvés modell” nemcsak érdekes idea, amiről érdemes hosszan értekezni, és nem is egy hosszú vitát megkívánó javaslat. Ez a modell inkább a jezsuita nevelésnek új, de ugyanakkor ismerős ignáci módszere, egy olyan eljárás mód, amelyet mindnyájan bizalommal követhetünk fáradozásainkban, hogy diákjaink valóban szakértő, lelkiismeretes és együttérző személyekké fejlődjenek.

2. ábra. Az ignáci módszer

(31) Az ignáci módszer döntően fontos része a megfontolás lényeges mozgató elemként történő bevezetése. Századokon át a nevelést elsősorban előadásokból és bemutatásokból szerzett ismerethalmaznak tekintették¹³⁹. A tanítás igen kezdetleges kommunikációs modellt követett: a tanár adta át az információkat, és származtatta át a tudást a diáknak. A diákok világos és alaposan megmagyarázott előadást kapnak, a tanár pedig megköveteli, hogy a diákok, rendszerint emlékezetből megismételve azt amit hallottak, megmutassák, hogy sikeresen magukévá tették az anyagot. Ez a tanár által a diáktól megkívánt cselekvés. Közben az elmúlt két évtized kutatásai újra meg újra bebizonyították, hogy eredményes tanulás ott történik, ahol a tanuló és a tapasztalat kölcsönösen hatással vannak egymásra. Ennek ellenére gyakran az oktatási modell még mindig a két lépésből álló, TAPASZTALAT – CSELEKVÉS

¹³⁹ A középkortól kezdve az előadóterem módszertana, ahol a tudást osztogató tanár (magister) tekintélye egyeduralkodó, volt a legelterjedtebb tanítási modell az iskolákban. A tanár általi hangos felolvasás képezte az előadást (lectio); a diáknak azt kellett emlékezetébe vésnie és megvédenie. A nyomdaipar fejlődése révén később több könyv állt a diákok rendelkezésére, melyeket egyénileg is olvashattak és melyekből tanulhattak. Korunkban a szakemberek által írt, a nevelési nagypiac számára közzétett és hirdetett tankönyvek gyakorolnak jelentős hatást az osztályban történő tanításra. Sok esetben már nem a tanár, hanem a tankönyv a legnagyobb tekintély a tanítás és tanmenet területén, olyannyira, hogy a tankönyv kiválasztása sok tanár legfontosabb pedagógiai döntése. Sok esetben azt követelik meg a diáktól, hogy a tankönyvek bizonyos fejezeteit és oldalait megtanulja, és abból vizsgáljon. Kevés figyelmet fordítanak arra, hogy egy meghatározott tudományág területén megfontolás tárgyává tett tudás és gondolatok dramatikusan növelhetik nemcsak a tantárgy megértését, hanem a környező világ megértését és értékelését is.

– modellre szorítkozik, amelyben a tanár sokkal aktívabb szerepet játszik, mint a diák¹⁴⁰. Ezt a modellt gyakran ott követik, ahol a nevelés elsődleges célja a tanulók emlékezőtehetségének kifejlesztése. A jezsuita nevelésben azonban ez a modell két okból elégtelen:

1) A jezsuita iskolákban a tanulási *tapasztalatnak* meg kell haladnia a memorizálást, és el kell vezetnie az összetettebb tanulási képességekhez, vagyis a megértéshez, alkalmazáshoz, elemzéshez, szintézishez és kiértékeléshez.

2) Ha a tanulás a tapasztalatnál megállna, nem lenne ignáci. Hiányozna belőle a megfontolás, amely arra ösztönzi a diákokat, hogy megfontolják a tanult anyagnak az ember számára fontos jelentését, és felelősségtudó tanulóként magukévá tegyék ezt a jelentést, hogy így lelkiismeretes és együttérző személyekké váljanak.

---

¹⁴⁰ Gondoljunk csak a tanítványok képzésére és az inas-képzésre, és látni fogjuk, hogy nem minden nevelési rendszerben játszott a tanuló ennyire passzív szerepet.

Az ignáci módszer dinamikája

(32) Az átfogó ignáci pedagógiai módszernek figyelembe kell vennie nemcsak a szoros értelemben vett pedagógiai folyamatot, hanem a tanuló helyzetét is. Ezenfelül segítenie kell a diákokot, hogy bármely tanmenet befejezése után is nyitott legyen további fejlődés számára. Ezért a következő öt lépés szükséges: HELYZETISMERET, TAPASZTALAT, MEGFONTOLÁS, CSELEKVÉS, KIÉRTÉKELÉS.

(33) 1. A TANULÓ HELYZETÉNEK ISMERETE: Ignác, mielőtt elvállalta valakinek a vezetését a lelkigyakorlatokban, mindig tudni akarta, hogy az illető hogyan viszonyul az imához és Istenhez. Tudta ugyanis, hogy milyen fontos a nyitottság a Lélek indításaira, ha valaki gyümölcsözően akar előrehaladni lelkének vándorútján. Erre, a lelkigyakorlatok előtt szerzett ismeretre támaszkodva döntötte el, hogy valaki készen van-e arra, hogy gyümölcsözően végezze a teljes lelkigyakorlatokat, vagy csak annak rövidebb formáját.

(34) A lelkigyakorlatok könyvében Ignác előírja, hogy a lelkigyakorlatozó tapasztalatai határozzák meg a végzendő gyakorlatok formáját és helyét. Ezért a lelkigyakorlatok vezetőjének a feladata nemcsak a legmegfelelőbb gyakorlatok kiválasztása, hanem azokat módosítani és alkalmaznia is kell a lelkigyakorlatozónak megfelelően. Ignác arra buzdítja a vezetőt, hogy a lelkigyakorlatok megkezdése előtt ismerkedjék meg a lelkigyakorlatozó élettapasztalatával, hogy a lelkigyakorlatok alatt jobban segítségére lehessen a Lélek indításainak kiértékelésében.

(35) Hasonló módon a jezsuita nevelést jellemző személyes törődés megkívánja, hogy a tanár a lehető legalaposabban ismerje diákjainak élettapasztalatát. Mivel az ignáci pedagógia mindenkori kiindulópontját képező emberi tapasztalat sohasem történik légtüres térben, a lehetőség szerint ismernünk kell mindazt, amit csak lehet, arról a tényleges helyzetről, amelyben a tanító-tanuló folyamat lezajlik. A tanároknak ismerni kell tehát a diák világát, beleértve azt is, hogy a család, barátok, osztálytársak, a fiatalok kultúrája és erkölcsi, szociális nyomások, iskolai élet, politikai és gazdasági élet, vallás, tömegtájékoztatási médiumok, művészet, zene és más tényezők hogyan érintik és befolyásolják a tanulók világát jó vagy rossz irányba. Sőt, időnként a diákokkal együtt kellene komolyan átbeszélnünk a mi világunkat és az ő világukat befolyásoló tényezőket. Milyen erők működnek a diákokban? Hogyan érzékelik azokat az erőket, amelyek befolyásolják magatartásukat, értékeiket és meggyőződéseiket; és hatást gyakorolnak felfogásunkra, ítéleteinkre és választásainkra? A világ megtapasztalása milyen hatással van a diákok tanulásmódjára, hogyan segíti őket szokásos gondolkodás- és cselekvésmódjuk kialakításában? Milyen gyakorlati lépéseket tehetnek, és hajlandók tenni azért, hogy nagyobb szabadsággal rendelkezzenek és sorsukat irányítsák?

(36) Ahhoz, hogy egy ilyen hiteles és igaz kapcsolat fejlődjön ki a tanár és a diák között, olyan kölcsönös bizalomra és tiszteletre van szükség, amely arra a folytatólagos tapasztalatra épül, hogy a másik fél igazi társunk a tanulásban. Arra is szükség van, hogy érzékenyen figyelmesek legyünk az iskolai intézmény helyzetére. Mint tanárok és ügyintézők biztosítanunk kell azt, hogy az intézményen belüli normák, elvárások, viselkedések és viszonyok gyakran bonyolult hálózata megteremtse a tanuláshoz megfelelő légkört.

(37) Dicséret, tisztelet és szolgálat jellemezze nemcsak a tanárok és diákok, hanem az iskola egész személyzetének kölcsönös kapcsolatát. A jezsuita iskola ideálja az, hogy olyan

hely legyen, ahol hisznek az emberekben, tisztelik őket és törődnek velük; ahol elismerik és dicsérik az egyének természetes adottságait és kreatív képességeit; ahol értékelik az egyének közreműködését és teljesítményeit; ahol mindenkivel méltányosan és igazságosan viselkednek; ahol mindennapi esemény a gazdaságilag szegényekért, a szociális téren ínséget szenvedőkért és a nevelési téren hátrányos helyzetben lévőkért hozott áldozat; ahol mindegyikünk megtalálja a szükséges kihívást, bátorítást és támogatást, hogy a lehető legjobbat hozzuk ki magunkból; ahol nagylelkűen és lelkesedéssel segítjük egymást, együtt dolgozunk, és így igyekszünk megvalósítani szóval és tettel a tanulóink és saját magunk elé kitűzött ideálokat.

(38) A tanároknak és az egész iskolai közösségnek ezért figyelembe kell vennie a következőket:

a) **a diák életét alkotó helyzetet.** Ennek alkotó elemei: a család, az osztálytársak, a társadalmi helyzetek, maga a nevelési intézmény, a politikai és gazdasági helyzet, a kulturális klíma, az egyházi helyzet, a tömegtájékoztató médiumok, a zene stb. Mindezek jó vagy rossz irányba befolyásolják a diákot. Hasznos és fontos időről-időre felszólítani a diákokat, hogy tegyék megfontolás tárgyává megtapasztalt helyzetük tényezőit, és vizsgálják meg, hogy ezek hogyan befolyásolják magatartásukat, felfogásaikat, ítéleteiket és választásaikat. Ez különösen fontos olyan esetekben, amikor olyan kérdésekről van szó, melyek valószínűleg erős érzelmeket válthatnak ki.

(39) b) Az a szociális-gazdasági, politikai és kulturális helyzet, amelyben a diák felnővekedik, nagy hatással lehet arra, hogy másokért élő személyé fejlődik-e vagy sem. Például, állandó szegénységgel küszködő ország rendszerint kétségeket ébreszt a diákokban tanulmányaik sikerét illetően. Elnyomó politikai rendszerek pedig uralkodó ideológiájuk érdekében akadályozzák a kutatás szabadságát. Ezek és hasonló tényezők korlátozhatják azt a szabadságot, amelyet a ignáci pedagógia megkíván.

(40) c) Figyelembe kell venni az iskolai intézmény helyzetét, vagyis az intézmény légkörét megeremtő normák, elvárások és különösen a kapcsolatok bonyolult hálózatát. Katolikus iskolákban végzett újabb felmérések kiemelik az iskola légkörének fontosságát. A múltban a vallásos és értéket szem előtt tartó nevelést iskoláinkban új tanrend, szemléltető eszközök és megfelelő tankönyvek bevezetésével igyekeztek javítani. Mindez elért valamit, de a vártnál kevesebb eredményt hozott. Újabb felmérések azt mutatják, hogy az iskola szelleme elengedhetetlen előfeltétele annak, hogy az értéket szem előtt tartó nevelés megkezdődhessen, és hogy sokkal több figyelmet kell szentelni az iskolai környezetnek, amelyben a növekvő fiatalok erkölcsi és vallásos nevelése történik. Konkrétan mondva: törődés a minőségi tanulással, bizalom, mások tisztelete a véleménykülönbségek ellenére, gondoskodás, megbocsátás, valamint néhány világos jel, amely mutatja, hogy az iskola hisz a transzcendens valóságban, képezi azt a környezetet, amely elősegíti az egész ember növekedését. Legyen a jezsuita iskola olyan közösség, ahol hívó és tanulni vágyó emberek állnak szemben egymással, és ahol a tanárok és diákok között virágozhat az igazi személyes kapcsolat. Enélkül a kapcsolat nélkül nevelési rendszerünk elveszítené sajátos erejének nagy részét. A tanár és diákok közötti bizalom és barátság nélkülözhetetlen előfeltétele ugyanis az értékek iránti elkötelezettségben való minden növekedésnek. Az *alumnorum cura personalis*, vagyis az őszinte szeretet és személyes gondoskodás minden diákról, lényeges összetevője tehát annak a légkörnek, amely előmozdítja az itt előterjesztett ignáci pedagógiai módszert.

(41) d) Figyelmet kell fordítani arra, hogy milyen előbb szerzett felfogásokat hoznak magukkal a diákok a tanulási folyamat megkezdésekor. Előbbi tanulmányaik folyamán

szerzett vagy kulturális környezetükből önkéntelenül felszedett vélemények és meglátások, valamint érzelmeik, magatartásuk és a tanulandó tárgyra vonatkozó értékítéletük szintén részei a tanuló helyzetének.

(42) 2. A TAPASZTALAT Ignác szerint „valaminek benső ízlelését” jelenti. Ehhez elsősorban az szükséges, hogy ismerjük a tényeket, fogalmakat és elveket. Ehhez viszont az szükséges, hogy mérlegeljük a szavak és események mellék- és bennfoglalt jelentését, a fogalmakat elemezzük és kiértékeljük, egyszerűen gondolkozunk. Csakis annak értelmét értékelhetjük igazán, amit gondolkodva pontosan megértettünk. Az ignáci tapasztalat azonban meghaladja a puszta értelmi megértést. Ignác szerint az egész ember – értelme, szíve és akarata – vegyen részt a tanulási tapasztalatban. Arra buzdít, hogy használjuk a megtapasztalásban nemcsak az értelmünket, hanem képzelőtehetségünket és érzelmeinket is. Így az ember érzelmi és értelmi dimenziói vesznek részt a megtapasztalásban. Ha ugyanis a belső érzélem nem kapcsolódik az értelmi felfogáshoz, a tudás maga nem készlet cselekvésre az embert. Például, lehet, hogy elfogadjuk azt az igazságot, hogy az Isten: Atya. De hogy ez az igazság élő és hatékony legyen, Ignác arra akar rávezetni, hogy érezzük azt a gyöngédséget, amellyel Jézus Atyja szeret bennünket, törődik velünk, és megbocsát nekünk. És ez a mélyebb megtapasztalás rávezethet annak megértésére, hogy Isten ugyanígy szereti minden testvérünket az emberiség nagy családjában. Szívünk mélyén ez arra ösztönözhet, hogy törődjünk mások örömeivel és bánatával, reményeivel, megpróbáltatásaival, szegénységével, igazságtalan helyzetével, és igyekezzünk valamit tenni értük. Mert itt a szív és az ész egyaránt, az egész ember érintve van.

(43) Tehát a TAPASZTALAT kifejezésen minden olyan tevékenységet értünk, amely a szóban forgó kérdés értelmi megragadása mellett valami érzelmet is kelt a diákban. Minden megtapasztalásban a diák értelmileg fog fel egy adott valóságot. E valóság elemeire és viszonyulásaira vonatkozólag további kérdéseket feltéve, képzelőtehetségét működtetve és kutatva a diák egységet formál ezekből az elemekből, és egy hipotézist alakít ki: „Mi ez?” „Hasonló-e valamihez, amit már ismerek?” „Hogyan működik?” Tudatos akarás nélkül is, ez az ismeret érzelmi hatást vált ki: „Ez nekem tetszik.” „Ez veszélyt jelent számomra.” „Ilyen téren soha sincs sikerem.” „Ez érdekes.” „Unom az egészet.”

(44) Új előadások kezdetén a tanárok sokszor észlelik, hogy az érzelmek növekedésre ösztönzik a diákokat. Igen ritka ugyanis az az eset, hogy a diákok valami olyan tapasztalatra tesznek szert tanulmányaikban, hogy azt nem hozzák kapcsolatba azzal, amit már tudnak. Új tények, ideák, nézőpontok, elméletek gyakran kihívást jelentenek a diák akkori tudása számára. Ez fejlődésre ösztönöz: a diák szükségét érzi a teljesebb megértésnek, amely módosítja vagy megváltoztatja az eddig elegendőnek hitt tudását. Az újonnan szerzett tudásnak a már meglévő tudással való szembesítése nem korlátozódhat puszta memorizálásra vagy újabb adatok passzív befogadására, főleg akkor nem, ha az új adatok nem illenek pontosan az eddigi ismeretekhez. A tanulót zavarja az a tudat, hogy valamit nem teljesen ért. Ez arra készletti, hogy tovább kutasson – elemezve, összehasonlítva, szembeállítva, összegezve, kiértékelve – sokféle pszichomotorikus tevékenységet folytatva, amelyekkel igyekszik jobban megérteni a valóságot.

(45) Az emberi megtapasztalás lehet közvetlen vagy közvetett.

– **Közvetlen:**

Az újságban olvashatjuk például a Puerto Rico tengerparti városaira zúduló hurrikánról szóló beszámolót. Ezáltal megismerhetjük az összes adatot: a szél sebességét, irányát, a halálos áldozatok és sebesültek számát, a kár nagyságát és kiterjedését. De meglehet, hogy ez

az értelmi tudás hidegen hagyja az olvasót, és nem érzékeli a vihar emberi dimenzióit. Egészen más a helyzet, ha valaki érzi a szél erejét, tapasztalja, hogy veszélyben forog élete, otthona, mindene, szíve összeszorul a halálfélelemtől, amikor a fülsüketítő vihar a saját és embertársainak életét fenyegeti. Ebből a példából világos, hogy a közvetlen megtapasztalás rendszerint személyek közötti tapasztalatokban valósul meg, például beszélgetésekben, vitatkozásokban, laboratóriumi kutatásban, helyszíni vizsgálatokban, szolgálatokban, sportokban.

– **Közvetett:**

A tanulás terén nem mindig lehetséges a közvetlen megtapasztalás. A tanulás **gyakran közvetett** megtapasztalás útján, vagyis olvasás vagy előadások meghallgatása útján történik. Annak érdekében, hogy a diákok a tanulást közvetlenebbül – emberi síkon – jobban megtapasztalják, a tanároknak törekedniük kell arra, hogy serkentsék a diákok képzelőtehetségét és érzékszerveik használatát acélból, hogy jobban belehatolhassanak a tanulmányozott valóságba. Például a történelmi körülményeket, a korabeli felfogásokat, a tanulmányozott kor embereit érintő kulturális, politikai és szociális tényezőket. Szerepjátás, audio-vizuális szemléltető eszközök használata segíthet e cél elérésben.

(46) A megtapasztalás kezdeti szakaszában, akár közvetlen, akár közvetett, a tanulók felfogják mind az adott valóságot, mind és az arra adott érzelmi válaszaikat. De csak az adott valóság ismeretének megszerezése által foghatja fel a diák tapasztalatát a maga egészében, és válaszolhat a kérdésekre: „Mi ez?” „Hogyan reagálok rá?” A tanulónak tehát figyelmesnek és tevékenynek kell lenni, hogy fel tudja fogni és meg tudja érteni azt az emberi valóságot, amellyel szembesül.

(47) **3. MEGFONTOLÁS:** Ignác egész életében tudatában volt különböző indításoknak, hívásoknak és lehetőségeknek, amelyek sokszor egymással ellenkeztek. A legnagyobb gondja volt, hogy felfedezze, mi mozditja cselekvésre minden egyes esetben: jóra irányuló ösztönzés-e az, vagy pedig rosszra irányuló ösztönzés? A mások szolgálatára irányuló vágy mozgatja-e, vagy pedig a saját önzése? A megkülönböztető megfontolás mestere lett, és még ma is az, mert sikerült neki megkülönböztetni ezeket az indításokat. Ignác számára a megkülönböztető megfontolás a belső motivációk tisztázását, az ítélete okainak feltárását, tapasztalatai okainak és következményeinek kikutatását, a különböző lehetőségek mérlegelését, a választások várható eredményének kiértékelését, a kívánt célhoz vezető legjobb út felfedezését jelentette. A megkülönböztető megfontolást végző ember tehát minden helyzetben szabad emberként keresi, megtalálja és megteszi Isten akaratát.

(48) A MEGFONTOLÁS fokán az emlékezőtehetséget, az értelemet, a képzelőtehetséget és az érzelmeket működtetjük a tanulmányozott anyag **értelmének és lényeges értékének megértése**, más ismert anyaggal és emberi cselekvéssel való **viszonyának felfedezése**, valamint az igazság és szabadság folytonos keresésében játszott szerepének **kiértékelése** céljából. Ez a **megfontolás** alakító és felszabadító folyamat. Alakítja a tanulók tudatát (meggyőződéseiket, értékeiket, magatartásukat és egész gondolkodásmódjukat) úgy, hogy a tudáson túllépve **cselekvésbe** lendüljenek.

(49) **A megfontolás szó azt jelenti, hogy valami adottságot, tapasztalatot, ideát, célt vagy spontán reakciót figyelmesen átgondolunk avégből, hogy azok jelentését jobban megértsük. A megfontolás tehát az a folyamat, amelynek segítségével a felszínre kerül az emberi tapasztalat jelentése:**

(50) • azáltal, hogy a tanulmányozott anyagot jobban megértjük. Például: „Mik a feltételezések ebben az atomelméletben, a bennszülöttek történelmének e bemutatásában, e statisztikai elemzésben? Helytállóak-e? Tárgyilagosak-e? Lehetségesek-e más értelmezések? Más feltételezések esetén hogyan változna az anyag bemutatása?”

(51) • azáltal, hogy megértjük e megfontolás során születő érzelmeink vagy reakcióink forrásait. Például: „Ezt a novellát tanulmányozva, mi érdekel a legjobban? Miért?” „Mi az, ami zavarólag hat rám ebben a fordításban? Miért?”

(52) • azáltal, hogy megértjük a felfogott dolgok hatását magunkra és másokra. Például: „Milyen hatással lehetnek saját életemre, családom és barátaim életére, valamint a szegény országok népeinek életére a légkör felmelegedését meggátoló környezetvédelmi törekvések?”

(53) • azáltal, hogy személyes meglátásokat nyerünk eseményekről, ideákról, az igazságról vagy annak elferdítéséről és ehhez hasonlókról. Például: „Legtöbb ember úgy érzi, hogy a világ termékeinek igazságosabb elosztása legalább is kívánatos cél, sőt erkölcsi kötelesség. Saját életstílusom, amelyet természetes jogomnak tartok, növeli a jelenlegi egyenlőtlenséget. Hajlandó vagyok-e átgondolni, hogy valóban mi az, ami szükséges ahhoz, hogy boldog legyek?”

(54) • azáltal, hogy megértjük, hogy kik vagyunk („Mi indít cselekvésre és miért?”) ...és hogy másokhoz viszonyítva kivé fejlődhetünk. Például: „Milyen érzéseket ébreszt fel bennem az, amit fontolgattam? Miért? Fölzavarta-e lelki békémet saját reakcióm? Akár igen, akár nem, miért?”

(55) A tanulási módszer e fázisában a tanár egyik fontos feladata olyan kérdések megfogalmazása, amelyek a diákok tudatát bővítik, és mások, főleg a szegények nézőpontjának megfontolására készítetik őket. Ilyenkor nagy a kísértés arra, hogy a tanár valamelyik nézőpontot rákényszeríti a diákokra. Ha ez történik, nagy a veszély, hogy az ignáci szellemmel homlokegyenest ellenkező módon, emberek manipulációja vagy nézetek besulykolása történik. A tanárnak ezt minden áron el kell kerülnie. De megmarad a tanárok feladatának, hogy a diákokkal érzékeltessék az újonnan tanult anyag emberi vonatkozásait, rámutatva, hogy az túllépi előbbi tapasztalataik határait, és így segíti növekedésüket kiválóbb emberekké.

(56) Mint nevelők hangsúlyozzuk, hogy mindezt a tanulók szabadságának teljes tiszteletben tartásával kell tenni. Lehetséges, hogy a megfontolás után a diák azt határozza el, hogy önző módon cselekszik. Elismerjük annak lehetőségét, hogy a fejlődési tényezők, önbizalom hiánya és más események úgy befolyásolják egy diák életét, hogy a jelen pillanatban nem képes nagylelkűségben, igazságosságban és hasonló erényekben növekedni. Jézus is szembetalálta magát hasonló magatartással, amikor a gazdag ifjúval találkozott. Tisztelnünk kell az egyén szabadságát akkor is, ha megtagadja a fejlődést. Mi magokat vetünk el. Az isteni Gondviselés gondoskodik róla, hogy az később ki is kelhessen.

(57) A szükséges megfontolást a lehetőség szerint ki kell bővíteni azáltal, hogy a tanárok és a diákok megosztják egymással megfontolásaikat, és így alkalmuk nyílik arra, hogy együtt növekedjenek. A megosztott megfontolás megerősíthet, új kihívásokat hozhat, új megfontoláshoz vezethet, és végül nagyobb biztonságot nyújthat, hogy (az egyéni vagy

csoportos) cselekvés átfogóbban és következetesebben felel meg a másokért való élet követelményeinek.

(58) A TAPASZTALAT és MEGFONTOLÁS – szavakat különbözőképpen határozzák meg a különböző pedagógiai irányzatok. Helyesljük azt az irányzatot, amely e szavakkal azt fejezi ki, hogy a tanítás személyekre összpontosul, előmozdítja a tanuló tevékenységet, és célja nem a tantárgy egyszerű betanulása, hanem a személyiség kialakítása. Az ignáci nevelési hagyományban azonban ezeknek a szavaknak különleges jelentésük van: azt az eljárásmodot fejezik ki, amely eredményesebbé teszi a diákok teljes emberi képzését, más szóval a tapasztalat és megfontolás olyan módját, amely nemcsak arra vezeti a diákot, hogy elmélyedjen magában a tárgyban, hanem arra is, hogy keresse az élet értelmét, és egy összefogó világgépet tartva szem előtt, személyes döntéseket hozzon (CSELEKVÉS). Másrészt tudatában vagyunk annak, hogy a tapasztalat és megfontolás nem választható el egymástól. Lehetetlen valamit megtapasztalni legalább valamelyes megfontolás nélkül, és minden megfontolás magával hordoz értelmi vagy érzelmi tapasztalatokat, belátásokat és felfedezéseket, a világról, önmagunkról és másokról alkotott képet.)

(59) 4. CSELEKVÉS: Ignác számára a szeretet döntő próbája az, amit az ember tesz, és nem az, amit mond. „**A szeretet inkább cselekedetekben nyilvánul meg, mint szavakban.**” A Lelkigyakorlatok pontosan ezt célozzák: segíteni a lelkigyakorlatozót, hogy Isten akaratát megismerje, és azt szabadon megtegye. Ezért Ignác és az első jezsuiták nagy gonddal igyekeztek kialakítani diákjaik magatartását, értékeit és ideáljait, hogy ezek alapján döntsenek majd a legkülönbözőbb helyzetekben. Ignác azt akarta, hogy a jezsuita iskolák olyan fiatalokat képezzenek, akik a társadalom jólétét okosan és hatékonyan tudják és fogják előmozdítani.

(60) • Az ignáci pedagógiában a megfontolás megcsonkított folyamat lenne, ha az megértéssel és érzelmi reakciókkal befejeződne. Az ignáci megfontolás, amint a tapasztalat valós tényével kezdődik, úgy – szükségszerűen – a megcselekedendő valósággal végződik. A megfontolás csak akkor fejlődik ki és érik meg, ha elhatározást és elkötelezettséget mozdít elő.

(61) • Pedagógiájában Ignác azért hangsúlyozza a tanulási folyamat érzelmi/kiértékelő szakaszát, mert tudatában van annak, hogy ez nemcsak „érzéshez és ízeleléshez”, vagyis a tapasztalat elmélyítéshez vezet, hanem hogy az érzelmek motiváló ereje cselekvésre és elkötelezett-ségre is mozdítja az értelmet. És az egészen világos, hogy Ignác nem akármilyen cselekvést vagy elkötelezettséget kíván, hanem – az emberi szabadságot tiszteletben tartva – olyan elhatározásra és elkötelezettségre buzdít, amely a *magis*-t tartja szem előtt, vagyis Isten és embertársaink odaadóbb szolgálatát.

(62) • A CSELEKVÉS-szó itt jól átgondolt megtapasztalásra épülő, belső emberi növekedést, valamint ennek külső megnyilvánulását jelenti. Két lépésből áll:

1) **Belső választások**

A megfontolást követően a tanuló személyes, emberi szempontból szemléli tapasztalatát. Ekkor a tapasztalat értelmi felfogásának és az ezt követő (pozitív vagy negatív) érzelmeknek hatására az akarat mozgásba jön. A felfogott és kiértékelt jelentések választások elé állítják az embert. Ilyen választások történhetnek, amikor valaki elhatározza, hogy valamely igazság lesz későbbi döntéseit meghatározó személyes kiinduló pontja, hozzáállása vagy alapbeállítottsága. Ennek a választásnak a formája abban is állhat, hogy az illető fokozato-san

tisztázza prioritásait. Ezen a ponton a diák magáénak választja az igazságot, és egyben nyitva marad az igazság vezetésének követésére.

2) Külsőleg kifejezett választások

Idővel, ezek a jelentések, hozzáállások és értékek, amelyeket a diák személyesen magáévá tett, és bensőleg elsajátított, arra indítják őt, hogy cselekedjen: **tegyen valamit, ami összhangban van új meggyőződésével.** Ha a jelentés kedvező volt, a diák valószínűleg azokat a helyzeteket és körülményeket fogja fokozottan megvalósítani, amelyekben az eredeti tapasztalat történt. Mondjunk néhány példát: ha a testnevelés elérte célját, a tanuló szívesen fog szabad idejében rendszeresen sportolni; ha az irodalomtörténetet megkedvelte, el fogja határozni, hogy időt szakít magának az olvasásra; ha érdemesnek tartja társai segítségét a tanulásban, önként részt fog venni gyengébb diákok segítségével; ha a nyomornegyedben nyert tapasztalatait megfontolva jobban megértette a szegények szükségleteit, ez befolyásolhatja pályaválasztását, vagy arra indíthatja, hogy önkéntesként szolgáljon a szegényeknek. Fordítva, ha a jelentés kedvezőtlen volt, akkor a diák valószínűleg arra fog törekedni, hogy átalakítsa, megváltoztassa, csökkentse vagy elkerülje azokat a helyzeteket és körülményeket, amelyekben az eredeti tapasztalat történt. Például, ha a diák rájön tanulmányi sikertelenségének okaira, valószínűleg elhatározza, hogy jobban tanul, nehogy megint megbukjon.

(63) 5. KIÉRTÉKELÉS: Minden tanár tudja, hogy fontos időről-időre kiértékelni a diák tanulmányi előhaladását. Napi kikérdezések, heti vagy havi dolgozatok, félévi vizsgák azok a szokásos kiértékelési eszközök, amelyekkel a tanárok megítélik a diákok tudását és jártasságát. Az időnkénti számonkérés egyrészt megismerteti a tanárral és a diákokkal haladásukat, másrészt felhívja figyelmüket a hiányosságokra, ahol pótlásra van szükség. Az ilyen ellenőrzés eredménye arra figyelmeztetheti a tanárt, hogy másfajta tanítási módszert kell alkalmaznia. Egyben alkalmat ad arra, hogy egyénileg bátorítsuk a diákot, és tanulmányainak (pl. tanulási módszerének) javítására tanácsot adjunk.

(64) Az ignáci pedagógia célja azonban az olyan képzés, amely magába foglalja ugyan, de egyben túlszárnyalja a tudásban való jártasságot. A mi célunk az, hogy a diák kiegyensúlyozottan növekedjen másokért élő emberré. Ezért fontos, hogy rendszeres időközönként kiértékeljük: növekedett-e a diák magatartása, értékrendje, cselekvésmódja a másokért élő személy ideáljának irányában? Erre vonatkozó teljes kiértékelést nem fogunk olyan gyakran végezni, mint a tanulmányi számonkéréseket, de ezt a kiértékelést is meg kell tervezni, legalább félévenként egyszer. Természetesen, éles szemű tanár sokkal gyakrabban fogja észrevenni a diák fejlődésének vagy visszaesésének jeleit az osztályban történő megbeszélésekben, a közösség iránti magatartásban stb.

(65) Többféle módon kiértékelhető ez a teljesebb emberré fejlődés. Minden esetben figyelembe kell venni az egyes diákok korát, adottságait és fejlődési fokát. A tanárok és diákok közötti kívánatos kölcsönös bizalom és tisztelet határozza meg a növekedésről folytatott megbeszélés légkörét. Alkalmas pedagógiai módszerek között említhetők: személyes tanácsadás, a diákok által szerkesztett lapok olvasása, a diákok ön-kiértékelése a személyes növekedésre vonatkozó kérdőívek segítségével, valamint annak megfigyelése, hogy a diák mire használja szabadidejét, és mennyiben vállalkozik önként mások szolgálatára.

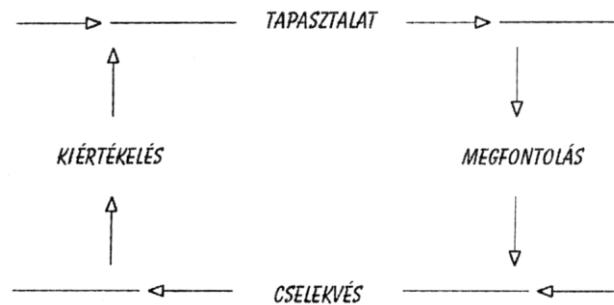
(66) Az ilyen kiértékelés jó alkalom lehet a tanárnak, hogy gratuláljon a diáknak haladásához, és további haladásra biztassa, vagy arra is, hogy látva a hiányokat és vak pontokat a diák szemléletében, további megfontolásra serkentse. A tanár elősegítheti a

további szükséges megfontolást azáltal, hogy megfelelő kérdéseket tesz fel, újabb szempontokat említ, szükséges információkat közöl, más nézőpontot ajánl.

(67) Egy későbbi időpontban a diák magatartását, prioritásait és döntéseit újra ki lehet értékelni, tekintetbe véve további tapasztalatait, megváltozott életkörülményeit, a szociális és kulturális fejlődés okozta kihívásokat stb. A tanár tapintatos kérdései rávilágíthatnak arra, hogy megfelelőbb döntésekre vagy elkötelezettségre van szükség. Ignác ezt nevezte magis-nak. Ha a diák így újra felfedezi a növekedés szükségességét, ez indítást adhat neki arra, hogy újra belépjen az ignáci tanulási módszer ciklusába.

Állandó folyamat

(68) Így ez az eljárás mód állandóan hatékony modellé válhat a tanulás terén, és egyben arra is ösztönözhet, hogy egész életünkben a növekedésre nyitottak maradjunk.

(69) A ignáci módszer megismétlése elősegítheti a diák növekedését:

- a diák fokozatosan megtanul különbséget tenni és helyesen megválasztani a tapasztalatokat;
- képes lesz ezeket a tapasztalatokat átgondolva belőlük teljességet és gazdagságot meríteni;
- képessé válik arra, hogy saját becsülete és embersége motiválja tudatos, felelősségteljes döntésekre.

(70) Ezenfelül – és ez talán a legfontosabb –, az ignáci módszer következetes használata segíthet abban, hogy kialakítsunk egy életre szóló tanulási módszert, amely a figyelmet a tapasztalatra, az önzésen túllépő megfontolásra és a felelősségteljes cselekvés kritériumaira fordítja. Az ilyen, nevelés eredményezte hatások jellemezték a jezsuita diákokat a korai Társaságban. Ilyenekre talán még nagyobb szükség van a harmadik évezred felelős polgárainak.

Az ignáci pedagógiai módszer figyelemre méltó jellemzői

(71) Mi, természetesen, szívesen fogadjuk az olyan ignáci módszert, amely megfelel a jezsuita nevelés jellemzőinek és saját tanári céljainknak. A HELYZET, TAPASZTALAT, MEGFONTOLÁS, CSELEKVÉS és KIÉRTÉKELÉS állandó összjátéka olyan pedagógiai modellt állít elénk, amely napjaink kultúrájában nagy fontosságú. Ez egy tartalmas és vonzó modell, amely közvetlenül érinti a tanító-tanuló folyamatot. Gondosan átgondolt eljárásról van szó, amely meggyőzően és logikusan következik az ignáci lelkesítés és a jezsuita nevelés elveiből. Ez a modell következetesen fenntartja a tanár, tanuló és tantárgy kölcsönhatásának fontosságát és teljességét azok valós életkörülményeiben. Ami a legfontosabb: a tanítás realitását és ideálját gyakorlati és rendszeres módon közelíti meg, és ugyanakkor rendelkezésünkre bocsátja azokat a radikális eszközöket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy nevelési hivatásunkat teljesítsük, amely nem egyéb, mint a másokért élő emberek felnevelése. Miközben azon fáradozunk, hogy az ignáci pedagógiát a jezsuita nevelés lényeges alkotóelemévé tegyük iskoláinkban és az osztályteremben, hasznos lesz a következőket megjegyezni az ignáci módszerről:

(72) ♦ **Az ignáci pedagógiai módszert alkalmazni lehet minden tantárgyra.** Mint egész tanításunkat átható magatartás, mentalitás és következetes megközelítés, az ignáci pedagógiai módszer minden tantárgyra alkalmazható. Könnyen alkalmazható a helyi nevelési hatóságok által előírt tantárgyakra is. Nem kívánja meg új tantárgy bevezetését, de megkívánja azt, hogy új módszerrel tanítsuk a létező tantárgyakat.

(73) ♦ **Az ignáci pedagógiai módszer alapvetően fontos a tanítási-tanulási folyamatban.** Nemcsak a tantárgyak tanítására vonatkozik, hanem a nevelés egyéb tereire is, például a tanításon kívüli tevékenységekre, a sportra, a közösségi szolgálatokra, lelkigyakorlatokra stb. Az egyes tantárgyakon (történelem, matematika, nyelvek, irodalom, fizika, művészetek stb.) belül ez a módszer hasznos útmutató lehet a tanárnak az előadások előkészítésében, feladatok kijelölésében és oktatási tevékenységek kidolgozásában. E módszer jelentős mértékben segítheti a diákokat abban, hogy az egyes tantárgyakon belüli és a tantárgyak közötti összefüggéseket felfedezzék, és az újonnan tanultakat a már meglévő tudásukkal összekapcsolják. Ez a módszer, ha következetesen alkalmazzuk az iskola programjában, összefüggő egységbe hozza a tanulók teljes nevelési tapasztalatát. A módszer rendszeres használata a tanításban azt a természetes szokást alakítja ki a diákban, hogy megfontolja tapasztalatát mielőtt cselekedne.

(74) ♦ **Az ignáci pedagógiai módszer segíti a tanárokat, hogy jobb tanárok legyenek.** Képesíti őket arra, hogy gazdagabbá tegyék a tananyag tartalmát és szerkezetét. Új segítséget nyújt nekik a diákok kezdeményezésének bátorítására. Segíti a tanárokat, hogy többet várjanak el diákjaiktól, nagyobb felelősséget és tevékenyebb részvételt követeljenek meg tőlük saját képzésükben. Segíti a tanárokat diákjaik motiválásában azáltal, hogy alkalmat és megokolást ad a diákoknak arra, hogy összehasonlítsák a tanultakat a világról szerzett tapasztalataikkal.

(75) ♦ **Az ignáci pedagógiai módszer személyessé teszi a tanulást.** Arra hívja fel a tanulókat, hogy fontolják meg a tanult anyag értelmét és jelentőségét. Igyekszik a diákokat motiválni azáltal, hogy bevonja őket aktív és kritikus résztvevőként a tanító-tanuló folyamatba. A tanulást személyesebbé igyekszik tenni azáltal, hogy egymáshoz közelebb hozza a diák és tanár tapasztalatait. Arra buzdít, hogy az osztályteremben szerzett tanulmányi

tapasztalataikat egységbe vonják az otthon, a munkahelyen, a felnőttek kulturális közegében stb. szerzett tapasztalatokkal.

(76) ♦ Az ignáci pedagógiai módszer hangsúlyozza a tanulás és tanítás szociális dimenzióját. Szoros együttműködést és kölcsönös tapasztalatcserét és megfontolt dialógust sürget a diákok között. A diák tanulását és növekedését összekapcsolja személyes kölcsönhatásokkal és emberi viszonyokkal. A mások életét jó irányba befolyásoló cselekvés felé irányítja folyamatosan és fokozottan a diákot. A diákok fokról fokra megtanulják, hogy legmélyebb tapasztalataik az emberi személyes kapcsolatokról és tapasztalatokról származnak. A megfontolás törekedjen mindig mások életének nagyobb megbecsülésére, és különböztesse meg az emberi család tagjainak kölcsönös növekedését és fejlődését elősegítő vagy, ellenkezőleg, gátoló cselekedeteket, politikákat és struktúrákat. Mindez feltételezi, hogy a tanárok az ilyen értékek tudatában vannak, és elkötelezték magukat azokra.

Az ignáci pedagógia megvalósításának akadályai

(77) *A jezsuita nevelés jellemzői*-ben előadott, értékekre irányuló célokat nem könnyű elérni. Célunk elérését akadályozó komoly kihívásokkal kell szembenéznünk. Íme néhány mutatóban:

1. A nevelés fogalmának leszűkítése

(78) A nevelés célját sokszor úgy határozzák meg mint a kultúra, vagyis a századok folyamán felgyülemlett bölcsesség továbbadását az új nemzedéknek. Ez valóban fontos feladat. Ezzel biztosítjuk az emberi törekvések folytatólagosságát minden egyes társadalomban és az emberiség nagy családjában. Ha elmulasztanánk átadni az ifjúságnak azt, amit mi tanultunk, az azt jelentené, hogy újra fel kell találni a kereket. Valóban, sok helyen a kultúra átadása az új nemzedéknek az uralkodó, sőt néha egyetlen célja a köznevelésnek.

(79) A nevelés célját azonban a mai, minden emberi tevékenység szintjén igen gyorsan változó és egymással versenyző értékrendszerek és ideológiák világában nem lehet így leszűkíteni, ha azzal eredményesen akarunk szakértő és lelkiismeretes embereket képezni, akik majd jelentősen befolyásolják az emberiség jövőjét. Csupán pragmatikus szempontból szemlélve, csak a kultúra áthagyományozására szorítkozó nevelés elavult módon gondolkodó embereket nevel. Ez igen világos a technológiai képzés területén. Kevésbé világos, amikor arról van szó, hogy elmulasztjuk megvizsgálni az emberi életet érintő fejlemények emberi vonatkozásait. Ilyenek például a géntechnológia, a kép-kultúra, az új energiaforrások, a kialakulóban levő nemzetközi gazdasági blokkok szerepe és egy sereg más, haladást ígérő újítás. Sok ezek közül jobb életet ígér, de milyen áron? Az ilyen problémákat nem lehet egyszerűen a politikusokra vagy az ipari vállalkozókra hagyni; minden egyes polgár joga és felelőssége a most születő emberi közösség érdekében az ilyen problémákat átgondolni, és megfelelő módon cselekedni. Az embereket nevelni kell a felelősségtudó polgári viselkedésre.

(80) Ezenfelül, a kultúra továbbadása mellett feltétlenül szükséges felkészíteni az embereket a kultúra fejlesztésében való jelentős részvételre. A harmadik évezred emberének kétségtelenül szüksége lesz új műszaki szaktudásra, de még ennél is fontosabb lesz a képesség arra, hogy szeretettel megértik és kritikusan átvizsgálják az élet minden (személyes, társadalmi, erkölcsi, szakmai, vallási) szempontját, hogy olyan döntéseket hozzanak, amelyek jó irányba terelik mindnyájunk életét. Az ilyen, tanulás, megfontolás, elemzés, kritika és hatásos alternatívák kidolgozása által történő fejlődés kritériumai elkerülhetetlenül értékekre épülnek. Ez igaz, akár tudatában vagyunk ezeknek az értékeknek, akár nem. A tanítás mindig érték-átadás, és ezek az értékek lehetnek olyanok, amelyek előmozdítják az igazságosságot, vagy olyanok, amelyek részben vagy teljesen a Jézus Társasága küldetésével merőben ellenkeznek.

(81) Olyan pedagógiára van tehát szükségünk, amely felhívja a fiatalok figyelmét a modern életben – reklámban, zenében, politikai propagandában stb. – sokszor titkosan rejtett értékek bonyolult hálózatára – azért, hogy a fiatalok meg tudják vizsgálni ezeket, és szabadon, komoly ismeretre támaszkodva legyenek képesek döntésekre és elkötelezettségek vállalására.

2. A pragmatizmus túlsúlya

(82) A gazdasági fejlődés előmozdítása, magában véve jogos és méltányos lehet, de ennek elérése érdekében számos kormány kizárólag a nevelés gyakorlati hasznosságú elemeire fekteti a hangsúlyt. Ennek eredménye az, hogy a nevelés kizárólag állások betöltéséhez szükséges képességek kialakítására szorítkozik. Ezt az irányzatot sokszor az üzleti vállalatok is támogatják, bár szép szólamokkal dicsérni szokták a nevelés szélesebb kulturális céljait is. Napjainkban a világ számos részén sok oktató intézet fogadta el ezt a szűklátókörű nevelési ideált. Megdöbbenő látni a nagy eltolódást a diákok szakterület-választásainál az egyetemeken. Egyre kevesebben választják a humán, szociológiai és pszichológiai tárgyakat, filozófiát és teológiát, és egyre többen csupán az üzlettel kapcsolatos tárgyakat, a gazdaságtant és a mérnöki képzést vagy a fizikát és biológiát.

(83) A jezsuita nevelésben nemcsak sóhajtozunk emiatt a mai helyzet miatt. Azt figyelembe kell venni, és foglalkozni kell vele. Mi úgy hisszük, hogy minden tudományos tárgy, ha őszinte önmagához, tudatában van, hogy az általa közölt értékek függenek attól, hogy kiindulópontként mit gondolunk ideális személynek és ideális közösségnek. Ezért a jezsuita iskolákban és egyetemeken alkalmazott nevelési programok, tanítás, kutatás és azok módszerei igen fontosak, mivel mi elvetünk minden részleges vagy elferdített emberfogalmat, mert az ember az Isten képmása. Ez éles ellentétben áll azokkal a nevelési intézményekkel, amelyek – sokszor akaratlanul – nem törődnek a központi fontosságú emberi személlyel, mivel hozzáállásuk töredékes és túlzottan szakosított.

(84) Ezért a jezsuita nevelésnek ragaszkodnia kell a diákok teljes képzéséhez úgy, hogy a mindenkinek kötelező alapképzésben, minden szakképzés mellett, helyet kapjanak a humán tárgyak, filozófia, teológia, szociális problémák vizsgálata stb. Ezenfelül a szaktárgyakba jól be lehet illeszteni a tanult anyag mélyebb emberi, erkölcsi és szociális vonatkozásainak magyarázatát.

3. Az egyszerű megoldások utáni vágy

(85) Ma számos társadalomra jellemző, hogy az embert érintő bonyolult kérdésekre egyszerű megoldásokat keres. Gyakran használnak válaszként jelszavakat, de ez nem segít megoldani a problémát. Nem megoldás a több helyen észlelhető sodródás az egyik véglet, a fundamentalizmus, vagy a másik véglet, a szekularizmus felé. Ezek ugyanis leegyszerűsítések, és nem elégítik ki a teljes emberi növekedés iránti szomjat, amelyre a fiatalok vágyakoznak.

(86) A jezsuita nevelés egyértelmű célja a teljes személyiség nevelése ezért kihívást érez arra, hogy az említett szélsőségeket elkerülő pedagógia alkalmazására mutasson utat, és így segítse a tanulókat, hogy megértsék a teljesebb igazságot és tanulmányaiknak emberi vonatkozásait. Így lesznek képesek hatékonyabban gyógyítani az emberiség családját és egy „emberibb–istenibb” világot építeni.

4. Bizonytalanság-érzet

(87) Az egyik fő ok, ami miatt sokan egyszerű válaszokat keresnek, a sokak által manapság megtapasztalt bizonytalanság-érzet. Ez az érzet abból ered, hogy már nem működnek olyan emberi intézmények, amelyek azelőtt az emberek normális növekedését szolgálták. Tragikus, hogy a legalapvetőbb emberi közösség, a család, szerte a világon

szétbomlóban van. Sok nyugati országban a házasságok 50%-a válással végződik, a házastársak és főleg a gyermekek nagy kárára. Másik forrása a bizonytalanságnak és zűrzavarnak tömegek vándorlása az egész világon. Felnőttek és gyermekek milliói szakadnak ki megszokott kultúrájukból elnyomás, polgárháború, éhség vagy munkanélküliség miatt. Az idősebb kivándorlók még ragaszkodnak egyes kulturális és vallási hagyományaikhoz, a fiatalok viszont gyakran megtapasztalják a kultúrák ütközését, és arra kényszerülnek, hogy elfogadják a befogadó hely kultúráját abban a reményben, hogy így őket is befogadják. Mégis, a szívük mélyén, nincsenek meggyőződve az újonnan befogadott kultúra értékeiről. A bizonytalanság sokszor védekező viselkedésben, önzésben, önközpontúságban jut kifejezésre, és akadályozza a mások szükségleteinek figyelembevételét. Az ignáci módszer hangsúlyozza az értelmet kereső megfontolást. Ez segítheti a diákokat abban, hogy megértsék elbizonytalanodásuk okait, és jobb módokat találjanak megoldásukra.

5. A kormány által előírt tananyag

(88) Mindezeket a tényezőket befolyásolja a ma mindenütt jelenlevő pluralizmus. A 16. században működő jezsuita iskoláktól eltérően, ma nincs egy nevelési normaként általánosan elfogadott tanmenet, mint az akkori trivium és quadrivium. A tanrendek, jogosan, a helytől függően nagyon változók, és a helyi kultúrát és szükségleteket igyekeznek kielégíteni. Több országban a kormány pontosan előírja az elemi és középfokú iskolák tananyagát. Ez akadályozhatja az iskola nevelési prioritásainak alkalmazását a tanrendben.

(89) Mivel az ignáci nevelési program egy bizonyos stílust követel meg, ezért a meglévő tananyagba illeszti bele ezt a stílust, és nem ad új tantárgyakat a meglévőkhöz. Így egyrészt elkerüli a tananyag további zsúfolását, másrészt pedig nem látszik a „fontos” tárgyakhoz kapcsolt fölösleges díszítésnek. (Ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy bizonyos helyzetekben etika-órákat vagy ehhez hasonló órákat vezessünk be.)

Az elméletből a gyakorlatba: Továbbképző programok a tanszemélyzet számára

(90) Átgondolva az itt mondottakat, felmerül a kérdés, hogyan lehet mindezt megvalósítani? Végül is, nagyon kevés tanár alkalmazza következetesen az itt leírt módszert. Valószínű, az a legnagyobb akadálya a tanári magatartás eredményes megváltoztatásának, hogy a tanárok nem tudják, miképpen valósítsák azt meg. A Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tárgyaló Nemzetközi Bizottság tagjai meg tudják érteni az ilyen fenntartásokat. A kutatások kimutatták, hogy számos nevelési újítás megfeneklett az ilyen problémák miatt.

(91) Éppen ezért meg vagyunk győződve arról, hogy a tanároknak szolgálati idő alatt történő továbbképző tanfolyamon kell részt venni minden iskolában és rendtartományban, ahol ezt az ignáci pedagógiai módszert használni fogják. Mivel a tanítás módját csak gyakorlat útján lehet elsajátítani, a tanároknak nemcsak a módszer szóbeli magyarázatára, hanem gyakorlati alkalmazására is szükségük van. Idővel a továbbképző tanfolyam, az ignáci pedagógiának megfelelő számos pedagógiai módszerrel gazdagíthatja a tanárokat, amelyekből a diákok szükségleteinek megfelelőbbeket választhatják. Ezért a rendtartományi vagy iskolai szinten megszervezett továbbképző programok lényeges alkotóelemei az ignáci pedagógiai programnak.

(92) Meggyőződésünk, hogy ki kell választani és ki kell képezni olyan kiképző-csoportokat, amelyek fel lesznek készítve rendtartományi szinten a tanárok számára továbbképző tanfolyamokat vezetni az ignáci pedagógiai módszer használatáról. Ezért tervezünk most kiképzőket nevelő műhelyeket. Természetesen, ezek a műhelyek figyelembe fogják venni a helyi adottságoknak megfelelően olyan módszerek kidolgozását, amelyek összhangban vannak az ignáci pedagógiával.

Néhány konkrét segítség az ignáci módszer megértéséhez

(93) Az ide csatolt függelékek jobban megértetik az ignáci pedagógia gyökereit. Az 1. függelék Ignác szavain alapszik; a 2. függelék Kolvenbach atya beszédének fordítása. A 3. függelék az ignáci módszer minden egyes lépésénél alkalmazható konkrét módokat sorol fel a tanárok számára. Ezeket a pedagógiai módszereket követő bővebb kiképzési anyag képezi majd a helyi vagy rendtartományi tanártovábbképző kurzusok tartalmát. Ezek segíteni fogják a tanárokat, hogy megértsék és eredményesen használják az ignáci pedagógiát.

Felhívás az együttműködésre

(94) Jobban megértjük majd az ignáci pedagógiai módszer használatát és alkalmazását, amikor a jezsuita iskolákat szerte a világon jellemző sokféle körülmények között használjuk azt diákjainkkal az osztályteremben vagy azon kívül, és így a tanuló-tanító folyamatot eredményesebbé tevő praktikus és konkrét módokat találunk a módszer használatára. Remélhető továbbá, hogy több részletes és hasznos írás jelenik majd meg az ignáci pedagógiai módszerről. Ezek az írások az ignáci módszert sajátos tantárgyak területén alkalmazó, képzett és gyakorlott tanárok tapasztalatai révén még gazdagabbá fogják tenni. Mi valamennyien, akik a jezsuita nevelés területén dolgozunk, reméljük, hogy a többi tanár meglátásai és ajánlatai hasznunkra válnak.

(95) Az ignáci együttműködés szellemében reméljük, hogy azok a tanárok, akik az ignáci módszert követve kidolgozták saját kurzusukat vagy egyes előadásaikat, munkájuk gyümölcsét megosztják másokkal. Tervezzük, hogy ezt felhasználva időnként rövid szemléltető anyagokat fogunk szétküldhetni. Ezért kérjük a tanárokat, hogy küldjék be rövid leírását annak, hogy hogyan használják az ignáci módszert tantárgyuk tanításánál.

Cím: The International Center
for Jesuit Education
Borgo S. Spirito, 4
C.P. 6139
I-00195 Rome

Függelék

(96) 1. függelék: Néhány általános pedagógiai elv. (Ignác: lelkigyakorlatos „megjegyzései” alapján).

A Lelkigyakorlatok vezetője számára írt ignáci „utasításokat” alkalmazzuk a pedagógiára.

(97) 2. függelék: IGNÁCI PEDAGÓGIA MA

Peter-Hans Kolvenbach atya Az ignáci pedagógia: Gyakorlati megközelítés című füzetet előkészítő nemzetközi műhely résztvevőikehez 1993. április 29-én intézett beszéde.

(98) 3. függelék:

Az ignáci módszer minden egyes lépésénél alkalmazható konkrét módozatok rövid listája. Ezek a módozatok vagy a jezsuita nevelési hagyomány (Ignác, a Ratio Studiorum stb.) vagy más körökben újabban kidolgozott, és az ignáci pedagógiával összhangban lévő forrásokra támaszkodnak.

N. B. A tantestület továbbképző programjai fogják megmagyarázni ezeket a módozatokat, és segíteni fogják a tanárokat azok elsajátításában és gyakorlásában.

1. függelék: Néhány általánosan érvényes pedagógiai elv

(Szent Ignác lelkigyakorlatos „megjegyzései” alapján)

(99) Az itt következő rész a Lelkigyakorlatok vezetőjének szánt „útmutatások” átírása bevezető ignáci pedagógiai tételké.

(100) 1. Tanuláson értünk az igazságra vonatkozó tapasztalást, megfontolást és cselekvést jelentő minden módszert, valamint minden tevékenységet, amely előkészíti és alkalmassá teszi az embert arra, hogy eltávolítsa magától szabadságának és fejlődésének minden akadályát (1. megjegyzés).

(101) 2. A tanár adja elő a tanulónak a tananyag módszerét és rendjét, és híven közli a tényeket. Szorosan kövesse a témát, és csak rövid magyarázatokat fűzzön hozzá. Azért járjon el így, hogy a diákok az eléjük tárt alapvető anyagot önmaguk átgondolják, megfontolják, és így maguk fedezzék fel azt, ami annak világosabb megértéséhez vezet. Ez a megértés saját gondolkodásuk eredménye, és nagyobb sikerélményt találnak benne, mintha a tanár fejtegette volna ki hosszan az anyag értelmét. Mert nem a sok tudással laknak jól a diákok, és elégül ki a lelkük, hanem azért, hogy a dolgokat bensőleg érzékelik és ízlelik (2. megjegyzés).

(102) 3. Minden tanulásnál használjuk értelmünket a megfontolásban és akaratunk tevékenységünket szeretetünk kimutatásában (3. megjegyzés).

(103) 4. Tanulásra határozott időszakokat jelölünk ki, és ezek általában követik a tananyag természetes felosztását. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden felosztásnak szükségszerűen egy meghatározott időszakkal kell egybeesnie. Megtörténhet ugyanis, hogy egyesek lassúbbak annak elérésében, amit keresnek, míg mások serényebbek, megint mások pedig zavartak és fáradtak. Ezért szükséges, hogy némelykor megrövidítsük, máskor viszont meghosszabbítsuk az időt (4. megjegyzés).

(104) 5. A tanulni készülő diák jól teszi, ha teljes szívvel és nagylelkűen, egész akaratát és szabadságát felajánlva kezdi meg a tanulást (5. megjegyzés).

(105) 6. Ha a tanár azt veszi észre, hogy a diákot nem érinti semmiféle megtapasztalás, kérdezze ki őt alaposan arról, hogy hogyan tanul, megértette-e a kapott irányítást, mi volt megfontolásának az eredménye, és kérje számon tanulmányait (6. megjegyzés).

(106) 7. Ha a tanár azt látja, hogy valamelyik diáknak zavaró problémái vannak, szelíden és gyengéden bánjon vele. Öntsön belé bátorságot és erőt a továbbiakra. Beszélje meg vele gyengéden hibáit, és adjon neki tanácsot a javulásra (7. megjegyzés).

(107) 8. Ha a megfontolás alatt a diák örömet vagy levertséget érez, további megfontolással keresse az ilyen érzések okait. Ha megosztja az ilyen megfontolást a tanárral, az segítheti a diákot abban, hogy felismerje a vigasztalás vagy kihívás olyan területeit, amelyek további növekedéshez vezetnek, vagy észrevétlenül akadályozzák a növekedést (8., 9., 10. megjegyzés).

(108) 9. A diák úgy álljon hozzá a megtanulandó anyaghoz, mintha semmi más további tanulnivalója nem lenne. Nem szabad úgy sietnie, mintha mindent mindjárt tudni akarna.

„Non multa sed multum” („Nem sokfélé, de alaposan. Ne akarj egy adott kutatási területen mindenről mindent tudni”) (11. megjegyzés).

(109) 10. A diák fordítsa tanulásra az arra szánt egész időt. Jobb több, mint kevesebb időt szentelni a tanulásnak, főleg amikor a kísértés nagy, hogy rövidítsen, és a tanulás nehezen megy. Így a diák megtanul ellenállni, és kitartóbban fog tanulni a jövőben (12., 13. megjegyzés).

(110) 11. Ha a tanulás nagy sikerrel halad előre, a tanár tanácsoljon nagyobb gondosságot és kevesebb sietséget (14. megjegyzés).

(111) 12. Amíg a diák a tanulmányait végzi, helyesebb ha maga az igazság motiválja és irányítja őt. A tanár mint egyensúlyt tartó mérleg ne hajoljon sem egyik sem másik oldal felé, hanem hagyja, hogy a diák közvetlenül az igazsággal foglalkozzon, és az befolyásolja őt (15. megjegyzés).

(112) 13. Azért, hogy a Teremtő Úr biztosabban működjék teremtményében, nagyon kívánatos, hogy a diák küzdjön mindaz ellen, ami meggátolja a teljes igazságra irányuló nyitottságot (16. megjegyzés).

(113) 14. A diák tárja fel a tanár előtt problémáit és nehézségeit, hogy így a tanulási folyamatot egyéni szükségleteinek megfelelően lehessen alakítani (17. megjegyzés).

(114) 15. A tanulást mindig az azt végző diák körülményeihez kell alkalmazni (18. megjegyzés).

(115) 16. (A két utolsó megjegyzés megengedi a Lelkigyakorlatok módosított alkalmazását a személyek és körülmények különbözősége szerint. Ez az alkalmazkodó készség nagyon hatékony a tanítói-tanulói tapasztalatokban (19. és 20. megjegyzés).

2. függelék: Ignáci pedagógia ma

Peter-Hans Kolvenbach S.J. beszéde a
Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság tagjainak
Villa Cavalletti, 1993. április 29.

Helyzet: keresztény humanizmus ma

(116) Bevezetőként mostani törekvéseinket a jezsuita nevelés hagyományaiba szeretném beilleszteni. A jezsuita nevelés 16. századbeli kezdetétől a keresztény humanizmus kifejlését és továbbadását szorgalmazta. Ennek a humanizmusnak két forrása volt: Loyolai Ignác sajátos lelki élményei, és a reneszánsz és reformáció korabeli Európa kulturális, szociális és vallási kihívásai.

(117) E humanizmus lelki gyökerét a Lelkigyakorlatok utolsó szemlélődésében találjuk. Itt Ignác arra készíti a lelkigyakorlatozót, hogy kérje annak benső ismeretét, hogy Isten hogyan lakik az emberekben, adva nekik az értést, és saját képére és hasonlóságára alakítja őket, és fontolja meg, hogy Isten hogyan munkálkodik és dolgozik minden egyes emberért minden teremtményben. Az Isten és a világ ilyen kapcsolatának megértéséből az következik, hogy az Istenbe vetett hit és minden igazán emberi valóság elválaszthatatlanok egymástól. Ez a lelkiség tette lehetővé, hogy az első jezsuiták átvegyék a reneszánsz humanizmusát, és oly nevelési intézmények hálózatát építsék ki, amelyek újszerűek voltak, és az idők sürgető igényeit kielégítették. A hit és a humánus előmozdítása kéz a kézben haladtak.

(118) A II. vatikáni zsinat óta felismertünk egy mélyreható, új kihívást, amely a keresztény humanizmus új formáját, a kiemelten szociálisan hangsúlyozott humanizmust követeli meg. A zsinat szerint „Korunk súlyos tévedései közé kell számítani a sokaknál tapasztalható hasadást a vallott hitük és a mindennapi életük között” (GS 43). Úgy tűnik, a világ darabokra van törve.

(119) Az alapvető kérdés a következő: Mit jelent az Istenbe vetett hit, amikor szembe találjuk magunkat Boszniával és Szudánnal, Guatemalával és Haitivel, Auschwitz-cal és Hirosimával, Kalkutta zsúfolt utcáival és a Tiananmen tér legyilkolt diákjaival? Mit jelent a keresztény humanizmus az Afrikában éhezõ férfiak, nők és gyerekek millióival szemben? Mit jelent a keresztény humanizmus, amikor milliókat látunk, akiket az üldözés és terror kiszakított saját földjükből és idegen földre kényszerített? Mit jelent a keresztény humanizmus, amikor a hajléktalanok ögyelegnek városaink utcáin, és az állandóan növekvő nyomorgókat látjuk, akik örök reménytelenségre vannak ítélve? Mi a humanista nevelés az ilyen tények láttán? Az emberi nyomorúság és kizsákmányolás iránti fegyelmezett érzékenység nem jelent egy meghatározott politikai nézetet vagy gazdasági rendszert. Ez az érzékenység nem más mint a humanizmus, az az emberi érzékenység, melyet ma újra meg kell valósítanunk, szem előtt tartva a ma követelményeit. Ez a humanizmus egy olyan nevelés eredménye kell, hogy legyen, amelynek ideálját a főparancs motiválja: szeresd az Istent, és szeresd felebarátodat.

(120) Más szavakkal, a huszadik század végén a keresztény humanizmus szükségszerűen magába foglalja a szociális humanizmust. Mint ilyen, sok közös vonást mutat fel más hitű emberek ideáljaival, akik itt a földön igazságos és békés Isten-országát építve igyekeznek hatékonyan kifejezni Isten szeretetét. Ahogyan a korai jezsuiták sajátos

vonásokkal gazdagították a 16. századbeli humanizmust nevelési újításaikkal, úgy ma is hasonló feladatra vagyunk hivatottak. Ez kreativitást kíván a gondolkodás, nevelés és lelkeség minden területén. Egy ilyen humanizmust fog eredményezni az ignáci pedagógia, amely a hitet szolgálja azáltal, hogy megfontolva keresi a keresztény tanítás teljes értelmét és annak követelményeit napjainkban. A hitnek ilyen szolgálata és az abból következő igazságosság-előmozdítás a mai keresztény humanizmus alapja. Ma ez képezi a katolikus és jezsuita nevelés központját. A Jezsuita nevelés jellemzői ezt nevezi „emberi kiválóság”-nak. Erre utalunk, amikor azt állítjuk, hogy a jezsuita nevelés célja a másokért élő, szakértő, lelkiismeretes és elkötelezetten együttérző emberek kialakítása.

A társaság válasza erre a helyzetre

(121) Épp egy évtizede számos kérés érkezett a világ minden részéről, hogy időszerűbb módon fogalmazzuk meg a jezsuita pedagógia lényeges elveit. Az igényt előidéztek a jelentős változások, a tanrendre vonatkozó új kormányrendeletek megjelenése, a diákság új összetétele, pedagógiánk megosztásának szükségessége a jezsuita nevelést nem ismerő, egyre nagyobb számú laikus tanárral, a Társaság küldetése a mai egyházban és különösen az a változó és egyre nehezebben érthető világ, amelyben a mai fiatalok nevelkednek. Válaszunk *A jezsuita nevelés jellemzői* című irat volt. Ez az egész világ jezsuita nevelői által nagyon kedvezően fogadott irat azonban egy még sürgetőbb kérdést vetett fel: a „hogyan” kérdését. Hogyan jutunk el a jezsuita nevelés vezérelveinek mai megértésétől a gyakorlathoz, amely a tanárok és diákok közötti kölcsönhatásban ezeket az elveket megvalósítja? Mert itt, a tanítás-tanulás kihívásában és izgalmában lesznek ezek az elvek hatékonyak. Ez a műhely, amelyben részt vesztek, igyekszik megadni a gyakorlati pedagógiai módszereket, amelyek megválaszolják a döntő kérdést: hogyan tehetjük a jezsuita nevelés jellemzőit valósággá az osztályteremben? Az ignáci pedagógiai módszer adja meg a keretet arra, hogy a megfontolás kulcsfontosságú elemét beépítsük a tanulás folyamatába. A megfontolás adja meg a lehetőséget a diákoknak arra, hogy a tanult anyag emberi vonatkozásait és jelentőségét átgondolják.

(122) A diákok idejére és energiájára sok ellentétes követelmény emel igényt. Ilyen helyzetben keresik a diákok életük értelmét. Tudják, hogy a nukleáris megsemmisítés több, mint egy örült álma. Legalább a tudatalattiban rettegnek életükért egy olyan világban, amelyet inkább a terror egyensúlya, mint a szeretet tart össze. Máris túl sok fiatal van kitéve az emberre vonatkozó igen cinikus meghatározásoknak; ezek szerint az ember egy zsák, azonnali kielégítést követelő, önző hajlam, vagy pedig embertelen rendszerek ártatlan áldozata, amelyek fölött semmi hatalma nincs. A világ számos országában fokozódó gazdasági nyomás következtében a fiatalokat a fejlett országokban túlságosan foglalkoztatja a karrierjük előkészítése és az önmegvalósítás, a szélesebb emberi növekedés rovására. Nem mutat-e mindez igen nagyfokú bizonytalanságokra? A gyakran rámenőség által takargatott félelmek mögött és az ember sokféle meghatározása miatti zavartságuk mögött ott van azonban egy mindent egységbe fogó élet- és emberszemléletre irányuló vágy. Számos fejlődő országban fiatal diákok ki vannak téve az éhínség és háború veszélyének. A rombolás hamui számukra az egyetlen ismert világ. Ebben a világban élve szeretnék remélni azt, hogy értékes az emberi élet, és van jövője. Más országokban, ahol a szegénység felőrli az emberi szellemet, modern hírközlő eszközök cinikusan jó életként mutatják be a gazdagságot és az anyagi javak fogyasztását. Ezek után csoda, hogy diákjaink szerte a világon zavarban vannak és bizonytalanok az élet értelmét illetően?

(123) Középiskolás korban a fiatalok viszonylag szabadok, hogy füleljenek és kutassanak. A világ még nem telepedett rájuk. Foglalkoztatja őket az élet értelmének és céljának mélyebb kérdése. Tudnak még álmodni és lelkesedni az építendő jövőért. A Társaság azért szentelt tagjaiból és anyagi forrásaiból oly sokat az ifjúság nevelésére, mert a fiatalok a tanulmányi síkon elérhető kiválóságon túl az élet forrásait keresik. Biztos, hogy a tanár névre méltó minden tanárnak hinni kell az ifjúságban, és bátorítani kell őket csillagokra törésükben. Ez azt jelenti, hogy a tanár egységes életfelfogása a diákok számára csodálatosan vonzó kell, hogy legyen, és a lényeges dolgokról folytatott párbeszédre kell, hogy serkentse őket. Ennek az életfelfogásnak biztatnia kell őket arra, hogy magukévá tegyék a mély és egyetemes együttérzést szenvedő embertársaikkal, és hogy magukat a béke és igazságosság embereivé alakítsák, akik vállalják, hogy megváltoztatják ezt a világot, amely felismerte, hogy mennyire elterjedt benne az igazságtalanság, és mennyire mindenütt jelen van az elnyomás, önzés és a földi javak fogyasztásának élvezete.

(124) Elismerten, ez nem könnyű feladat. Mint ahogy mindnyájan tettük, mielőtt elkezdtünk volna komolyan gondolkodni, a diákjaitok is, anélkül hogy ennek tudatában lennének, elfogadtak olyan értékeket, amelyek nem egyeztethetők össze azzal, ami valóban az emberi boldogsághoz vezet. Diákjaitoknak, az előbbi korok fiataljainál is inkább, sok „oka” van arra, hogy szomorúan távozzanak, amikor meglátják a keresztény életszemlélet követelményeit, és olyan alaposan megváltoztatott világnézetet tárunk eléjük, mely elveti azt a puhányságot és torzítottan varázslatos életmódot, amelyet a divatos folyóiratok és olcsó filmek árulnak. Jobban ki vannak téve, mint bármely eddigi nemzedék, a kábítószerek csábításának, és ezek által a fájdalmas valóságtól való menekülésnek.

(125) Ezeknek a fiataloknak bizalomra van szükségük, amint a jövőjük felé néznek. Erőre van szükségük, amikor saját gyengeségükkel szembenéznek. Érett, megértő és szeretetteljes tanárookra van szükségük minden tárgyban, akikkel az élet lenyűgöző misztériumát kutatják. Talán arra a fiatal, párizsi egyetemen tanuló diákra emlékeztetnek, akivel 450 éve Inigo barátságot kötött, és átformálta őt India apostolává.

(126) Ezek azok a fiatalok, akiket úgy kell vezetnetek, hogy nyitottak legyenek a Lélek indításaira, hajlandók legyenek elfogadni a megváltó szeretet látszólagos vereségét, egyszóval, hogy elveikhez hű vezetőkké legyenek, akik készek vállalni a társadalom nehezebb terheit, és tanúskodnak az igazságosságot megvalósító hit mellett.

(127) Nagyon kérem, legyetek meggyőződve, hogy diákjaitok hivatása vezetőkké lenni világukban. Segítsétek őket annak megérzésében, hogy tiszteljük és szeretjük őket. Szabadítsátok meg őket az ideológiák és a bizonytalanság béklyóitól, mutassátok be nekik az emberi élet teljesebb értelmét, és készítsétek fel őket testvéreik szolgálatára, arra, hogy legyenek érzékenyek a szociális igazságtalanságokra, és igyekezzenek úgy használni befolyásukat, hogy a társadalom bajait orvosolják, és hivatásos, társadalmi és egyéni életüket egészséges értékekkel telítsék. A szociális problémák iránti érzékenységetek és figyelmetek nagyban fogja e téren ösztökélni diákjaitokat.

(128) Ezt az apostoli célt azonban gyakorlatilag kell megvalósítani az iskola reális világának megfelelő tevékenységekkel és módszerekkel. Ignác egyik jellemző tulajdonsága, amelyet a Lelkigyakorlatokban, a Rendalkotmány 4. részében és számos levelében megtalálhatunk, az, hogy egyszerre hangoztatja a legmagasabb ideálokat és az azok eléréséhez szükséges igen konkrét eszközöket. A megfelelő módszer említése nélkül

hangoztatott ideál csupán üres közhelynek tűnhet, viszont az egységes szemlélet nélkül alkalmazott módszer gyakran csupán múló divatnak vagy pepecselésnek számít.

(129) Az ideálnak és a gyakorlatnak ezt az Ignácra jellemző egyesítését megtaláljuk alkalmazva *Francesco Sacchini atyának*, a Társaság második hivatalos történéseinek *Protrepticon, Buzdítás a Jézus Társasága másodfokú iskoláiban dolgozó tanárokhoz* című művében, amelyet 1599-ben, pár évvel a Ratio Studiorum megjelenése után írt. A Bevezetőben így ír: „Nálunk az ifjúság nevelése nem szorítkozik a nyelvtani alapismeretek közlésére, hanem kiterjed a diákok keresztény nevelésére is.” Az Epiteome megkülönbözteti az „oktatást” és a „nevelést” ez utóbbit a jellemnevelés értelmében veszi, és előírja, hogy az iskolában tanítók kapjanak megfelelő képzést mind az oktatás módszereiben, mind a nevelés művészetében. A jezsuita nevelési hagyomány mindig hangsúlyozta, hogy a jezsuita iskolákban a siker mércéje nem egyszerűen a tételek, formulák, filozófiák stb. ismerete. A nevelés sikerét nem szavak, hanem tettek bizonyítják: mit tesznek majd a diákjaink azzal a hatalommal, amit nevelésükkel kaptak? Ignác azt akarta, hogy művelt emberek dolgozzanak mások javára, ehhez viszont a tudás nem elégséges. Ha valaki nagylelkűen akarja használni a kapott nevelést, egyszerre jónak és képzettnek kell lennie. Ha nem képzett, nem tudja elég eredményesen segíteni felebarátját. Ha nem jó, nem fogja segíteni őket, vagy legalábbis nem lehet számítani arra, hogy azt következetesen fogja tenni. Ez világosan annyit jelent, hogy a jezsuita nevelésnek az értelmi növekedésen túl az ember fejlődésével kell foglalkoznia, ami magában foglalja a megértést, motivációt és meggyőződést.

Pedagógiai irányelvek

(130) Ennek a célnak megfelelően, Ignác és követői kidolgozták a hatékony nevelésnek nagyjelentőségű pedagógiai elveit. Megemlítünk párat a következőkben:

(131) a) Ignác szerint az embert, a teremtett világ, a világegyetem és saját élete láttán, Isten ezen ajándékai iránti tisztelet és csodálat tölti el. Az Istennek a teremtésben való jelenlétéről szóló, kulcsfontosságú elmélkedéseiben Ignác arra akar rávezetni, hogy lépünk túl a logikus elemzésen, és érzelmileg válaszoljunk Istennek, aki az egész mindenségben értünk munkálkodik. Azáltal, hogy felleljük Istent mindenben, felfedezzük Istennek ránk vonatkozó szerető tervét is. A képzelőtehetség, az érzelmek és az akarat szerepe az ignáci módszerben ugyanolyan fontos, mint az értelemé. A jezsuita nevelés a teljes személyt alakítja. Iskoláinkban ezt a teljesebb dimenziót azért kell beleépíteni a nevelésbe, hogy diákjaink fel tudják fedezni a lét értelmét, ami viszont irányt ad annak megértésében, hogy kik vagyunk, és miért vagyunk itt. Kritériumokat nyújthat, amelyek szerint életünk fordulópontjain meghatározzuk prioritásainkat, és döntünk. Éppen ezért különleges tanítási módszereket alkalmazunk, amelyek előmozdítják mind a szabatos kutatást, mind a megértést és megfontolást.

(132) b) Ebben az Istent kereső kalandban Ignác tiszteletben tartja az emberi szabadságot. Ez kizár bármiféle besulykolást vagy manipulációt a jezsuita nevelésből. A jezsuita pedagógiának képessé kell tennie a tanulókat arra, hogy a valóságot nyitott szívvel és értelemmel kutassák. A tanulóknak igyekeznie kell, hogy őszinte legyen, és ezért óvakodnia kell, nehogy saját feltételezéseinek és előítéleteinek csapdájába, vagy pedig az embert az igazsággal szemben elvakító, divatos felfogások csapdájába essen. Ezért a jezsuita nevelés arra buzdítja a diákokat, hogy ismerjék meg és szeressék az igazságot. Célja az, hogy megtanítsa a diákokat kritikus szemmel nézni a társadalmat, meglátni annak jó és rossz

oldalait, elfogadni az abban található egészséges értékeket és elutasítani a vonzó, de hamis értékeket és tevékenységeket.

(133) Intézményeink azzal járulnak hozzá a társadalom javához, hogy nevelési rendszerünkben szabatos, mélyre hatoló vizsgálatnak vetjük alá a létfontosságú emberi problémákat. Ezért kell a jezsuita iskoláknak kimagasló tanulmányi eredményekre törekedniük. Ez nagyon távol áll a jelszavak komolytalan és felületes világtól, a csupán érzelmi és énközpontú reakcióktól és azonnali leegyszerűsített megoldásoktól. Tanítás és kutatás és mindaz, ami a nevelési folyamathoz tartozik, a legnagyobb fontosságú intézményeinkben, mert ezek elvetnek és megcáfolnak az emberi személyre vonatkozó minden részleges vagy eltorzított szemléletet. Ez éles ellentétben áll azokkal a nevelési intézményekkel, amelyek, sokszor akaratlanul, szem elől tévesztik az emberi személyt, mivel nézőpontjuk, a túlzott szakosítás miatt, töredékes.

(134) c) Ignác az emberi személy legteljesebb kifejlesztésének ideálját tárja elénk. Jellemző erre, hogy a *magis*-t, a többet, az Isten nagyobb dicsőségét követeli. Ezért a nevelésben is megköveteli, hogy elvárásaink lépjenek túl egy jó tanulóban általában fellelhető tudást és készségeket. A *magis* nemcsak a tanulásra, hanem a cselekvésre is vonatkozik. A jezsuiták hagyományos kiképzésük folyamán olyan különböző tapasztalatokra tesznek szert, melyek arra indítják őket, hogy a nagylelkűség kifejlesztésének eszközeként a krisztusi szolgálat kiterjedését és megnyilvánulásait kutassák. Iskoláinkban ki kellene fejleszteni az ignáci szemléletmódnak ezt a mozgató erejét olyan szolgálati jellegű programokkal, amelyek rávezetik a diákokat, hogy tevékenyen tapasztalják meg, és ellenőrizzék a *magis* elfogadását. Ez a szolgálat segítheti a diákokat, hogy felfedezzék a cselekvés és szemlélődés dialektikáját.

(135) d) De nem minden cselekedet szolgálja Isten nagyobb dicsőségét. Ezért Ignác megmutatja az utat, hogy hogyan találjuk meg, és válasszuk Isten akaratát. A megkülönböztető megfontolás igen fontos. Ezért a mi iskoláinkban, kollégiumainkban és egyetemeinken a megkülönböztető megfontolást tanítani és gyakorolni kell. A mai világban igen sok ellentétes érték bombázza az embereket. Ezért a szabad választás nem könnyű. Igen ritka az az eset, hogy minden ok egy meghatározott elhatározás mellett szól. Mindig két irányba vonzanak az okok. Ilyenkor lényeges a megkülönböztető megfontolás. E megfontoláshoz szükséges, hogy ismerjük a tényeket. Ezeket át kell gondolni, meg kell keresni a motívumokat, amelyek cselekvésre indítanak, mérlegelni és értékelni kell az értékeket és prioritásokat, meg kell gondolni azt, hogy milyen hatással lesz a döntés a szegényekre, és azt, hogy mi magunk hogyan tudunk majd élni elhatározásunkkal.

(136) e) Továbbá, Jézus hívására adott válaszuk nem lehet én-központú. Megköveteli, hogy mi magunk másokért éljünk, és erre tanítsuk diákjainkat. Ignác világszemléletének középpontja Krisztus. A megtestesülés ténye a jezsuita nevelést lényegileg érinti. Iskoláink létének végső célja és oka ugyanis, hogy másokért élő embereket formáljunk, akik Jézus Krisztust, Isten Fiát, a másokért élő ember ideálját követik. Így a jezsuita nevelés, a megtestesülés elvét követve humanista. Arrupe atya írja:

(137) „Mit jelent a világ humanizálása, ha nem azt, hogy az emberiség szolgálatára rendeljük? De az önző ember, nemcsak az anyagi világot képtelen humanizálni, hanem magukat az embereket dehumanizálja. Az embereket tárgyakká teszi azáltal, hogy uralkodik fölöttük, kizsákmányolja őket, és munkájuk gyümölcsét eltulajdonítja. A tragédia ennél az, hogy az önző ember önmagát is dehumanizálja: annak lesz rabja, amit megkíván, szolgáljuk

lesz, már nem önálló személy, hanem személytelen tárgy, akit vak vágyak és azoknak tárgyai hajtanak.”

(138) Napjainkban kezdjük megérteni, hogy a nevelés nem szükségképpen humanizál vagy tesz kereszténnyé. Többé nem hisszük, hogy minden nevelés, tekintet nélkül, hogy az milyen és mi az iránya és célja, erényessé tesz. Egyre világosabb lesz, hogy ha erkölcsi tényező akarunk lenni a társadalomban, hangoztatnunk kell, hogy a nevelés erkölcsi összefüggésekben történjen. Ezzel nem a szellemet fojtogató besúlykolást akarunk javasolni sem pedig spekulatív és a valóságtól idegen elméleti kurzusokat. Egy olyan kutatási keretre van szükség, amelyben teljes joggal birkózunk meg korunk nagy kérdéseivel és bonyolult értékeivel.

(139) f) Szakértő, lelkiismeretes és együttérző embereket nevelni törekvő ezen igyekezetünknel Ignác sohasem felejtkezett meg az egyénről. Tudta, hogy Isten minden egyes embernek sajátos képességeket adományozott. Ebből következik a jezsuita nevelés egyik alapvető elve: az *alumnorum cura personalis*, vagyis a minden egyes diák iránti őszinte szeretet és a velük való személyes törődés.

A tanár szerepe döntő

(140) A jezsuita iskolában az erkölcsi és értelmi nevelésért elsősorban nem valami eljárás mód vagy tevékenység, hanem – Isten után – maga a tanár felelős. A jezsuita iskolának egymással szembenező emberek közösségének kell lennie, ahol a tanárok és diákok között hitelesen személyes kapcsolatok alakulnak ki. Enélkül a baráti kapcsolat nélkül nevelési munkánk egyedülálló erejének nagy része elveszne. A tanár és a diákok közötti kölcsönös bizalom és szeretet által megvalósuló hiteles kapcsolat ugyanis felbecsülhetetlenül fontos előfeltétele az értékekre való elkötelezettség kialakításának.

(141) Ezért az 1591-ben kiadott *Ratio* azt sürgeti, hogy a tanárok mindenképp előtt ismerjék diákjaikat. Ajánlja, hogy a tanárok hosszasan tanulmányozzák diákjaikat, fontolják meg adottságaikat, hibáikat és az osztályteremben mutatott viselkedésük sajátosságait. Azt is hozzáteszi, hogy a tanárok tartsák tiszteletben a diákok személyiségét és emberi méltóságát. Tanácsolja, hogy a tanárok legyenek türelmesek a diákokkal szemben, nézzék el egyes hibáikat, és halasszák el a fenyítést addig, amíg el nem érkezik a megfelelő pszichológiai pillanat. Inkább dicsérjenek, mint korholjanak, és ha fenyíteni kell, tegyék azt keserűség nélkül. A gyakori, kötetlen tanácsadás – akár az órákon kívül is – táplálja azt a barátságos légkört, amely nagyban segíti az említett cél elérését. Ezeknek az apró tanácsoknak is az a célja, hogy megmutassák az iskola közösségi jellegét és a tanároknak abban betöltött kulcsszerepét.

(142) A Rendalkotmány 4. részének bevezetőjében, Ignác a diákok értékeit elsajátító növekedését elősegítő apostoli eszközként fontosabbnak mondja a tanárok személyes jópéldáját, mint tudásukat vagy ékesszólásukat. Az iskolai közösségben a tanár életpéldájával hatásosan befolyásolja – jó vagy rossz irányban – a diák jellemét. VI. Pál pápa fogalmazta meg ezt világosan *Evangelii nuntiandi* kezdetű enciklikájában: „A mai diákok nem tanítókra hallgatnak, hanem tanúkra. Ha pedig tanítókra hallgatnak, az azért van, mert ők egyben tanúk is”.

(143) Jezsuita iskolában működő tanárként hivatásotok megköveteli, hogy nemcsak képzett nevelők legyetek, hanem egyben a Szentlélek által vezetett emberek is. Akár tetszik

akár nem, „hegyen épült város” vagytok. Léteitek hangja erősebb tetteitek vagy szavaitok hangjánál. A mai kép-kultúra korában a fiatalok megtanulnak válaszolni a szívükben homályosan megérezett ideálok élő megtestesítőinek. Önátadás, szegények szolgálata, igazságos társadalmi rend, faji előítéltektől mentes társadalom, a Szentlélek ösztönzései iránti nyitottság stb. kifejezések talán gondolkodásra készítetik a diákokat, De az élő példa vezeti őket oda, hogy – a gondolkodáson túllépve – megvalósítsák azt, amit e szavak jelentenek. Ezért az Igazság Lelkének országában történő növekedésünk olyan meggyőzően teljes és jó életre kell, hogy vezessen minket, mely példaként kihívás a diákjaink számára, hogy szaktudással rendelkező, lelkiismeretes és együttérző emberekké váljanak.

Módszerek

(144) Ignác saját, keserves iskolai tapasztalatai révén jött rá, hogy a tanulás sikeréhez nem elegendő a lelkesedés. Döntően fontos, hogy milyen vezetést kap a diák, és hogy milyen tanítási módszert alkalmaznak. Amikor átlapozzuk a *Ratio*-t, első benyomásunk az, hogy előírások tömkelegét tartalmazza, melyek az órarendről, az osztályok fokozatos tagolásáról, a tankönyvek kiválasztásáról, az egyes délelőtti és délutáni órákon alkalmazandó különböző tanítási módszerekről, dolgozatok javításáról, írásbeli feladatok kijelöléséről, az egyes osztályokban elsajátítandó és a magasabb osztályba való átlépéshez szükséges, pontosan meghatározott tudásról szólnak. Mindezeknek a részleteknek a célja azonban az, hogy egy szilárd és biztonságos, rendezett és világos keretet nyújtsanak a tanárnak és a diáknak, amelyen belül biztonságban haladhatnak céljuk elérése felé. A következőkben megemlítek a jezsuita nevelésben alkalmazott néhány tipikus módszert.

(145) 1) A világos rend és gondos módszer keretében aránylag könnyű meghatározni az egyes osztályok pontosan körülírt tanulmányi anyagát. A *Ratio* szerzői úgy vélték, hogy minden tanulási folyamatnak első követelménye az, hogy a diák tudja, mit keres, és hogy azt hogyan kell keresnie. Az erre használt sajátos eszköz a tanár előadása volt, amellyel gondosan felkészítette a diákokat az előadást követő személyes tevékenységükre, mely egyedül képes igazi tudást és maradandó készségeket létrehozni.

(146) 2) Az anyagot jól ki kell választani és a diákok képességeihez alkalmazni. Az első jezsuita tanárok meg voltak győződve arról, hogy még kis gyerekek is képesek sokat tanulni, feltéve, hogy nincsenek egyszerre sok mindennel túlterhelve. Ezért nagy gondot fordítottak arra, hogy a tananyag mennyiségét és sorrendjét minden egyes tanuló képességeihez alkalmazzák. Egy századdal a *Ratio* megjelenése után Jouvancy megjegyezte, hogy a fiatal tanulók olyanok, mint a szűknyakú edény. Nem lehet őket megtölteni, ha mindent egyszerre akarunk beléjük önteni. De jól megtölthetők, ha óvatosan, cseppenként öntjük beléjük a tartalmat.

(147) 3) Mivel Ignác jól ismerte az emberi természetet, tudta, hogy még az imádságban vagy a tanulásban szerzett rendszeres tapasztalás sem segíti az embert a növekedésben, ha az illető nem működik tevékenyen közre. A Lelkigyakorlatokban hangoztatja a lelkigyakorlatozó öntevékenységének fontosságát. A második „megjegyzés”-ben figyelmezteti a lelkigyakorlat vezetőjét, hogy csak röviden adja elő minden egyes elmélkedés anyagát, hogy a lelkigyakorlatozó saját imádkozó tevékenysége által fedezze fel azokat az igazságokat és cselekvéseket, melyekre Isten hívja őt. Ez a felfedezés megörvendezteti a lelkigyakorlatozót, „és gyümölcsözőbb lesz számára, mintha a lelkigyakorlat vezetője hosszan fejtegetné és bőven magyarázná a történet értelmét”. A 15. „megjegyzés”-ben ezt írja: „Megfelelőbb és sokkal jobb, ha maga a Teremtő Úr közli magát a szolgálatára kész

lélekkel”. Ignác jól tudta, hogy a tanárok hajlamosak arra, hogy hosszan fejtegetssék nézeteiket egy adott tárgyra vonatkozólag, legyen az akár az imádság, akár a történelem, akár a természet-tudományok. Meg volt győződve, hogy nincs tanulás a tanuló saját, intelligens tevékenysége nélkül. Ezért tartották fontosnak a jezsuiták az iskoláikban folyó nagyszámú gyakorlatoknál és a tanulmányoknál a tanulók tevékenységét.

(148) 4) A diák öntevékenységének előmozdítása végett írta elő a *Ratio* részletesen a napi, heti, havi és évi ismétléseket. Ezek is eszközök voltak, amelyek serkentették, vezették és támogatták a diákot arra a tevékenységre, mellyel magáévá teheti az anyagot. Ezek az ismétlések nem a memorizált anyag unalmas felmondásából álltak. Ellenkezőleg, arra adtak alkalmat, hogy a tanuló újra megfontolja azt, ami megzavarta vagy felkeltette érdeklődését az előadásban, és így személyesen átgondolja és magáévá tegye az anyagot.

(149) 5) Ahogy – mint láttuk – nem tehetünk magunkévá valamit tevékenység nélkül, úgy nincs sikeres tevékenység motiváció nélkül. Ignác előírta, hogy a tanulók ne tanuljanak egyhuzamban két óránál hosszabb ideig anélkül, hogy szünetet ne tartanának. Előírta azt is, hogy az osztályban folyó tevékenységek változatosak legyenek, mert „semmi sem lankasztja le jobban a fiatalok energiáját, mint ugyanannak a tevékenységnek túlságosan hosszú folytatása”. Amennyire csak lehetséges, folyjon a tanulás élvezetesen, mind tartalmilag, mind formailag. A tanítás kezdetén igyekezzünk felszítani a diákok érdeklődését a tantárgy iránt. Ebben a szellemben adattak elő a jezsuiták a diákokkal színdarabokat és történelmi jeleneteket, hogy így az irodalom tanulására serkentsék őket. „*Friget enim poesis sine theatro*” (Hideg a költészet színjátszás nélkül). Ezenfelül versengéseket, játzmákat stb. rendeztek, hogy a fiatalok kitűnési vágya segítse őket a tanulmányokban való előmenetelben. Mindez mutatja, hogy a jezsuiták milyen nagy gondot fordítottak arra, hogy érdekessé tegyék a tanulást, és így felkeltssék és a szorgalmas tanulás szolgálatába állítsák a fiatalok figyelmét.

(150) Mindezek a pedagógiai elvek szorosan egymáshoz kötődtek. A tanulás célja a diákok hiteles növekedése volt; e növekedést pedig maradandó képességek és készségek elsajátításában látták. A maradandó készségeket nem egyszerűen a tények és eljárások ismerete alakítja ki, hanem az, hogy személyesen magunkévá tesszük azokat. Állandó értelmi erőfeszítés és gyakorlat által tehetjük magunkévá e készségeket. De az ilyen eredményes erőfeszítés lehetetlen, elégséges motiváció és a megfontolást elősegítő emberi környezet nélkül. A fentebb felsorolt eljárások egyike sem volt eredeti, bár szoros egymáshoz kapcsolásuk korukban újdonság volt.

(151) Ezért avégből, hogy segítsük diákjainkat az apostoli cselekvés melletti elkötelezettség kialakításában, a jezsuita iskoláknak alkalmakat kell nyújtaniuk nekik az emberi értékek kritikus tanulmányozására, valamint saját értékeik tapasztalat általi kipróbálására. Cselekvéshez vezető erkölcsi és vallási értékek magunkévá tétele sokkal fontosabb, mint adatoknak és mások nézeteinek memorizálása. Egyre világosabb, hogy a harmadik évezred embereinek szüksége lesz ugyan új technikai képességekre, de még inkább szükségük lesz arra a képességre, hogy szeretettel megértsék és kiértékeljék az élet minden vetületét azért, hogy olyan személyes, társadalmi, erkölcsi, hivatásbeli és vallási döntéseket hozzanak, amelyek jó irányba befolyásolják életünket. A tanulás, megfontolás, elemzés, ítélet és hatásos alternatívák kidolgozása által történő ilyen növekedés elkerülhetetlenül értékeken alapszik. Ez igaz, akár világosan megfogalmazzuk ezeket az értékeket, akár nem. A jezsuita nevelésben a Lelkigyakorlatok által kiemelt evangéliumi értékek képezik a teljes emberi fejlődés irányt mutató kritériumait.

(152) Nyilvánvaló, hogy e cél eléréséhez fontos mind a módszer, mind a tartalom. Nem érhetjük el az olyan értékirányú célt, mint amilyen a miénk – vagyis a másokért élő emberek képzését –, hacsak nevelési programunk minden szintjén nem szólítjuk fel diákjainkat, hogy megfontolás tárgyává tegyék a tanult anyag viszonyát az értékekhez. Sajnos, megtapasztaltuk, hogy a tudás megszerzése önmagában nem humanizál szükségképpen. Remélhetőleg azt is megértettük, hogy nem létezik értékmentes nevelés. Az élet számos területét átható valódi vagy hamis értékeket manapság burkoltan tárják eléink. Ezért van szükségünk olyan módszerek felfedezésére, amelyek képessé teszik a diákokat arra, hogy szert tegyenek a megfontolás szokására, mellyel az általuk tanult természettudományi és humán tárgyakban, a fejlődő mai technológiában, valamint a próféták és politikusok által hangoztatott szociális és politikai programok egész mezején fel tudják ismerni a valódi vagy hamis értékeket és azoknak az emberekre gyakorolt hatását. Szokásokat nem véletlenszerű történések alakítanak ki. Ezért a megfontolás szokásának kialakítását a jezsuita iskolákban, főiskolákban és egyetemeken minden tanárnak minden tárgyban – a diákok érettségének megfelelően, különböző fokokon – tevékenyen elő kell mozdítania.

Zárszó

(153) Jelenkori küldetésünkben Ignác alapvető pedagógiája nagy segítségünkre lehet az új nemzedék értelmének és szívének megnyerésében. Az ignáci pedagógia ugyanis az egész ember képzésére összpontosul: nemcsak az eszet képezi, hanem az ember szívét, értelmét és akaratát. Felhívja a diákokat, hogy ne csak memorizálják a tanult anyagot, hanem azt megfontolva fedezzék fel annak értelmét. Serkenti az alkalmazkodást, amely megköveteli mindnyájunktól a növekedés iránti nyitottságot. Megkívánja, hogy tiszteletben tartsuk a diákok képességeit, fejlődésük különböző fokain. Az egész nevelési folyamat olyan gondoskodó, tisztelettudó és bizalomteljes iskolai környezetben zajlik le, ahol mindenki őszintén szembenézhet azokkal a sokszor fájdalmas kihívásokkal, melyek arra szólítják fel, hogy másokkal és másokért élő emberré váljon.

(154) Nem kétséges, hogy sikerünk mindig el fog maradni az ideál mögött. De az ideálra, vagyis az Isten nagyobb dicsőségére való törekvés volt mindig jezsuita munkák fémjele.

(155) Ha ma kissé nyugtalanul gondoltok arra, hogy miként lesztek képesek megfelelni annak a felelősségteljes feladatnak, hogy megosszátok az ignáci pedagógiát a földrészeteken működő tanárokkal, legyetek tudatában, hogy nem vagytok egyedül. Legyetek tudatában annak is, hogy minden kételyre van válasz. Hiszen Charles Dickensnek a maga korára mondott ironikus megjegyzése ma is érvényes: „Ez volt a legrosszabb és a legjobb kor, a remény tavasza és a kétségbeesés tele”. Engem, személy szerint, igen felbátorít, hogy látom: egyre növekszik a vágy a földkerekség számos országában, hogy erőteljesebben valósítsuk meg a jezsuita nevelés célkitűzéseit. Ez a nevelés, ha helyesen értelmezzük, diákjainkat nem a megoszláshoz, hanem az egységhez, nem a cinizmushoz, hanem a hithez, nem a természet megerőszakolásához, hanem az élet tiszteletéhez, nem a félnék visszahúzódáshoz vagy vakmerő támadáshoz, hanem az erkölcsön alapuló cselekvéshez fogja vezetni.

(156) Bizonyára tudjátok, hogy nem az a legjobb egy iskolánál, amit mondanak róla, hanem az, amit diákjai életükben megvalósítanak. A jezsuita nevelés ideálja az, hogy diákjai eszüket használó, becsületes, embertársaikat igazságossággal és szeretettel szolgáló és Istent szerető emberként éljenek. Krisztus ma erre hív minket: fejlődésre, életre. Ki válaszol neki? Ki, ha nem ti? Mikor, ha nem most?

(157) Végül emlékezzünk Krisztus szavaira, amikor elkészönt tanítványaitól: „Menjetek és tanítsatok!” Küldetést adott nekik. De tudatában volt annak is, hogy az apostolok és mi is emberek vagyunk, és Isten a tudója, hogy hányszor veszítjük el önbizalmunkat. Ezért Jézus így folytatta: „Nem vagytok egyedül! Soha sem lesztek egyedül, mert én veletek vagyok. Szolgálatotok teljesítésekor, nehéz időkben is, örömteli és boldog időkben is, minden nap veletek vagyok a világ végéig.” Óvakodjunk a pelagianizmus csapdájától, attól hogy csak magunkban bízunk, és elfelejtjük, hogy Isten kezében vagyunk, és kéz a kézben vele dolgozunk Isten Igéjének szolgálatában.

(158) Isten áldása legyen ezen az együttes munkáton. Várom a beszámolókat a világ minden részéről az ignáci pedagógiai program haladásáról. Köszönöm mindazt, amit tenni fogtok.

3. függelék: Módszertani példák az ignáci pedagógiai módszert alkalmazni kívánó tanárok számára

N.B.: Ezeket, és az Ignáci pedagógiai módszerek megfelelő egyéb pedagógiai módszereket az ignáci pedagógiai program szerves részeként fogják magyarázni és gyakorolni a tanárok számára rendezett továbbképző tanfolyamokban.

(159) A TANULÁS KÖRÜLMÉNYEI

1. A diák készsége a növekedésre
  - a) A diák helyzete: azoknak a tényezőknek felmérése, melyek érintik a diáknak a tanulásra és növekedésre való készségét. E tényezők magukba foglalják a diák testi, tanulmányi, pszichológiai, politikai, gazdasági és lelki helyzetét.
  - b) A diák tanulási stílusa: hogyan tanítsunk hatékonyan?
  - c) A diák növekedésének profilja: hogyan tervezzük a növekedést?
2. A társadalom
  - a) Az idők jeleinek feltárása; a szocio-kulturális elemzés néhány eszköze.
3. Az iskola
  - a) Az iskola légköre: melyek az azt kialakító eszközök?
  - b) A tanmenet.
    - Formális/informális.
    - A tanmenet célja és fokozatai; interdiszciplináris tanulmányok lehetősége.
    - Az értékek kiemelése a tanmenet folyamán.
4. A tanár: elvárások és a valóság

(160) TAPASZTALAT

1. Az előadások
  - a) Folytonosság.
  - b) Az előzetes felkészítés megszervezése.
  - c) Világos célok.
  - d) Az emberi érdeklődést felkeltő tényezők.
  - e) A tanulmányi anyag történelmi összefüggései.
  - f) Nézőpont/a tankönyv írójának személyes véleményei.
  - g) Tanulási módszer.
2. A diák képességeinek megvizsgálása
3. A diák öntevékenysége: jegyzetek
4. Problémamegoldás/felfedező tanulás
5. Együttműködés a tanulásban
6. Kiscsoportos tevékenységek
7. Versengés
8. Az óra befejezése
9. A diáktársak általi tanítás

(161) MEGFONTOLÁS

1. Tanácsadás
2. Diák-újságok
3. Az ignáci „ismétlés”
4. Valós esetek tanulmányozása

5. Dilemmák/Viták/Szerepjátások
6. Összefoglaló szemináriumok

(162) CSELEKVÉS

1. Tervek/megbízások; a minőségre való ügyelés
2. A szolgálatokból nyert tapasztalatok
3. Esszé írása és esszé-formájú kérdések
4. Tervezés és alkalmazás
5. Pályaválasztás

(163) KIÉRTÉKELÉS

1. Vizsgák és egyéb ellenőrzési módszerek
2. A diákok önkéértékelése
3. A diákok viselkedéseinek kéértékelése: diák-jegyzőkönyv
4. A tanárok tanácskozó gyűlései
5. Kérdések a tanárok számára
6. A diákok arcélinek felmérése